

SZAKDOLGOZAT

KOVÁCSNÉ KACZUR ANDREA

Károli Gáspár Református Egyetem

Tanítóképző Főiskolai Kar

Pedagógusképző Intézet

**A ZONGORAIRODALOM ÉNEK-ZENE ÓRÁKON VALÓ
FELHASZNÁLÁSÁNAK GYAKORLATA ÉS LEHETŐSÉGEI
AZ ÁLTALÁNOS ISKOLA 1-6. ÉVFOLYAMAIN**

(szakdolgozat)

Témavezető:

DR. CSONTOSNÉ DR. BUZÁS ZSUZSA

adjunktus

Készítette:

KOVÁCSNÉ KACZUR ANDREA

tanító szakos hallgató

Kecskemét

2021

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	6
2. Elméleti háttér.....	8
2.1. A Kodály Zoltán nevéhez fűződő zenepedagógia megvalósulása ma az általános iskolákban.....	8
2.2. A Magyar Tudományos Akadémia Tantárgy-pedagógiai kutatási programjának két nyertes módszertani pályázatának bemutatása	12
2.2.1. Az MTA-SZTE Ének-zene Szakmódszertani Kutatócsoport munkája és eredményei	13
2.2.2. Az MTA-LFZE Aktív Zenetanulás Kutatócsoport munkája és eredményei.....	14
2.3. A „gyermek-zeneirodalom” ismérvei	15
2.4. A zongora szerepe és jelentősége a zeneoktatásban	17
2.4.1. A zongora történetének rövid bemutatása	20
2.4.2. A Bogányi-zongora.....	22
2.4.3. A szintetizátor és a digitális zongora	23
2.5. Zongoraművész zeneszerzők az ének-zene tankönyvek alapján.....	24
2.5.1. Külföldi zongoraművész zeneszerzők	25
2.5.2. Magyar zongoraművész zeneszerzők	25
2.6. A Nemzeti alaptanterv (2020) ének-zene tanórákkal kapcsolatos követelményeinek összevetése a zeneiskolai zongora főtárgy követelményeivel	26
3. A kutatás.....	33
3.1. A kutatás kérdései és hipotézisei	33
3.2. A kutatás módszerei, eredményei	35
3.2.1. A mérőeszköz bemutatása	35
3.2.2. A kérdőív mintájának bemutatása	35
3.2.3. A kérdőíves kutatás bemutatása.....	38
4. A zongoraismeret online vizsgálata.....	47
4.1. A mérőeszköz bemutatása	47
4.2. A zongoraismereti online teszt mintája	49
4.3. A mérőeszköz reliabilitása.....	51

4.4. A zongoraismereti teszt eredményeinek bemutatása.....	52
4.5. A teszteredményeket befolyásoló tényezők.....	54
4.6. Az online teszttel kapcsolatos tanulói attitűdök	56
5. Összegzés.....	58
5.1. További kutatási irányok	60
6. Summary.....	62
Irodalomjegyzék	63
Mellékletek... ..	68
1. számú melléklet: A kérdőív	68
2. számú melléklet: Online zongoraismereti teszt	77

Ábrajegyzék

1. ábra: A Kodály-koncepció fontosabb elemeinek hierarchikus vázlata.....	9
2. ábra: A relatív szolmizációs hangok szemléltetése a zongora billentyűzetén az 5. évfolyam számára készült ének-zene tankönyvben.....	19
3. ábra: Olasz clavichord.....	20
4. ábra: A Cristofori-féle pianoforte 1720-ból.....	21
5. ábra: Bogányi Gergely és a Bogányi-zongora a 2015. évi sajtóbemutatón.....	23
6. ábra: A kérdőíves minta tanintézményeinek településrész szerinti eloszlása (%p).....	36
7. ábra: A kérdőíves minta hangszertudás száma szerinti eloszlása (%p).....	37
8. ábra: A kérdőíves minta hangszerjáték szerinti eloszlása (%p).....	38
9. ábra: A ének-zene órákon megjelenő zenei kifejezőeszközök és hangszerek (%p).....	38
10. ábra: A pedagógusok hangszeres diákjaik alapján való eloszlása (%p).....	39
11. ábra: A pedagógusok által használt zenei eszközök aránya (%p).....	39
12. ábra: A zeneórai hangszeres zeneirodalom előnyben részesítésének szempontjai (%p).....	40
13. ábra: A zeneórai hangszeres zeneirodalom előnyben részesítésének szempontjai (%p).....	40
14. ábra: A pedagógusok által figyelembe vett szempontok a zenei anyag kiválasztásakor (%p).....	41
15. ábra: A zongorairodalom rétegeinek pedagógusok általi választottsága (%p).....	41
16. ábra: A zongorairodalom bevonása az ének-zene óra különböző tevékenységeibe (%p)....	41
17. ábra: A zongorairodalom egyes zeneszerzőinek megjelenési gyakorisága az ének-zene órákon (%p).....	42
18. ábra: A zenehallgatás tanulói attitűdökre tett hatásai a pedagógusok szerint (%p).....	43
19. ábra: A diákok zenekritikai kompetenciáinak fejlettsége a pedagógusok szerint (%p).....	44
20. ábra: A zenei elemek felismerésének fejlettsége a diákoknál pedagógusaik szerint (%p)...	44
21. ábra: A tanulók zenei képességeinek fejlettsége zenehallgatás során a pedagógusok szerint (%p).....	45
22. ábra: Példa a zongorával kapcsolatos feladatra.....	48
23. ábra: Példa a zeneszerzőkkel kapcsolatos feladatra.....	48
24. ábra: Példa a zenei képességekkel kapcsolatos feladatra.....	49
25. ábra: A tanulói minta településrész szerinti eloszlása (%p).....	50
26. ábra: Az anyák iskolai végzettségének eloszlása (%p).....	50
27. ábra: Az apák iskolai végzettségének eloszlása (%p).....	50
28. ábra: A tanulói minta hangszertudás száma szerinti eloszlása (%p).....	51
29. ábra: A tanulói minta zeneiskolai évek száma szerinti eloszlása (%p).....	51
30. ábra: A hangszeres tanulói minta hangszertudás szerinti eloszlása (%p).....	51

31. ábra: A teljes teszten és a részteszteken elért teljesítmény (%p).....	52
32. ábra: A tanulók elsődleges zenei elemek észlelése szerinti eloszlása (%p).....	53
33. ábra: A tanulók tesztnehézség-szint-érzet szerinti eloszlása (%p).....	57
34. ábra: A tanulók teszteredmény-érzet szerinti eloszlása (%p).....	57

Táblázatok jegyzéke

1. táblázat: Az ajánlott zenehallgatási anyag zongorairodalma az 1.-6. évfolyamokon és az ugyanennek a korosztálynak ajánlott zongora főtárgy tananyag.....	30
2. táblázat: A kérdőíves minta tanított korcsoportonkénti elemszáma és nemek szerinti eloszlása (%p).....	35
3. táblázat: A kérdőíves minta életkoronkénti és pedagógiai tapasztalat szerinti eloszlása (%p).....	36
4. táblázat: A kérdőíves minta pedagógiai végzettség és hangszeres tanulmányok szerinti eloszlása (%p).....	37
5. táblázat: A pedagógusok javaslatainak összegzése a hangszeres zeneirodalom reprodukív és improvizatív tevékenységekbe való bevonására.....	46
6. táblázat: A teszt felépítése.....	47
7. táblázat: A tanulói minta korcsoportonkénti elemszáma és nemek szerinti eloszlása (%p)....	49
8. táblázat: A zongoraismereti teszten elért eredmények (%p).....	52
9. táblázat: A zenei műveltségteszt feladatainak megoldottság szerinti sorrendje az átlagok és a szórások alakulása alapján (%p).....	54
10. táblázat: A teszteredmények szocio-ökonómiai szignifikancia vizsgálatának eredményei..	55
11. táblázat: A teszteredmények nemmel és zeneiskolai tanulmányokkal kapcsolatos szignifikancia vizsgálatának eredményei.....	56

Köszönetnyilvánítás

Köszönettel tartozom konzulensemnek, Dr. Csontosné Dr. Buzás Zsuzsának, aki tudásával mindig segítségemre volt, biztatott és motivált, hozzásegített az olykor számomra kilátástalannak tűnő helyzetek megoldásához. Továbbá köszönöm Szabóné Kiss Erikának, a Kisteleki Általános Iskola és Kollégium pedagógusának, egyben barátnőmnek és zenésztársamnak, hogy a kutatásomhoz szükséges tankönyveket kérésemre azonnal rendelkezésemre bocsájtotta. Hálával tartozom annak a fantasztikus zenepedagógus-közösségnek és diákjaiknak, akik az online világ adta lehetőségekkel élve hozzájárultak, és segítségemre voltak kutatásom sikeres lebonyolításában. Végül szeretném megköszönni családomnak, férjemnek és gyermekeimnek, hogy minden helyzetben támogatnak, anyai kötelezettségeimet átvállalva segítik szakmai fejlődésemet, férjem édesanyjának, aki gyermekeimről gondoskodik és édesanyámnak, aki rendíthetetlenül hisz bennem.

1. Bevezetés

*„Talán megbűvöl az a misztikus érzés, amely a zongorához köt,
de fontosságát mérhetetlennek tartom. Szerintem a hangszerek
hierarchiájában a legmagasabb helyet a zongora foglalja el...”*

(Liszt Ferenc)

Szakdolgozatom témájául a zongorairodalom általános iskolai zeneoktatásban való felhasználási lehetőségeinek vizsgálatát és a mai pedagógiai gyakorlatban való megjelenését választottam. A téma számomra adott volt, hiszen középiskolai tanulmányaimat klasszikus zongora szakon végeztem, aminek köszönhetően a zongora, mint hangszer és az előadóművészet az életem szerves részévé vált. Természetes, hogy felmerült bennem az a kérdés, hogy ezt a tudást hogyan kamatoztathatom pedagógusként az általános iskolai keretek között, milyen zenei képességek fejleszthetők a segítségével, valamint a zenei ízlésformálás, az értő zenei befogadóvá válás folyamatában pozitív változások érhetőek-e el általa.

A zeneművészeti szakoktatás minden szintjén a zongora az elméleti és gyakorlati oktatás egyik alapvető eszköze. Felhasználjuk a zeneelméleti ismeretek bemutatására, szemléltetésére és felismertetésére is, ugyanakkor a kamarazene, a közös éneklés élményének teljesebbé tételében is jelentős szerepet kap. A középfokú zeneművészeti oktatásban a zongora a tanulók második hangszerévé válik, és az egyetemi szintű ének-zenetanár képzés sem képzelhető el zongoratanulás nélkül. A mai magyarországi tanítóképzésben nem jelenik meg a zongoratanulás, holott a pedagógusjelölteket a 6-10 éves gyermekek teljes körű zenei nevelésére készítik fel. Az általános iskola alsó tagozatának éveire tehető a gyermekek különböző zenei képességeinek és készségeinek kialakulása, intenzív fejlődése és szenzitív időszaka, így az ezt a korosztályt tanító pedagógusokra a zenei képességfejlesztés területén is hatalmas felelősség hárul. Ha ezeknek a képességeknek 10-12 éves korukra a gyermekek nincsenek birtokában, később azok nehezen és csak egy bizonyos szintig fejleszthetők. (Buzás és Csontos, 2016)

Szakdolgozatom elméleti háttérében összegzem a Kodály koncepció jellemzőit, esetleges értelmezési problémáit, részletezem a jelenlegi magyar ének-zeneoktatás sikertelenségének néhány feltételezett okát és a 2.1. fejezetben kitérek a zenepedagógia módszertani megújulásra tett eddigi törekvésekre is. Kodály számtalan írásában utalt a zenei nevelés és a zenei képességek fejlesztésének jelentőségére. Az azóta eltelt több mint fél évszázadban nemcsak a pedagógia, hanem a pszichológia és az orvostudomány is egyre nagyobb érdeklődéssel kutatja,

hogyan segíti a gyermek neurobiológiai fejlődését és milyen szerepe lehet az egészségmegőrzésben a zenének. A 2.2. fejezetben a Magyar Tudományos Akadémia két kutatócsoportjának munkáját és eredményeit mutatom be.

A zenepedagógusok egyik legtöbb fejtörést okozó mindennapi kérdése, hogy milyen motiváló zenei anyagot kínálnak fel az ének-zene órák során a tanulóknak. Jelenleg a zenepedagógiai kutatások kevésbé foglalkoznak azzal a kérdéssel, hogy a zeneirodalom nap mint nap bővülő tárából valamilyen szempontsor szerint elkülöníthetők legyenek a gyermeki befogadásra is alkalmas zeneművek. Ezért a 2.3. fejezetben egy új fogalom, a „*gyermek-zeneirodalom*” bevezetésével szeretném a kutatók, módszertannal foglalkozó szakemberek figyelmét felhívni erre a területre, ezzel egyben akár egy tudományos vitát is elindítani.

A zenei képzésem minden szintjén zenetanáraink a zenei ismeretek átadása során a zongorára támaszkodtak. Meglepődve tapasztaltam, hogy egyáltalán nem találtam semmilyen kutatást, amely arra irányult volna, hogy hatásvizsgálattal megerősítse a zongora énekórákon való alkalmazását, felmérje a zenei képességfejlesztésben való szerepét és hatásait. A 2.4. fejezetben ezért a zongora zenetörténeti és zenepedagógiai vonatkozásait vizsgálom meg, miközben kitérek a zongoraművészek bemutatásának általános iskolai tananyagban való megjelenésére is.

A 2.6. fejezetben a Nemzeti alaptanterv (2020) és az Alapfokú Művészetoktatás alapprogramja (2020) tantervi követelményeinek összevetésével a közös feladatokat és célokat térképezem fel, a tankönyvi ajánlásoknak megfelelően összehasonlítom a 6-12 évesek ének-zene óráin megjelenő zongorairodalmat az ugyanennek a korosztálynak ajánlott zongora főtárgy tananyagával.

Kutatásom eredményeit a 3. fejezetben mutatom be, melyben részletezem, hogy milyen szempontokat vesznek figyelembe a pedagógusok a zeneművek kiválasztásakor, mennyire ismerik, és milyen gyakorisággal alkalmazzák a zongorairodalom egyes szerzőinek darabjait, milyen típusú órai feladatokba szokták azokat beépíteni, és eddigi gyakorlatuk a véleményük szerint milyen hatással van a tanulók zenei képességeire. Dolgozatom összegzéssel zárul.

Az általános iskolások zenei képességeinek vizsgálatával több hazai kutatás foglalkozott (Buzás, 2017; Janurik, 2010; Turmezeyné és Balogh, 2009; Asztalos, 2016), ugyanakkor a tanulók speciális, zongorával kapcsolatos ismeret-elemeiről igen kevés adattal rendelkezünk. Vizsgálatommal ezt a hiányt is szeretném pótolni.

2. Elméleti háttér

2.1. A Kodály Zoltán nevéhez fűződő zenepedagógia megvalósulása ma az általános iskolákban

*„A legszebb zenét is hiába, vagyis csak a külföldnek
írjuk, ha nem hozzuk előbb a magunk népét olyan karba,
hogy meg is értse, amit írunk.”*
(Kodály Zoltán)

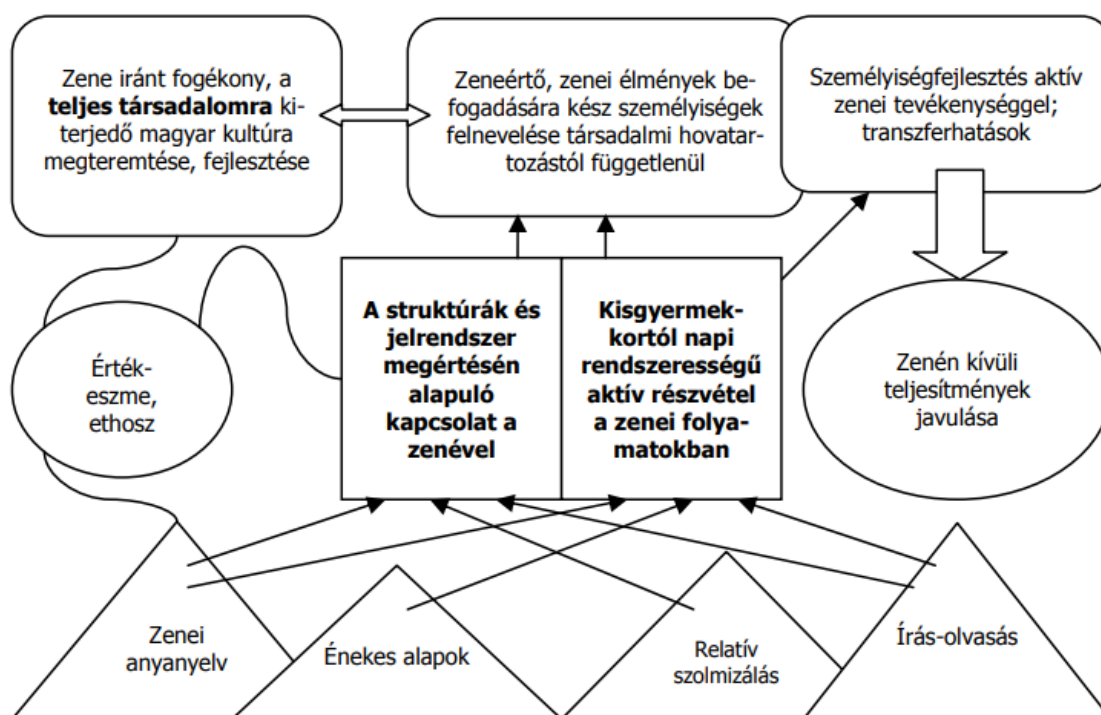
A mai általános és középiskolai ének-zene oktatás válságával kapcsolatban Janurik (2007) kutatása hívta fel a figyelmet, melynek eredményei szerint *„az iskolai ének-zene órák nem töltik be a nekik szánt szerepet.”* Az eredmények szerint az iskolai ének-zene órák kevés örömmel, sok unalommal, apátiával és szorongással várják a diákokat, s ennek fő oka az ének-zene oktatás jelenlegi tartalma és alkalmazott pedagógiai módszerei.

A Nemzeti alaptanterv (2020) a zenei nevelést Kodály Zoltán zenepedagógiai és nemzetnevelési elveire építi. Zenepedagógiai megvalósítása ennek a célnak nem könnyű, ugyanis Kodály nem törekedett módszertanának definiálására, rögzítésére. A Kodály-koncepció lényegét, nevelésről alkotott elképzeléseit a zeneszerző interjúiból, nyilatkozataiból, rövid írásaiból, leveleiből és jegyzeteiből puzzle-darabonként rekonstruálják újra a kutatók, minek eredményeként a pedagógusoknak sokszor más és más elképzeléseik vannak a Kodály-módszer mibenlétével kapcsolatban. Gönczy tanulmányában (2009) rávilágít, hogy a nevelési koncepció megvalósulásának alapfeltétele a Kodály által szükségesnek tartott cél- és értékrendszer, valamint az időkeret, illetve a koncepció megvalósítására alkalmas intézményi keretek megléte is.

Ittész Mihály az alábbi négy pontban fogalmazta meg Kodály zenei nevelésről alkotott elképzeléseinek lényegét:

1. *„minden gyermek részesüljön zenei nevelésben;*
2. *a zenei nevelés bázisa az énekhang, az éneklés legyen,*
3. *a zenével való találkozás az értékközpontúság elvén történjen, s ehhez a zenei anyanyelv jelentse a garanciát,*
4. *a zeneértővé nevelés feltétele a zenei írás-olvasás elsajátítása, amihez (a megfelelő hangzás-elképzelések, érzetek kialakulásához) a relatív szolmizáció szükséges.”* (Ittész, 2004)

A fenti elvek rendszerként alkotják a koncepció egészét, ami feltételezi, ha bármelyik pont sérül vagy hiányzik, már nem beszélhetünk a Kodály-pedagógia megvalósulásáról. A rendszer felépítését, az elemek egymásra épülését, viszonyait mutatja be az 1. ábra.

1. ábra: A Kodály-koncepció fontosabb elemeinek hierarchikus vázlata (Gönczy, 2009)

Pethő (2011) az alábbi pontokban határozta meg Kodály írásaiból annak zenepedagógiai elveit:

- a magyar népdal a zeneirodalom remekeivel egy sorban helyezkedik el, és a hétköznapi közös muzsikálás részévé kell válnia;
- a népdal és a néptánc elválaszthatatlan egymástól, a zenei nevelésnek mindkettő szerves része;
- a zeneelmélet-oktatás célja nem az ismeretek és fogalmak közlése, hanem a zenei tevékenységekre való képesség trenírozása és fejlesztése;
- a relatív szolmizálás a folyékony kottaolvasást segíti elő, mely a zenei műveltség és az örömteli muzsikálás feltétele;
- az iskolában az énektanítás legyen élvezetes a gyermek számára, melyet az éneklés és a kollektív érzést erősítő karéneklés tevékenysége biztosíthat a megfelelő zenei anyag birtokában;
- a zenei nevelést már az óvodában szükséges kezdeni, ezáltal fejlődnek a gyermek képességei, érzésvilága és a fizikum is;
- a zongorát mellőzni kell a kórusmunkában;

- akkor kezdje el a hangszertanulást a gyermek, ha már ismeri a zenei írás-olvasás alapjait;
- a szakzenész képzés alapfeltétele a magas színvonalú általános zenei nevelés.

Annak ellenére, hogy Kodály Zoltán érthető útmutatást adott elképzeléseiről, mégis úgy érezhető, hogy nem működik teljes mértékben megfelelően a zenei nevelés rendszere az iskolákban. Nemes (2014) az iskolai zeneoktatás válságának okaként több szempontot nevez meg. Körülöttünk a világ állandó változásban, mozgásban van, és gyakran nehezen tudunk alkalmazkodni a folyamatosan változó körülményekhez. A zenepedagógus társadalom még mindig nem definiálta pontosan a zenei nevelés céljait és eszközeit. Egyre kevesebb a jó amatőr kórus és zenekar, a zenei gyakorlat, az aktív zenélés hiánya miatt az értékes zenével való kapcsolatot nehezebb kialakítani. Az amatőr zenei tevékenység biztosítani tudná a megfelelő szintű zenei műveltséget is. Harminc éve nem változott a tananyag, nincsenek jó hangszerek, a zongora el van zárva a gyermekek elől. Kevés az olyan jó muzsikus tanár, aki előadóművészi hitelességgel és kreatívan képes ma az általános iskolában és gimnáziumban a gyerekeket zenére oktatni, és aki rendszeresen maga is jár koncertekre, konferenciákra, bemutatókra és tájékozott az aktuális szakirodalomban. A zenetanításra fordítható időkeretben egy tehetséges pedagógus képes lehet örömteli és maradandó zenei élményeket nyújtani. Nemes szerint a NAT (2020) modern és korszerű, ám a ráépülő kerettanterv sok tekintetben ellentmond az alapdokumentumnak. A tanárképzés tartalma is megreformálásra vár, ám erre még nem nyitott a felsőoktatásban tevékenykedő oktatói társadalom.

Mudri (2021) tanulmányában egy fontos tényre hívja fel a figyelmet, mely szerint a magyar iskolák pedagógiai színterei kevésbé alkalmasak a kodályi zenepedagógiai elvek megvalósítására. Sajnos személy szerint én is tapasztaltam, hogy az iskolák termeinek néha átgondolatlan berendezése miatt nincs elég tér az énekes játékoknak, táncnak és szabad mozgásnak, ezért nem érik el a céljukat ezek az órai tevékenységek, miszerint örömet adjanak és növeljék a közösségérzetet, elősegítsék a gyermekek szociális képességeinek fejlődését. Megkockáztatom azt a feltevést, hogy sokszor a hely- illetve megfelelő hangszerállomány hiánya miatt akár fokozott stresszhelyzetet is megélhetnek a tanulók az egyes zenei tevékenységekhez kapcsolódóan.

Mudri megemlíti ezzel kapcsolatban, hogy sajnos nagy arányban vannak olyan intézmények, amelyek ének szaktantermet sem tudnak biztosítani, hangszerek pedig nem, vagy igen elhanyagolt állapotban állnak rendelkezésre. Az ingyenes tankönyveknek köszönhetően a tanulóknak nincsenek saját tankönyveik, ugyanazt a sokszor már gyűrött és összefirkált 15-20 példányt használja évről évre egy adott évfolyam minden osztálya.

Érdemes megjegyezni, hogy például a Waldorf-pedagógia és a Freinet-pedagógia egyáltalán nem alkalmaz nyomtatott tankönyveket. Minden gyermek a tanulás folyamatában a saját tankönyvét alkotja meg, tehát ez önmagában végül is nem lehet akadálya a magas színvonalú zenei nevelésnek. Ugyanakkor, ha sajnos egy agyonhasznált és rossz állapotban lévő tankönyvet tesz a pedagógus a tanuló elé, azzal a zenét és az azt képviselő tantárgyat kevésbé teszi vonzóvá a tanuló szemében.

Kodály Zoltán tankönyvet nem írt, viszont a készségfejlesztéshez szükséges zenei gyakorlatok kész tárházát hagyta az utókorra olvasógyakorlatok, énekgyakorlatok és kórusművek formájában. A tanítás megfelelő anyagát és felépítését Ádám Jenő, Kerényi György és Rajeczky Benjámin állította össze, majd később csatlakozott ehhez a munkához Szőnyi Erzsébet, Forrai Katalin, Dobszay László és Szabó Helga is, akiknek köszönhetően elkészült a magyar zenei nevelés teljes intézményi struktúrájára kiterjedő tananyag. (Gönczy, 2009)

Pethő (2011) értekezésében a kodályi elveket összevetette a reform- és alternatív pedagógiai mozgalmak elveivel, és arra a következtetésre jutott, hogy Kodály zenepedagógiája volt az első reformpedagógiai elem, amely megjelenhetett a magyar közoktatási intézményrendszerben. Nemes (2014) szerint „*nem tankönyv kell, hanem jó zenei antológia éneklésre, hangszeres zenélésre, és zenehallgatásra.*” Személyes véleményem is ezt a szemléletet tükrözi, tehát a Kodály-pedagógiának nem része, hogy tankönyvet tanítson a zenepedagógus, sokkal fontosabb, hogy definiálja a pontos cél- és eszközrendszert, és találja meg állandó változásban lévő világunkban a megvalósulásához legalkalmasabb zenei anyagot és pedagógiai módszereket.

A szükséges megújulás felismerésének köszönhetően a Zeneakadémia Kodály Intézetének szárnyai alatt 2014 őszén létrejött a városmajori mintaprogram több oktatási intézmény partnerségével, melynek nem titkolt célja egy hazai és nemzetközi módszertani tudásközpont és egy Kodály nevét viselő egyetemi szakkollégium megalapozása. A kodályi pedagógiai rendszerbe sikeresen beépítették a Kokas-pedagógiát, valamint a Gonda János és Sárty László nevével fémjelzett improvizációs ötleteket és gyakorlatokat, a Kodály Intézet részvételével kifejlesztettek egy digitális oktatócsomagot, valamint zenei írás-olvasást segítő számítógépes applikációkat. Az így szervezett órákon nem az elméleti ismeretek elsajátításán van a hangsúly, hanem az aktív zenei tevékenységen keresztül megvalósuló személyiségfejlesztésen, az érzelmi és értelmi intelligencia harmonikus kialakításán. (MTI/Zeneakadémia, 2014)

Harminc év kutató-fejlesztő munkájának köszönhetően egy új szemléletet közvetítő zenei szaktudományág is megszületett, a *fejlesztő zenepedagógia*. Ez a pedagógiai koncepció a tantervi követelményeknek megfelelő fontos zenei ismeretek átadása mellett a kodályi elvekre

alapozva a hangsúlyt a gyermekek zenei képességeinek fejlesztésére helyezi a zenei nevelés során. A *Látható hangok kommunikációt fejlesztő program-csomag* 2006-ban az Eötvös Lóránd Tudományegyetem szárnyai alatt került kiadásra, amely a hozzá kapcsolódó pedagógus továbbképzéseknek is köszönhetően leginkább az óvodákban terjedt el. 2019-től érhető el az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet kiadásában az általános iskola 1-2. évfolyama számára készült *A hangok játéka*, és az 5. évfolyamon használható *A zene titkos nyelve* című tankönyv és taneszközcsoomag, amely a sajátos nevelési igényű tanulók fejlesztését célozza meg. Rugalmas felépítésének és alkalmazhatóságának köszönhetően normál tantervű osztályok számára is elérhető, amit indokoltá tesz a köznevelésben elvárt integrált nevelési és oktatási rendszer is. A fejlesztő zenepedagógia programja egyedülálló, mert a teljes taneszközcsoomag elkészülte után a pedagógiai munka egységes, egymásra épülő rendszerét tudja biztosítani a gyermekek hároméves korától egészen tizenkétéves koráig. (Antal-Lundström, 2021)

2.2. A Magyar Tudományos Akadémia Tantárgy-pedagógiai kutatási programjának két nyertes módszertani pályázatának bemutatása

A szakmódszertan tudományos megalapozását és megújulását segítő pályázat kiírására került sor 2016-ban a Magyar Tudományos Akadémia elnöke által interdiszciplináris kutatások és azok gyakorlati alkalmazásának támogatására. A pályázatot elnyert kutatócsoportoknak négy teljes tanév állt rendelkezésükre a 2016. szeptember 1.-től 2020. augusztus 31.-ig tartó időszakban a kidolgozott koncepciók gyakorlatban való kipróbálására és azok eredményeinek kiértékelésére.

A pályázat célja új, vagy a hazai módszertani hagyományokra építő eljárások és segédeszközök által alkotott komplex tanítási módszerek megalapozása mellett a tudásátadás pedagógiai szemléletének és módszereinek megújítására törekvő kutatások gyakorlati megvalósítása volt, amelyeknek hatékonysága és eredményessége tudományos alapokon nyugszik. A munkacsoportoknak be kellett vonni a közoktatásban oktató és gyakorló pedagógusokat is a munkájukba.

A kutatócsoportok feladata volt a teljes szakmai koncepció kidolgozása, amelybe beletartozott a személyi és tárgyi feltételek feltárása, a szükséges feladatok felmérése is. A koncepcióhoz szükséges segédletek, mint az e-tananyagok, vizuális tanegységek, tankönyvek, IKT-eszközök és -rendszerek kifejlesztése is az adott kutatócsoport feladatai közé tartozott a szakmódszertani program kísérleti helyeken történő bevezetése, és a gyakorlati megvalósítás eredményességének vizsgálata mellett (Lovász, 2016).

Végül az ének-zene tantárgy szakmódszertani megújulásának keretében két neves zeneművészeti intézmény szakmai kutatócsoportja nyert támogatást. Közös mindkét

kutatócsoport munkájában, hogy a kodályi elveken alapuló zenei nevelési koncepció megújítását célozzák meg a módszertani kultúra gazdagításával, az ének-zene órák élményszerűségének fokozására törekednek és a zenei nevelést összhangba igyekeznek hozni a 21. század nevelési igényeivel. A hatásvizsgálatok eredményeként a zenei képességek és az általános kognitív képességek eredményesebb fejlődését feltételezik, kitérnek a zenei nevelés transzferhatásainak vizsgálatára is, ugyanakkor az ehhez szükséges pedagógiai szemléletváltást két különböző útvonalon közelítik meg.

2.2.1. Az MTA-SZTE Ének-zene Szakmódszertani Kutatócsoport munkája és eredményei

2016-ben alakult meg a Szegedi Tudományegyetem Zeneművészeti Karának szárnyai alatt az Ének-zene Szakmódszertani Kutatócsoport Gévainé Janurik Márta vezetésével. Céljuk nem egy új zenepedagógiai koncepció megalkotása és kifejlesztése volt, hanem a hazai hagyományokon alapuló módszertani kultúra gazdagítása többek között a 21. század technikai vívmányait is felhasználva.

Újszerű módszereik és eszközeik kifejlesztésekor figyelembe vették a széles körben való alkalmazhatóságot, az egyszerűséget és hatékonyságot, melyektől a zenei képességek eredményesebb fejlődését, a zenei ismeretek jobb elsajátíthatóságát, az esztétikai nevelés és a sokoldalú képességfejlődés lehetőségeinek biztosíthatóságát várták. Munkájuknak köszönhetően többek között kifejlesztésre került a *Zenesziget* nevű applikáció, melyet a mai napig folyamatosan bővítenek, gyűjteménybe foglaltak egy 3 hónapos és egy 1 éves ritmikai fejlesztőprogramot, melyet már első évfolyamtól lehet alkalmazni, és a kutatócsoport munkáját bemutató weboldalon az eddigi tevékenységük során létrejött minden további oktatást támogató segédanyagot is elérhetővé tettek széles körben a zenepedagógusok számára. A taneszközfejlesztések mellett az olvasás és a kottaolvasás összefüggéseit feltáró alap kutatásokra is nagy hangsúlyt fektettek a zenei nevelés olvasás terén már ismert transzferhatásai miatt.

A kutatásba szegedi általános iskolák első és hetedik évfolyamos diákjait vonták be, longitudinális vizsgálataik eredményei pedig igazolták, hogy pozitív irányba változott a diákok énekórák iránti attitűdje, a tanulók zenei észleléssel, ritmusreprodukcióval és az énekléssel kapcsolatos képességei nagyobb fejlettségi szintet mutattak, magasabb szintet ért el a kottaolvasás és a zenei ismeretek elsajátítása, ugyanakkor magasabb fejlettséget mutattak a fonológiai tudatosság, a mentális lexikon és a szóolvasás területén is. Rámutattak a korai kottaolvasás és a korai olvasás fejlődésének közös vonásaira és erős kapcsolatára is (Janurik, 2019; MTA-SZTE Ének-zene Szakmódszertani kutatócsoport).

2.2.2. Az MTA-LFZE Aktív Zenetanulás Kutatócsoport munkája és eredményei

A kutatócsoport 2014-ben alakult a méltán híres Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Kodály Intézetének és a Magyar Tudományos Akadémia Természettudományi Kutatóközpont Agyi Képző Központjának közös projektjeként. A kutatócsoport legfőképpen zenepedagógusokból, pszichológusokból és agykutatókból áll. Eredményeik vizsgálatok a pedagógiai vonatkozások mellett a pszichológia és a kognitív idegtudomány dimenzióit is bevonják.

Céljuk két zenepedagógiai modell kidolgozása és párhuzamos kipróbálása volt. Mindkét modell a zenei ismeretszerzés folyamatában az érzékelés auditív csatornája mellé társítja a kinesztetikus és a vizuális csatornákat a mozgás bevonásával. Az 1. modell Dalcroze zenepedagógiai elveihez hasonlóan az irányított, zenét követő mozgásokra alapoz zenehallgatás vagy éneklés közben. A kidolgozott zenei modell a „Kreatív énekes-játékok ritmikus mozgással” nevet kapta, az általános iskola 1-3. évfolyamaira lett kifejlesztve. A 2. modellel a Kokas Klára nevével fémjelzett módszert adaptálták az 1-4. évfolyamok ének-zene tanításába. A „Dinamikus énekzene-tanulás” nevet kapott modell az improvizált, szabad mozgást használja fel.

Mindkét modellhez elkészültek a pedagógusok számára ingyenesen elérhető tanári kézikönyvek, gyűjteményes formába szedett multimédia példatárak. Sajnos a pandémia miatt digitális oktatásra történt az átállás, ezért az utolsó évi mérések elmaradtak. A hatásvizsgálatok így is igazolták, hogy a Dinamikus énekzene-tanulás modell jelentős mértékben segíti a tanulók általános kreativitásának fejlődését, a magasabb óraszámú biztosított ének-zenei nevelés kisiskolások társas készségeinek fejlődésére való pozitív hatását és az iskolai zenetanulás terület-általános transzferhatásait. Kutatásuk eredményeivel nemcsak a kisiskolás ének-zene oktatás pedagógiai szemléletét és módszertanát szeretnék megújítani, hanem egyúttal a pedagógusképzés megreformálásán keresztül beépíteni azokat a mindennapi pedagógiai gyakorlatba is (MTA-LFZE Aktív Zenetanulás Kutatócsoport, 2021; Honbolygó és mtsai, 2021).

A kutatás eredményeit 2021. március 27-én egy webinárium keretében mutatták be, amely felvételtől az alábbi linken nyilvánosan elérhető az érdeklődők számára továbbra is. Csapó Benő ezen a konferencián jelentette be először, hogy a Magyar Tudományos Akadémia újabb pályázatot írt ki Közoktatás-fejlesztési Kutatási Pályázat – 2021 néven, amelynek keretében a kutatások újabb forrásokhoz juthatnak, és munkájukat tovább folytathatják akár. *Az Új zenetanítási modellek a Kodály koncepció szellemében* – webinárium elérhetősége: <https://www.youtube.com/watch?v=xkjROXqWuxA>

2.3. A „gyermek-zeneirodalom” ismérvei

Az ének-zene oktatás egyik sarkalatos és sokszor kifogásolt pontja a tananyag, illetve a felhasznált zenei anyag elavultsága. Felmerült bennem az a kérdés, hogy elavultságról beszélhetünk, vagy esetleg a zenepedagógiai kutatások hiányosságairól? A nyelv és a zene, az irodalom és a zene szoros kapcsolatban áll egymással, párhuzamosan él egymás mellett. Az irodalomtudomány a 20. század utolsó negyedében kezdett felfigyelni a gyermekirodalmi művekre, mint az irodalom berkein belül létező, de sajátos jegyekkel rendelkező alkotásokra. Komáromi Gabriella fordította az irodalomtudósok figyelmét erre a területre, mégis csak alig néhányan választották közülük kutatási területüknek a gyermekirodalmat. Azt feltételezem, ha létezik gyermekirodalom, akkor szükséges, hogy legyen „gyermek-zeneirodalom” is. Ez a fogalom ma még talán nem is létezik, ezért nem kísérem meg dolgozatomban behatárolt terjedelme miatt pontosan ezt meghatározni, műfajait és megjelenési formáit, jegyeit pontosan megnevezni, ám összegyűjtöttem a gyermekirodalom fontos jellemzőit és megállapításait a zeneirodalomra leképezve, ezt kiegészítettem az erre vonatkozó módszertani ismeretekkel, amelyek segíthetik a zenepedagógust eligazodni a zeneirodalom által kínált anyagban. Az összegzés alapjául szolgáló forrás Bárdos József és Galuska László Pál: *Fejezetek a gyermekirodalomból* című kötete.

A gyermek teljes világképpel rendelkező személyiség, aki természetesen minden szempontból más, mint a felnőtt. Ezért egy gyermeket másként és mással szólít meg bármilyen zenemű, mint egy felnőttet. A zenehallgatás bonyolult észlelési és gondolkodási folyamatokat foglal magába, egy belső tudati tevékenység. Komoly figyelemkoncentrációt igényel, amelynek szenzitív periódusa 6-10 év között van, tehát ekkor lehet a legeredményesebben fejleszteni. A zenehallgatónak tudnia szükséges, hogy a zene mely részleteire figyeljen, így válik aktív zenei tevékenységgé a zenehallgatás a passzív, monoton háttérzaj észlelése helyett. (Laczó, 1984)

Társadalmi-kulturális kánon szabja meg, hogy mi tartozhat a „gyermek-zeneirodalom” körébe. Szereplői közé tartozik a zeneszerző, a zenekultúra intézményrendszere (például a lemezkiadók, hangversenyszervezők, zeneművész-előadók, nyomdák, bolthálózatok), az oktatásirányítás, szülők, nagyszülők és zenepedagógusok is. A társadalmi elvárást a közoktatási rendszernek kell közvetítenie. Mint a gyermekirodalom, valószínűleg a „gyermek-zeneirodalom” is történetileg változó fogalom, az válik részévé, amit egy adott korszak gyermekei befogadni képesek, dekódolható maguk számára a zenei mű értelmi és érzelmi üzenete.

Laczó Zoltán (1984) tanítói kézikönyvében a gyermekeknek zenehallgatásra az alábbi szempontok szerint válogatta össze a zenei anyagot:

- a meghallgatandó zeneműnek biztosítania kell a felismerés örömét, ezért a jó „*gyermek-zeneirodalomnak*” támaszkodnia kell a gyermekek ismert gyermekdal-készletére előzetes ismereteire;
- a gyermek figyelmét kisiskolás korban a színes, tarka, érdekes tulajdonságok vonzzák, ezért a „*gyermek-zeneirodalom*” sajátossága, hogy a zeneművekben jól elkülöníthetőek a gyermekek által is ismert hangszínek, a zenei anyag mozgékony, változatos, a szólamok „bújócskáznak” egymással, ezáltal éber marad a gyermeki figyelem;
- a kisiskolás kort a gyermekirodalom a „*mesekornak*” nevezi, ehhez az életkori sajátossághoz kapcsolódnak azok a zenei anyagok, melyekhez játékos történet vagy meseszöveg kapcsolódik, segítve a történeten, szövegen keresztül az érzelmi kapcsolódást a zenével;
- a művek terjedelmének igazodnia kell a gyermeki figyelemlátogatási fejlettségi állapotához, tehát míg kezdetben akár csupán félperces zenei anyagot képes tudatosan feldolgozni a gyermek, a 4. évfolyam végére már a 4-5 perces, vagy talán még hosszabb és összetettebb zeneművek figyelmes meghallgatására is képessé válik. A gyermekirodalomban is megtalálható ez a terjedelmi növekedés. Az iskolába lépő gyermek a mesékkel, rövid versekkel találkozik először, majd szép fokozatosan jut el a meseregényeken keresztül a gyermekregényekig a kisiskolás kor végére;
- a tisztán hangszeres zeneművek sem maradhatnak ki a „*gyermek-zeneirodalom*” tárházából, de mivel a gyermeki értelmezés még segítségre szorul, nem minden zenemű emelhető be a zeneirodalmi kánonból. A programzenei művek, a karakterdarabok tökéletes megoldást adnak erre a problémára;
- a nem programzenei kategóriába tartozó hangszeres zeneművek már az előbbieken felsorolt típusú zeneművek értelmezésében jártasságot szerzett gyermeki korosztálynak ajánlottak.

A fenti felsorolást még az alábbiakkal egészíteném ki a „*gyermek-zeneirodalom*” jellegzetességeit keresve:

- a különböző hangulatok, érzések és érzelmek értelmezési képessége hosszú tanulási folyamat része, ennek megfelelően a gyermek életkora nagyban befolyásolja azok felismerését és átélését. Ezek zenei ábrázolásának megfigyelése még bonyolultabb, összetettebb folyamat a gyermek számára, ezért fokozatosan kell haladni az egyszerűtől az egyre bonyolultabb felé;
- a gyermek lételeme a mozgás, a zene pedig a táncokon keresztül kapcsolódik legszorosabban a mozgással, tehát a „*gyermek-zeneirodalom*” egyik fontos szegmense a táncokhoz kapcsolódik; (Bodnár, Erdős és Kabdebó, 2015)

- a jó gyermekirodalom fontos jellemzője a kifinomult humor is, így a „*gyermek-zeneirodalom*” sem nélkülözheti azt, hiszen a zene is él a humor fogalmával, ám fel kell tudni azt ismernie a befogadónak;
- „szórakoztat, nevel, szocializál, magatartás- és döntésmintákat ad, interperszonális kapcsolatok létrehozására tanít és készítet, gondolkodtat, fejleszti a fantáziát és a memóriát, javítja az érzelmek átélésének és kifejezésének képességét, segít megismerni és megérteni a világot” (Bárdos és Galuska, 2013, 22. p.).

Felvetődik a kérdés, hogy a populáris zene része lehet-e a „*gyermek-zeneirodalomnak*”? A gyermeket mindennap különböző zenei hatások érik. Dominkó (2020) szerint a gyermeknek minőségi, értékes zenét szükséges biztosítani stílustól és műfajtól függetlenül, hogy képes legyen majd önmaga is eldönteni, mely zenével érdemes időt töltenie. Nemes (2014) kiemeli a tényt, hogy zeneileg sokszínű világban élünk, sokféle stílus és zenei műfaj él egymás mellett, és a fiatalabb generáció mindenevő. Jól megfigyelhető tendencia, hogy a Zeneakadémiáról kikerülő kiváló fiatal klasszikus zenészek közül is egyre többen nyitnak a nem klasszikus műfajok irányába. Engem ez a tény reménnyel tölt el, ugyanis a populáris zenésztársadalom egyre magasabb szintű zenei képzettsége garanciát adhat az ezekben a műfajokban létrejövő zenei produktumok minőségére is. Tehát feltételeznem kell, hogy a populáris zeneirodalomnak és a klasszikus zeneirodalomnak van egy olyan közös metszete, mely a fenti szempontoknak egyaránt megfelel, véleményem szerint ennek lenne jó képeznie a „*gyermek-zeneirodalom*” törzsanyagát.

2.4. A zongora szerepe és jelentősége a zeneoktatásban

A zongora a szemfényvesztés, a varázslat birodalmába tartozik. Olyan valamit tud, amit a többi hangszer nem. Anton Rubinstein szerint nem egy, hanem száz hangszer rejtőzik benne egyszerre. (Baranyay, 2013) A hangszer kivételes voltát bizonyítja, hogy a legnagyobb zeneszerzők is az érzelmek és a gondolatok rendkívül széles skálájának közvetítését bízták rá. A zongorairodalom nagyobb, mint az összes többi hangszeré együttvéve. Hangterjedelmének köszönhetően a zongorázó egymaga szólaltathat meg egy sokszólamú, bonyolult zenei anyagot, hangszínlehetőségei pedig képessé teszik sok zenekari hangszer utánzására is. (Bánky, 2019) A zenei nevelésben betöltött szerepét is ezeknek a jellemzőknek köszönheti. A zenei nevelés gyökerei egészen a 16. századig vezethetők vissza, amikor a latin iskolákban az egyházi zene jelentette a zenei műveltség alapját. A 19. századig a zenei nevelés énekalapúnak maradt meg, hangszerjátékot tanulni csak a módosabbaknak volt lehetősége magántanárokon keresztül. Az 1800-ban Gróf Festetics György által alapított keszthelyi magán-zeneiskola öt éves képzésében a diákoknak elsőként a zongorával kellett megismerkedniük a hangszerek közül. Az 1828-ban

alapított egri Tanítóképezde szintén nagy hangsúlyt fektetett a zenei nevelésre, amelynek tantárgyai között például az orgona is szerepelt (Váradi, 2014). A kor középosztálybeli városi polgárainak biztosított „jó nevelés” egyik szinte kötelező eleme – különösen a lányok esetében – a zongora- és / vagy énektanulás volt (Fónagy, 2014). Az 1840-ben megjelent népiskolai törvénytervezet tantárgyai között az éneklés mellett az orgonát említi. A katolikus főiskolák és tanítóképzők többnyire csak orgonán és zongorán biztosítottak hangszeres tanulmányokat. Az 1868-as népiskolai törvény megszületésétől a közoktatás egyik tantárgyává válik az ének, amelynek középpontjában a néphagyomány és az éneklés áll. Az alapfokú zeneoktatás Magyarországon a 20. század fordulója után kezdődött meg, ahol elsősorban zongorát, hegedűt és gordonkát oktattak (Váradi, 2014).

Magyarországon a zenei nevelés Kodály Zoltán elvei mentén folyik, aki hangszerként a furulyát helyezi előtérbe, a zongora használatát pedig egyáltalán nem javasolja. A Carl Orff neve által fémjelzett zenepedagógia szintén soha nem használ zongorát, de a többi hangszerhez hangszínük miatt jól társuló csembalót, klavichordot, spinét előnyben részesíti (Andorka, 2013). Emile Jaques-Dalcroze és Edgar Willems zenepedagógiai koncepciójának viszont nélkülözhetetlen kelléke a zongora és az azon tökéletesen improvizálni tudó pedagógus (Adoratus Kórus, 2015).

A zenehallgatás az 1978-ban bevezetett tantervvvel épült be az ének-zene tantárgy tananyagába (Váradi, 2014). A mai gyakorlat szerint az iskolába felkerülő hat-hét éves tanulók a zongora hangszínével ismerkednek meg legelőször a hangszerek közül a furulya mellett. A tankönyvekben a zenei írás-olvasás képességének fejlődését a hangok zongorabillentyűzeten való elhelyezkedésének szemléltetésével is segítik (2. ábra).

Énekeljétek a következő kvint hangközöket kérdés-felelet formában! Egyikőtök vagy egy csoport kérdezzen, a másik a hangköz fordításával válaszoljon!

? | d s | s | l, m | m | s, r | r | l, m | m |

! | s | d | m | l, | r | s, | m | l, |

t, f

l, d r m sz l

Állítsd öt osztálytársadat sorba, és nevezd el őket a pentaton hangsor hangjairól! Figyelj a távolságokra! Szóltasd meg őket, mintha zongora billentyűi lennének! Akit megérintesz, az éneklí a saját hangját! Az éneklésben segíthet az osztály is!

J

13

2. ábra: A relatív szolmizációs hangok szemléltetése a zongora billentyűzetén az 5. évfolyam számára készült ének-zene tankönyvben (Lakner, 2020, 13.p)

Váradí és Dragony (2018) az egyházi iskolák zenei nevelésben betöltött szerepét vizsgálva arra a következtetésre jutottak, hogy az egyházi iskolák ének-zene szaktantermében magasabb arányban található zongora, a szaktanárok tudnak hangszereken játszani és szignifikánsan gyakrabban is használják azokat a tanítás során. Eredményként azt állapították meg, hogy az órák gyakorlati oktatását jelentősen kellene erősíteni többek között a diákoknak élményt nyújtó tanári énekléssel és hangszeres játékkal.

Rauscher kutatásai eredményeként arra jött rá, hogy a zongora és a hegedű nagyobb hatást gyakorolnak az agykéregre, mint más hangszerek. Mind a téri képességek vizsgálatakor, mind a matematika, a tudományok, a mérnöki munka vagy a sakk területein is jobb eredményt értek el a zongorán tanuló alanyok, mint mások. Fontosnak tartja a zenei műveltséget, illetve a hangszeres oktatást a kognitív készségek fejlesztésében, és ezt a képzettséget állítása szerint a zongora teszi leginkább elérhetővé (Benedekfi és Buzás, 2016).

Szentkirályi (2015) az izlandi, a romániai és a magyarországi zeneiskolai oktatás kapcsán vizsgálta a tanulók hangszerválasztási szokásait is. Eredményei alapján mindhárom országban a legnépszerűbb hangszer a zongora. Megemlíti az elektromos hangszerek elterjedésének pozitív hatását is, amelyeket számítógéppel összekapcsolva a mai fiatalok stúdió körülményeket tudnak biztosítani a szobáikban. Az Alapfokú Művészetoktatás alapprogramja (2020) a zongorát alaphangszerként tekinti, ugyanis minden hangszer oktatásának minimálisan szükséges taneszközei közé sorolja azt. Emellett a zenei készségeket fejlesztő szolfézs és

zeneelmélet tantárgyak is erősen zongorahangszín-dominánsak. Tehát nem lehet tagadni, hogy ma a zenei nevelés alaphangszere a zongora.

2.4.1. A zongora történetének rövid bemutatása

A manapság is alakuló, változó hangszer három évszázad fejlesztéseinek tökéletes végterméke, ennek megfelelően szerepe és jelentősége is folyamatosan változik a zenetörténet során.

A *clavichord* (3. ábra) története egész a 13. századig visszakövethető. Kisméretű, halk billentyűs hangszer, mely a húrok alulról való megütésével szólal meg. A W. A. Mozart által is kedvelt hangszerként képes a változó erejű ütéseknek köszönhetően a dallam egyfajta árnyékolására, ám kis hangereje nem teszi alkalmassá a más hangszerekkel együtt való kamaramuzsikálásra, ezért csak otthoni muzsikálásra és tanulásra használták.

3. ábra: Olasz *clavichord* (Britannica)

A *csemláló* a húrok pengetésével már nagyobb hangerőt képes létrehozni, ezért a kamarazenekarok kedvelt tagjává vált a continuo szólamok eljátszásával, a barokk recitativo áriák egyedüli hangszeres kísérete lett, és már versenyművek szólóhangszereként is előléphetett. A nagyobb hangerő mellett viszont nem képes az egyes hangok árnyékolására egy dallamon belül, a dallamok dinamikai változásait újabb húrgarnitúrák ki- és bekapcsolásával lehet csak szabályozni. Ennek a hangszerbeli hiányosságnak köszönhető a barokk zene egyik jellegzetessége, a teraszos dinamika is.

A zongora feltalálásához vezető úton a következő lépcsőfok a cimbalom átalakítása, kalapácsmechanikával való felszerelése volt, melyet XIV. Lajosnak is bemutattak, és a „*pantalon*” nevet kapta. Innen már közvetlen út vezetett a zongora, a „*gravicembalo col piano e forte*” feltalálásához. (Duffek, 2020)

Bartolomeo Cristofori 1703-ban építette meg első zongoramechanikáját a kalapácsmechanika felhasználásával. Ez már lehetővé tette az árnyalt zenei ábrázolást a kalapács sebességének változásából adódó hangerőbeli különbségeknek köszönhetően (4. ábra).

4. ábra: A Cristofori-féle *pianoforte* 1720-ból (The Met)

A hangszer további korszerűsítéseinek fő célja a hangerő növelése és a hangszínek változtathatósága volt. A változó hosszúságú húroknak köszönheti a hangszer jellegzetes szárnyalakú testét, ám a faváz nem volt már képes a húrok megnövekedett feszítőerejét alakváltozás nélkül megtartani, ezért megerősítették öntöttvasból készült páncéllal azt. Alakja a 19. században több változáson ment keresztül, például készült többfunkciós, álló változata is, az úgynevezett zsiráfzongora. (Duffek, 2020) Beköltözött a hangszer a polgári otthonokba, a polgári családok nőtagjai mind zongoráztak, a zenei ismeretterjesztés elsődleges eszköze lett. Minden operából, szimfóniából zongorakivonatot vagy négykezes átiratot készítettek a kiadók, így juttatva el azokat minden otthonba. (Bánky, 2019) A Cristofori-féle zongoramechanika fejlődése ezután két irányban indult el, a bécsi mechanikájú és az angol mechanikájú zongorák megépítése felé. Utóbbi bonyolultabb szerkezetű, de érzékenyebb hangszerkezelést, hangképzést eredményez, érzékenyebben követi a játékos kézmozdulatait, ezért ma már kizárólag angolmechanikás hangszereket készítenek. (Duffek, 2020)

A mai zongora hangterjedelmében képes egy szimfonikus zenekar teljes zenekari apparátusának hangterjedelmét lefedni. Egy hosszú fejlődési folyamat eredménye a mai

klaviatúra nyolcvannyolc billentyűjének története. A csembaló még csak hatvan billentyűvel rendelkezett, ezért a csembalóra írt művek csak öt oktávban mozognak. Cristofori kalapácsmechanikás fortepianója még kevesebb, mindössze negyvenkilenc billentyűvel és négy oktávval készült. Ahogy egyre több zeneszerző írt zeneműveket erre az új hangszerre, egyre érezhetőbb volt, hogy kevés ez a hangterjedelem. A hangszergyártók egyre nagyobb zongorákat kezdtek el készíteni, ezért mire Liszt és Chopin munkássága megkezdődött, már hét oktávnyi billentyű segítette a zongoravirtuóz zeneművek és zongoraművészek megszületését. A mai zongora az alsó regiszterben még három hanggal tudott kiegészülni, ugyanis ezt a hallástartományt képes befogni az emberi fül. (Fidelio, 2018)

A hangszer megépítésén túl a hangolási módok és szokások is változtak a zenetörténeti korszakokban. Az egyenlő hangközökre épülő temperált hangolási rendszer megjelenése előtt a barokk korszak hangolási szisztémáinak köszönhetően az egyes hangnemeknek jellegzetes hangzása, karaktere volt, bizonyos hangnemek pedig hamisan szóltak, amelyeket a zeneszerzők a zenei modulációkban ezért nem is használtak. A temperált hangolási rendszer megjelenése bármely hangnem irányába lehetővé tette a modulációs mozgásokat, ám cserébe a hangnem színezetét és karakterét a hangszer maga már nem volt képes egyértelműen produkálni, ezért a hangszer ebbéli szerepét az előadóművészi képességeknek kellett átvennie. Ez a feladat a mai zongoraművészeket is próbatétel elé állítja. (Duffek, 2020)

2.4.2. A Bogányi-zongora

A 20. században a zongora felépítése már alig változott, ugyanakkor a stílus és a nyelv még a 20. század végén is talált új lehetőségeket a hangszerben, gondoljunk itt például John Cage preparált zongorájára, Ligeti György „illúzióritmikájára” a maga poliritmikusságával és polimetrikusságával. (Bánky, 2019; Marczy, 2010) A 21. században egyre több magasan képzett könnyűzenei zongoraművész előadóval találkozunk, mint például Péter Bence és John Schmidt, akik a zongorát nemcsak billentyűs hangszerként, hanem húros- és ütőhangszerként is használják egyszerre, bővítve ezzel a hangszer hangzásvilágát.

Kicsit több mint száz év után a 21. század a hangszer fejlődéséhez is tudott újat hozzátenni, ami szintén előadóművészi igényből fakadt. Bogányi Gergely zongoraművész az ízlésének legjobban megfelelő hangzást keresve kezdett egy újfajta hangszer megalkotásába. A hangszerújítás alapját mi más adhatta volna, mint a 21. századi űrtechnológia legmodernebb anyagai. Karbon kompozitból készítették el a zongora rezonánslapját, külső borítását és az öntöttvas keretét, amely így a 21-22 tonna feszítőerőt biztonságosan és stabilan tudja tartani. A változtatások eredményeképpen egy nagyon tiszta, erőteljes, felhangdús hangzású hangszeret kaptak. Nem álltak meg a hangzás tökéletesítésénél, hangversenyzongoraként akusztikai

tulajdonságait is megváltoztatták. Futurisztikus formavilágának köszönhetően ez a hangszer felfelé és lefelé egyaránt szól, a lábak hangvetőként terelik a közönség felé azt a hangmennyiséget, amely a hagyományos zongoráknál lefele elveszik. Az új hangszer a modern anyagoknak köszönhetően kétszáz kilogrammal könnyebb, ugyanakkor háromszor erősebb lett a hagyományos hangszerekhez képest, ezért könnyebb a tárolhatósága, szállíthatósága, mozgathatósága és szerelhetősége is (5. ábra) (Papageno, 2021). Sajnos jelenleg olyan drága a hangszer előállítása, hogy nem sokkal több, mint tíz darab van belőle a világon.

5. ábra: *Bogányi Gergely és a Bogányi-zongora a 2015. évi sajtóbemutatón* (Csarnoe, 2017)

2.4.3. A szintetizátor és a digitális zongora

A hagyományos akusztikus zongora sem tartozik a legolcsóbb hangszerek közé, ráadásul nagy a rendszeres szakember általi karbantartásigénye, gondokat okozhat a nem megfelelő páratartalom, fűtés, rossz elhelyezés és szellőzés. A hangszergyártók ezeket a hátrányokat kiküszöbölendő fejlesztették ki a digitális zongorákat, amelyeknek köszönhetően újra beköltözhet az otthonokba a zongora.

A digitális zongorák nem rendelkeznek kalapácsokkal és húrokkal, hanem a legkiválóbb akusztikus zongorák rögzített hangját adják vissza hangszórókon keresztül. A minőségi digitális hangszerek igyekeznek visszaadni az akusztikus zongorák billentés-érzetét és -érzékenységét is úgynevezett kalapácsmechanikás klaviatúra beépítésével. Előnyei között felsorolható még, hogy lehalkítható a hangerő, ugyanakkor fejhallgatóval használva teljesen kiküszöbölhető mások zavarása, nagyon sok hangszeren transzponálási lehetőség is beállítható, a zongorán

kívül más hangszínek is beprogramozhatóak. A tanulási folyamatban az önellenőrzést segítő funkciókkal is rendelkezhetnek, mint például a beépített metronóm, vagy a felvevő funkció, és egy számítógéppel összekötve stúdiótechnikai lehetőségek egész tárháza nyílik meg a felhasználó előtt. Mindezt a tudást az akusztikus hangszerek árának töredékéért, karbantartási költségek és különleges tárolási igények nélkül kínálja. Tökéletes helyettesítői lehetnek az akusztikus zongoráknak, de csak egy bizonyos előadóművészi szintig. Teljes mértékben soha nem lesznek képesek a digitális hangszerek az akusztikus hangszerek hangzásvilágát visszaadni és pótolni, ugyanakkor előnyei miatt a zeneoktatásban kiválóan használhatók.

A hétköznapi ember számára a digitális zongora és a szintetizátor egy és ugyanazt jelenti. Pedig a két hangszer nem is ugyanazzal a céllal és indokkal készült. A keyboardok célja nem az akusztikus hangszerek helyettesítése, hanem olyan hanghatások létrehozása és keverése, amelyek akusztikus hangszerekkel nem hozhatóak létre, és ezeknek a teljesen új és szinte másvilági hangzásoknak zenei élménnyé való szintetizálása. A szintetizátorok az elektronikus zene alaphangszerei, amelynek egyik legkiemelkedőbb zeneszerzője Vangelis, akinek rengeteg csodálatos filmzenét is köszönhet a nagyközönség. Ezek a hangszerek kisebb hangterjedelemmel és könnyű, rugós szintetizátor mechanikával (billentyűzettel) készülnek a digitális zongorákkal szemben (Roland UK, 2014).

2.5. Zongoraművész zeneszerzők az ének-zene tankönyvek alapján

A zene megszületéséhez nem elég a zeneszerző saját gondolatait partitúrába önteni, nélkülözhetetlen számára az előadóművész interpretációja általi folytonos újjászületés. A partitúra lényegében egy váz, amit az előadóművész kelt életre. Évszázadokig a zeneszerző egyben az előadó is volt, ezt a gyakorlatot mutatja az is, hogy az időben előre haladva az eredeti kottákban egyre több szerzői utasítást találunk az előadásmódra vonatkozólag. Az előadói és a zeneszerzői tevékenység szétválása igazán a 20. században történt meg, valószínűleg azért, mert a hangszerfejlesztéseknek köszönhetően ekkorra azok olyan előadó-technikai bravúrokra lettek képesek, amelyeknek köszönhetően a hangszeres oktatás is külön választotta az előadóművészt és a zeneszerzőképzést (Terényi, 2008). A NAT (2020) lényegében csak a zeneszerzői tevékenységre fordít figyelmet, ezért az előadóművészi tevékenységgel a diákok a régi korok előadó-zeneszerzőin keresztül találkoznak leginkább. Az ének-zene tankönyveket átnézve azt kerestem, azok milyen mélységben jelenítik meg ezeknek a zeneszerzőknek a zongoraművészi tevékenységét.

2.5.1. Külföldi zongoraművész zeneszerzők

Johann Sebastian Bach zongoraművész tevékenységéről kevesebbet beszélünk, de mégis idecsatolom, hiszen az akkor még nem létező zongora elődje, a csembaló és az orgona volt többek között az ő hangszere. Az énekkönyvek kitérnek azokra a helyszínekre, városokra, ahol élt és alkotott, az egyházzal való szoros kapcsolatára, arra, hogy zeneszerzőként milyen újítások köszönhetőek neki, viszont az előadói tevékenységével kapcsolatban csak említést tesznek arra, hogy organistaként a kedvenc hangszere a „hangszerek királynője” volt, ugyanakkor játszott csembalón is, kimagaslóan jó volt a zenei memóriája és egy igazi rögtönzőművész volt.

Wolfgang Amadeus Mozartól megtudja a tanuló, hogy négyévesen már zongorázni tanult, és hatévesen már európai hangversenyútra indult. Ludwig van Beethoven az első zeneszerző, akit a tankönyvek virtuóz zongoraművészként említene, kiemelve, hogy ő már nyilvános hangversenyeket is adott. A zene iránti elkötelezettségének példájaként említik, hogy romló hallása ellenére is tovább hangversenyzett.

Frederic Chopin művészetével kapcsolatban a zongoradarabjait említik, a Liszt Ferenchez fűződő kapcsolatát, ám előadóművész tevékenységéről csak éppen annyit írnak, hogy maga is kiváló virtuóza volt a hangszernek. Robert Schumann zongoraművészi tevékenységére csak abból következtethet a tanuló, hogy említést tesznek arra vonatkozólag, hogy lebénult ujja miatt előadói karrierje félbeszakadt. Johannes Brahms kapcsán olvashat a diák arról, hogy kapcsolatban állt Reményik Edével, Liszt Ferenc barátságát is magának mondhatta, és többször is koncertezett itt Magyarországon. Muszorgszkij, Sztravinszkij és Debussy zongoraművészi tevékenységéről egyáltalán nem tesznek említést a tankönyvek. John Cage-gel kapcsolatban a zongora újszerű hangszerhasználati elképzeléseit emelik ki, a zongora preparálását, és mellesleg megemlítik azt is, hogy zongorakísérőként is fellépett hangversenykörútjain.

2.5.2. Magyar zongoraművész zeneszerzők

Minden idők legnagyobb magyar zeneszerző zongoraművészünk előadóművészi életére vonatkozólag alig néhány utalást lehet találni az általános iskolai ének-zene tankönyvek lapjain. Liszt Ferenc zeneszerzőként pontosan azért tudott zenetörténetileg is fontos újításokat létrehozni, megalkotni, mert zongoraművészként képes volt felfedezni a zongorában rejlő új lehetőségeket mind hangszínek és hatások létrehozásában, mind technikai virtuozításban. Ezzel szemben a diákok tankönyvi olvasmányaikban csak annyit tudnak meg életének erről az oldaláról, hogy Magyarországon is adott koncerteket, barátságban volt Chopinnel és Brahmssal, de ezen túl a zeneszerzői tevékenységére és újításaira koncentrálnak a tananyag.

Bartók Béla művészetével a felső tagozat minden évfolyamában – sőt korábban is – rendszeresen találkoznak a tanulók, mégis az ő bemutatásával kapcsolatban is igaz, hogy csupán

zeneszerzői és népzene gyűjtői tevékenységére helyeződik a hangsúly. Ugyanakkor ő az egyedüli művész, akinek életútja leírásában végig tudják követni a zongoraművésszé válás folyamatát is. Olvashatnak a diákok családja zenei háttéréről, zongoratanulmányairól és pedagógusairól, zenepedagógiai módszereiről, hogy más zeneszerzők műveit mindig kotta nélkül adta elő, míg a saját műveit kottából, és hogy utolsó magyarországi koncertjén milyen művek voltak műsoron. Még közelebb kerülhetnek hozzá a tanulók, ha az internet segítségével a zenehallgatások alkalmával felesége, Pásztory Ditta előadásában megmaradt felvételeket választanak a pedagógusok Bartók műveiből.

Kurtág György az egyedüli zongoraművész zeneszerző, akit zongoraművészként felvételek sokaságán keresztül ismerhetünk meg, mégis a tankönyvek leginkább zeneszerzővé válásának útját mutatják be, a zongoratechnikai újításait, amelynek köszönheti sajátos hangzásvilágát, zeneszerzőként kapott elismeréseit, ugyanakkor csak mellékesen említik meg, hogy zongoraművész is volt egyben.

Áttekintve a felsorolt zongoraművész zeneszerzőket mindegyikükre igaz az állítás, hogy zeneszerzői és zongoraművészi tevékenységeik szétválaszthatatlanul egészítik ki egymást. Mindegyiküknek zenetörténeti és hangszer-történeti újítások sokaságát köszönhetjük zeneszerzőként, ugyanakkor ezek az újítások előadóművészi nagyságuknak köszönhetőek, ezért mindenképp nagyobb hangsúllyal kellene megjeleníteni munkásságuk előadóművészi oldalának is a tananyagban. A fentiek alapján azt mondhatjuk, hogy csak a zenepedagógusok belátásán és pedagógiai szemléletén múlik, hogy a mai ifjúság milyen mértékben választja szét a zeneszerzői és az előadóművészi tevékenységet, és az utóbbit mennyire tartja fontosnak és hangsúlyosnak egy-egy zenei felvétel vagy koncert kapcsán.

2.6. A Nemzeti alaptanterv (2020) ének-zene tanórákkal kapcsolatos követelményeinek összevetése a zeneiskolai zongora főtárgy követelményeivel

A NAT (2020) a művészeti nevelés feladataként az értelmi és érzelmi intelligencia fejlesztésében való egyensúly megteremtését nevezi meg, mely hatással van a gyermekek gondolkodására, kreativitására, emlékezőtehetségére és képességeikre egyaránt. A művészeti nevelés az oktatási intézményekben önállóan az ének-zene és a vizuális kultúra tantárgyakban jelenik meg a tanár és diák együttműködésén alapuló aktív alkotótevékenységeken keresztül. A NAT (2020) nagy hangsúlyt fektet arra, hogy a művészeti nevelés képességfejlesztés is egyben, tehát nem speciális igényeket ellátó, de fejlesztőpedagógiai tevékenység a szó tág értelmében véve. Céljai között van a harmonikus társadalmi együttélés elősegítésén keresztül lényegében a személyiség egészének fejlesztése, a művészet különböző területeinek megismerése,

esztétikai alapfogalmak elsajátítása, ízlésformálás és nem utolsó sorban a problémamegoldó gondolkodás kialakítása.

Az ének-zene tantárgy kapcsán a NAT (2020) kiemeli Kodály zenepedagógiájának a nemzetnevelésben való szerepét. A tantárgy oktatása ezekre az elvekre épül, amely elsősorban fejlesztő tevékenységet jelent, és az elsajátítandó elméleti ismereteknek is ezt a fejlesztő tevékenységet kell szolgálniuk. A tevékenység-központú, énekhang alapú zenei nevelés segíti a tanulót az adott zenei élményben való elmélyülésben, és ezt az éneklés, zenélés, alkotás és zenés tematikus projekteken keresztül lehet leginkább megvalósítani. A zenetörténeti, zeneelméleti és kulturális ismereteknek is ezt az elmélyülést kell szolgálniuk, ezáltal az értő befogadás és a logikai gondolkodás képességének fejlődését segíteni. Ki kell alakítani a tanulóknál az értékközpontú zenei anyanyelv értő szeretetét is, ezért a népzene, a népdalkincsünkre kell alapozni, és erre kell építeni a magas művészettel való foglalkozást.

A NAT (2020) kiemeli a kóruséneklés szerepét, ahol a diákok a tanórai ismereteiket alkalmazva művészeti alkotómunkában vehetnek részt, és leírja, hogy szükséges a sikeres iskolai kórusműködéshez védett időt biztosítani. Ennek eredményeként a tanulók megtanulnak alkalmazkodni, felelősséget vállalni, egy célért odaadóan dolgozni, kialakul az igényesség, a fegyelem és az egymásra való figyelés szükséglete. A kodályi elveken alapuló zenei köznevelés célja végső soron az, hogy a felnövekvő nemzedék büszke legyen a magyar kultúrára és kötődjön szülőföldünk értékeihez.

Az oktatásspecifikus célokat a köznevelés különböző szintjein az életkori sajátosságokhoz és kognitív képességekhez igazítja. Az alapfokú zenei nevelés legfontosabb időszakának az általános iskola alsó évfolyamait tekintve az agy fiatalkori plaszticitása miatt. Erre az időszakra tehető a hallás- és ritmikai készségek ugrásszerű fejlődése, ezért ezek fejlesztése legyen a fő cél, így épülhet rá az 5-8. évfolyamokban és a középfokú oktatásban többek között a zenei önkifejezés és az érzelmi intelligencia további fejlesztése. Ezzel a zenei nevelés legfontosabb időszakának az alsó tagozat évfolyamait kell tekintenünk, az itt el nem sajátított képességek a későbbiekben már nehezebben fejleszthetők, és az egyéb, nem zenei képességekre tett hatásai sem érvényesülnek, növelve ezzel a más tantárgyak oktatása során is a fejlesztésekre fordított időt.

A zenei írás-olvasás oktatása eszköz, nem pedig cél. A kottaolvasás az univerzális zenei jelrendszer megismerésével többek között a logikai gondolkodást, a tér-, tájékozódási képességeket fejleszti. A relatív szolmizáció a tiszta intonáció fejlesztését szolgálja, ezáltal az éneklés és zenei alkotás tevékenysége esztétikai élménnyé válik, a tanulónak sikerélményben van része, és ezek a pozitív élmények a zenei tevékenységekben való elmélyülésre sarkallják a diákokat. Ezeket a pozitív élményeket szükséges erősíteni az értékelésnek is, mivel a tanulók

nem azonos képességszintről indulnak és nem is azonos eredményességgel végzik tanulmányaikat. Ezért az értékelés alapja nem egy egységesen elvárt tudásszint elérése, hanem a tanulói aktivitás, lelkesedés, kooperativitás, illetve a tanulási képességek változása, a tanuló önmagához mért fejlődési szintje kell, hogy legyen.

A NAT (2020) a zenei nevelést nem szorítja az iskola és a tanóra falai közé, társadalmi felelősségé emeli, melyben a köznevelés és a kultúrát közvetítő intézmények és szervezetek együttműködését várja el. A zenei élményszerzés legfontosabb forrásaként a kóruséneklést nevezi meg, de lehetőséget biztosít a koncertpedagógia, az iskolai néptáncoktatás, népdalkörök, népdalegyüttesek és kamaraegyüttesek bevonására is.

Az ének-zene tanításának fő célja az alsó tagozaton:

- az éneklés megszerettetése, a pozitív zenei élmények és gyakorlati tapasztalatok megszerzése;
- a zenei anyag örömteli, játékos formában történő feldolgozása énekléssel és mozgással, dramatizált előadással;
- a zene keltette gondolatok, érzelmek szóbeli és képi kifejezése;
- az intonáció és a felismerő kottaolvasás fejlesztése a relatív szolmizáció segítségével;
- a koordinációs képességek fejlesztése a ritmikai és hallásfejlesztés segítségével;
- a közösségi jelleg az aktív órai tevékenységekben, gyermekjátékokban és a kóruséneklésben is megjelenik;
- a tanuló a hétköznapi tárgyakat, természetben talált anyagokat, használati eszközöket, valamint az emberi testet hangszerként is használja.

Az ének-zene tanításának célja a felső tagozaton:

- egy élő dalrepertoár kialakítása magyar népdalokból, más népek dalaiból és jelentős klasszikus szerzők műdalaiból;
- a zenehallgatás során zeneművek széles palettájának megismerése;
- a zenetörténeti korszakok megismerése, 7-8. évfolyamon annak kronológiai rendszerezése;
- a zeneművek tágabb történelmi, kulturális és társadalmi kontextusban való értelmezése, ezzel a zenei befogadás és a zenében megjelenő élethelyzetek saját életükhöz való kapcsolásának elősegítése;
- a ritmikai és dallami ismeretek fokozatos bővítése a hallásfejlesztés szolgálatában;
- a zenei nevelés legfontosabb színtere a kórus, ahol igazi művészi tevékenység részeseivé válhatnak a tanulók.

Az ének-zene tanításának egyik általános célja a tanuló érdeklődésének felkeltése is, így akár alapfokú zeneoktatásban is részesülhetnek a tanulók. Az Alapfokú Művészetoktatás

alapprogramja (AMA) (2020) már konkrétan fejlesztőpedagógiának nevezi a művészeti nevelést, melynek része az alapfokú zeneoktatás is. A hangsúly a követelmények teljesítésével való képesség- és személyiségfejlesztésen van. Az alapfokú művészetoktatás a köznevelés része, kiegészíti az alapfokú és középfokú oktatási intézményekben folyó oktatási és nevelési munkát, és bármely tanuló részesülhet benne. Az alapfokú művészetoktatás keretében folyó zenei nevelés az érdeklődő és fogékony tanulók képességeinek fejlesztésére ad alkalmat az életkori sajátosságok figyelembevételével itt is.

A zongora főtárgy tanításának célja a hangszer megismerésén és annak hangszertechnikai kezelésén túl olyan zenei képességek fejlesztése is, mely a hangszer polifonikus megszólaltathatóságának köszönhető, így ezek a képességek csak ezen a hangszeren fejleszthetők akár már hatéves kortól. A tanuló megtanulja a dallam és kíséret egymáshoz való viszonyát értelmezni, fejleszti a zenei hallását, a tiszta intonációt, a melodikus, a polifon és a funkciós hallást. A zongora főtárgy oktatása is az előképző évfolyamokban az éneklésre alapoz, zenei anyagának törzsét a mondókák, gyermekdalok, később a magyar gyermekdal- és népdalfeldolgozások adják. (AMA, 2020)

Tapasztalatom szerint az általános iskolai ének-zene oktatás legnehezebb feladata a többszólamúsággal kapcsolatos képességek fejlesztése, ezért úgy gondolom, hogy a zongorairodalom ezen a területen élvezetes segítséget jelenthet a gyermekek számára, ha a pedagógus élő előadással kíséri a tanulók énekét. Kíváncsi voltam, hogy az alapfokú zongoraoktatás hat- és tizenkét éves tanulóknak ajánlott tananyagából az ének-zene órákon mely művek és mely szerzők jelennek meg, ezért kigyűjtöttem két ma is használatos ének-zene tankönyvcsalád, a Mozaik tankönyvkiadó és az Oktatókutató és Fejlesztő Intézet (OFI) tankönyveinek az 1-6. évfolyamain ajánlott zenehallgatási anyagának zongorairodalmát. Hasonlóan tettem az ugyanennek a korosztálynak ajánlott zongora főtárgy anyagaival. Az alábbi táblázatban összegeztem a választott korosztály számára javasolt zongoraműveket évfolyamonként:

1. táblázat: Az ajánlott zenehallgatási anyag zongorairodalma az 1.-6. évfolyamokon és az ugyanennek a korosztálynak ajánlott zongora főtárgy tananyag

Általános iskolai / zeneiskolai évfolyam	Általános iskolai zenehallgatási anyag zongorairodalma	Zeneiskolai zongora főtárgy tananyagához ajánlott kötetek
1. évfolyam / 1. zeneiskolai előképző	Bartók Béla: Gyermeknek I. (No.1., 2., 3., 7., 17.) J. S. Bach: G-dúr menüett J. Ph. Rameau: A tyúk Louis-Claude Daquin: A kakukk W. A. Mozart: C-dúr zongoravariáció Ludwig van Beethoven: Für Elise P. I. Csajkovszkij: b-moll zongoraverseny M. Muszorgszkij: Egy kiállítás képei – Kis csibék tánca a tojánhéjban C. Saint-Saens: Állatok farsangja – II. tétel: Tyúkok és kakasok C. Debussy: Gyermekkuckó – Az elefánt bölcsődala C. Debussy: Holdfény (Clair de lune)	Aszalós T.: A zongorázó gyermek - - I. és III. kötet Kurtág Gy.: Játékok I. és VI. kötet Papp L.: Zongora ABC
2. évfolyam / 2. zeneiskolai előképző	Bartók B.: Mikrokozmosz VI./No. 142. - Mese a kis légyről a bitonalitás jegyében Bartók B.: Gyermeknek I.-II. (No. 5., 6., 23., 29.) J. S. Bach: Bourré J. Haydn: Menüett P. I. Csajkovszkij: Régi francia dallam	Aszalós T.: A zongorázó gyermek I. és III. kötet Kurtág Gy.: Játékok I. és VI. kötet Papp L.: Zongora ABC Lakos Á.: Zongoraiskola
3. évfolyam / 1. zeneiskolai évfolyam	Bartók Béla: Gyermeknek III. No. 39. – Kanásznóta (Házasodik a tücsök)	Bartók: Mikrokozmosz I. Kurtág Gy.: Játékok I–II., VI. Papp L.: 27 kis zongoradarab Papp L.: Meseképek Borsody L.: Címkek

	M. Muszorgszkij: Egy kiállítás képei – Baba Jaga kunyhója – Promenáád C. Saint-Saens: Állatok farsangja (tételek: V., VI., VIII., IX., X., XIII.) C. Debussy: Gyermekkuckó – Néger baba tánca	Bozay A.: Medáliák Haydn: Hat kis menüett zongorára Kabalevszkij: 12 könnyű zongoradarab Régi táncok gyermekeknek Majkapar: Első lépések
4. évfolyam / 2. zeneiskolai évfolyam	Bartók Béla: Román népi táncok – Bot tánc (I. tétel) J. S. Bach: d-moll preludium No. 5. (18 kis preludium) C. Saint-Saens: Állatok farsangja XIV. tétel: Finálé	2. évfolyam ajánlott anyaga Sári J.: Lépésről lépésre Sugár R.: Magyar gyermekdalok Weiner: Magyar népi muzsika
5. évfolyam / 3. zeneiskolai évfolyam	Bartók B.: 10 könnyű zongoradarab – Este a székelyeknél Bartók B.: Román népi táncok -VI. tétel Bartók B.: Gyermekeknek (No. 33.) Bartók B.: Mikrokozmosz I. (No. 11., 12., 14., 31.) Liszt Ferenc: Manók tánca J. S. Bach: C-dúr preludium és fuga BWV 846. W. A. Mozart: A-dúr szonáta III. tétel – Török induló M. Muszorgszkij: Egy kiállítás képei	Bartók: Gyermekeknek I., III. Bartók: Mikrokozmosz II. Kadosa P.: 55 kis zongoradarab Kadosa P.: Népdalszvit Kodály: Gyermektáncok Weiner: 20 könnyű zongoradarab A szonatina mesterei I. J. S. Bach: Az első Bach– tanulmányok Greccsanyinov: Gyermekalbum Greccsanyinov: Gyöngyszemek W. A. Mozart: A gyermek Mozart Schumann: Jugend Album Haydn: Deutsche Tänze
6. évfolyam / 4. zeneiskolai évfolyam	Bartók B.: Gyermekeknek (No. 13., 18.) Bartók B.: 20 magyar népdal – 17. Ránki György: Kopogós Liszt Ferenc: Csárdás obstiné W. A. Mozart: A-dúr szonáta I. tétel	3. évfolyam ajánlott anyaga Bartók: Gyermekeknek II. Bartók: Mikrokozmosz III. Bartók: 10 könnyű zongoradarab Durkó Zs.: Gyermekzene Ránki Gy.: Két bors ökröcske – Mese zenével

W. A. Mozart: e-moll hegedű- zongora szonáta I. tétel Ludwig van Beethoven: c-moll „Patetikus” szonáta Op. 13. II. tétel Ludvig van Beethoven: cisz-moll „Holdfény” szonáta Op. 27. Ludvig van Beethoven: G-dúr szonatina F. Chopin: c-moll („Forradalmi) etüd Op. 10. No. 12.	J. S. Bach: 18 kis preludium Beethoven: Leichte Meisterwerke für Klavier Csajkovszkij: Jugend Album Hacsaturján: Gyermekealbum I–II. Prokofjev: Kindermusik Kabalevszkij: Válogatott zongoradarabok Schubert: Táncok

Világossá vált számomra, hogy a zongorairodalom magyar zeneszerzőinek művei közül csak Bartók Béla művei jelennek meg az általános iskola alsó tagozatos és 5-6. évfolyamos ének-zene órákon. A 20. század zeneszerzői között sokan az ő és Kodály Zoltán tanítványai és követői, ezért a műveikkel való megismerkedés a magyar zenei anyanyelv mélyebb elsajátítását is elősegíthetné. Például Kurtág György: *Játékok* című sorozata kiváló terepet adhat a ritmus- és hallásfejlesztésre, mindezt a tanulóknak is könnyen feldolgozható formában.

3. A kutatás

Kutatásom két részből áll. Az első részben az ének-zene órák hangszeres zenei anyagának kiválasztásával és alkalmazásával kapcsolatos kérdőíves online felmérés eredményeit részletezem. Általános iskolai tapasztalattal rendelkező zenepedagógusok töltötték ki egy 35 kérdésből álló kérdőívet, amelynek segítségével vizsgáltam a zenei élményszerzéshez rendelkezésre álló eszközöket és módszereket, továbbá kíváncsi voltam a zongorairodalom egyes zeneszerzőinek ismertségére és megjelenési gyakoriságára az ének-zene órákon, ugyanakkor érdekelt a pedagógusok tapasztalata is, hogy milyen hatással van a hangszeres zeneirodalom alkalmazása a tanulók zenei képességeire és zenével kapcsolatos attitűdjeikre. A második részben egy 32 kérdésből álló hangszerismereti tesztet töltötték ki 10-12 éves tanulók. A teszt kérdései a zongorával kapcsolatos hangszer-, zeneszerzői- és előadóművészi ismereteiket célozzák meg, ugyanakkor irányított zenehallgatás segítségével egyes zenei képességeik fejlettségét is vizsgálja.

3.1. A kutatás kérdései és hipotézisei

A kérdőíves kutatáshoz kapcsolódó hipotéziseim:

1. Az ének-zene órákon csak kevés diák találkozik a pedagógus zongorajátékával.
2. A pedagógusok a zongorairodalommal kapcsolatban csak a legismertebb zeneszerzők műveivel és az ének-zene tankönyvek által ajánlott zeneművekkel ismertetik meg diákjaikat.
3. A hangszeres zeneirodalom az ének-zene órákon csak a befogadói tevékenységekkel kapcsolatosan, zenehallgatás során jelenik meg.
4. A pedagógusok figyelme a zeneszerző és a zenemű ismertetésére fókuszál a zenehallgatással kapcsolatban, az előadóművészi tevékenység nem kerül tárgyalásra.
5. A tanulók zenei perцепciós képességeinek hiányossága tapasztalható a hangszeres zeneművek megfigyeltetése során.

A kérdőíves kutatáshoz kapcsolódó kérdések:

1. A pedagógusnak rendelkezésére áll-e zongora és tudja-e azt alkalmazni az ének-zene órákon?
2. A pedagógusok ismerik-e a zeneiskolai zongora főtárgy tananyagában szereplő zeneszerzőket és műveket?

3. A pedagógusok milyen aktív zenei tevékenységekbe tudják bevonni a hangszeres/zongora zeneirodalmat óráikon?
4. Mennyire tartják fontosnak a pedagógusok az előadóművészek megismertetését diákjaikkal?
5. Milyen mértékben tapasztalják a pedagógusok a dinamika-, hangmagasság- és tempóészlelési képességjellegű problémákat diákjaiknál?

A zongoraismereti teszthez kapcsolódó hipotéziseim:

1. A tanulók jól ismerik a zongora felépítését és működését.
2. A tanulók ismerik a zongorairodalom fontosabb zeneszerzőit, de nem ismernek zongoraművész előadókat.
3. A diákok, míg a zongora hangszínét biztonsággal felismerik, addig a csembaló jellemzőit kevésbé ismerik.
4. A 10-12 éves tanulók a zenemű szerkezetét biztonsággal felismerik zenehallgatás során, ugyanakkor nehezen azonosítják be a tempóváltozásokat, hangmagasságbeli különbségeket, és a tanult ritmikai elemeket.
5. A zongora billentyűzetének látványa segíti a tanulókat a kottaolvasásban.

A zongoraismereti teszthez kapcsolódó kérdések:

1. Ismerik-e a tanulók a zongora egyes alkatrészeit és azok funkcióit?
2. A tanulók ismerik-e a zongorairodalom ismertebb zeneszerzőit és a híres magyar zongoraművészeket?
3. Felismerik-e a diákok a zenehallgatás keretében a zongora és a csembaló hangszínét?
4. Be tudják-e azonosítani a diákok a hallott zenemű szerkezeti felépítését, szólamainak hangmagasságbeli különbségeit, a zenemű tempóváltozásait és ritmikai elemeit?
5. Mennyire segíti a diákok felismerő kottaolvasását, ha zongorabillentyűzetet is látnak zenehallgatás közben?

3.2. A kutatás módszerei, eredményei

3.2.1. A mérőeszköz bemutatása

Saját készítésű online kérdőívem célja, hogy megismerjem a pedagógusok hangszeres zeneirodalommal, kiemelten a zongorairodalommal való ismereteit, kapcsolatát, a zenei képességfejlesztésben való felhasználásukkal kapcsolatos tapasztalataikat. A kérdőív elején a pedagógusoknak nyolc általános, háttérváltozókkal kapcsolatos kérdést (nem, kor, oktatási intézmény helye, pedagógiai végzettség, pedagógiai tapasztalat években, tanított általános iskolai évfolyamok, hangszertudás, zenei tanulmányok) tettem fel. Az ezt követő szakaszban azt mértem fel, hogy milyen hangszerek és eszközök állnak a pedagógus rendelkezésére a tanulók zenei élményeinek bővítésére és vannak-e hangszeres oktatásban résztvevő tanulók osztályaikban. Arra is kíváncsi voltam, hogy milyen szakmai szempontokat és ajánlásokat vesznek figyelembe a tanórán használt zenei anyag kiválasztásakor és mely zenei stílusokból válogatnak. A következő szakaszban azt tudakoltam meg, hogy a zongorairodalom széles skálájából mely zeneműveket alkalmazzák a tanóráikon, milyen típusú tevékenységekbe vonják be őket és mely zeneszerzők műveit milyen gyakorisággal veszik elő oktatási céllal. A kérdőívem utolsó szakaszában az iránt érdeklődöm, hogy a pedagógusok tapasztalatai szerint a hangszeres zeneirodalom felhasználása milyen hatással van a tanulók személyiségére, a zenével kapcsolatos attitűdjeikre és zenei képességeikre.

3.2.2. A kérdőív mintájának bemutatása

A kérdőíves felmérés 2020. november elejétől zajlott 2021. február végéig országosan a 6-12 éves tanulók általános iskolai zenei nevelésében tapasztalatot szerzett pedagógusok körében, összesen 98 fő részvételével. Az általános iskolai alsó tagozat évfolyamain tanító pedagógusok elemszáma a legmagasabb (48 fő), a férfiak aránya viszont elenyésző (2%) a nemek szerinti eloszlásban (2. táblázat).

2. táblázat: A kérdőíves minta tanított korcsoportonkénti elemszáma és nemek szerinti eloszlása (%p)

Oktatott általános iskolai évfolyamok	N	Nő (%)	Férfi (%)
Alsó tagozat	48	98	2
Felső tagozat	28	96	4
Alsó és felső tagozat	22	100	0
Összesen	98	98	2

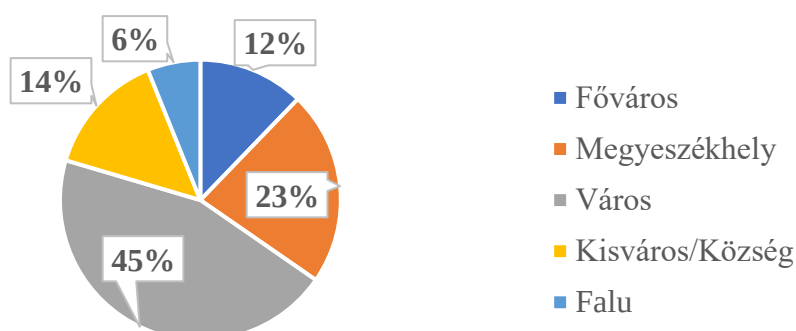
A kutatásban résztvevő pedagógusok életkorát és az ének-zene tantárgy oktatásában szerzett tapasztalataik éveinek számát is fontosnak tartottam megtudni a kérdőív segítségével. A

kutatásban résztvevő pedagógusok többsége a 41 év feletti korosztályt képviseli (összesen 72%), míg hozzávetőlegesen egyenlő arányú az ének-zene tantárgy oktatásában szerzett pedagógiai tapasztalatok éveinek száma szerinti eloszlás. A legmagasabb százalékszámban (26%) a 21-30 év tapasztalattal rendelkező pedagógusok jelennek meg (3. táblázat).

3. táblázat: A kérdőíves minta életkoronkénti és pedagógiai tapasztalat szerinti eloszlása (%p)

Tapasztalat	0-5 év	6-10 év	11-20 év	21-30 év	31-40 év	Összesen
Kor	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)
18-30 év (%)	8					8
31-40 év (%)	10	6	2			18
41-50 év (%)		6	14	12	6	38
51-60 év (%)			4	14	16	34
Összesen:	18	12	20	26	22	

A kérdőív elején arra voltam kíváncsi, hogy a pedagógusok lakhely szerint milyen típusú településen dolgoznak. Megközelítőleg felük nem megyei jogú város oktatási intézményében dolgozik, sokan Magyarország valamelyik megyei jogú városában tanítanak, illetve kisebb arányban a fővárosban, községekben és falvakban dolgoznak (6. ábra).

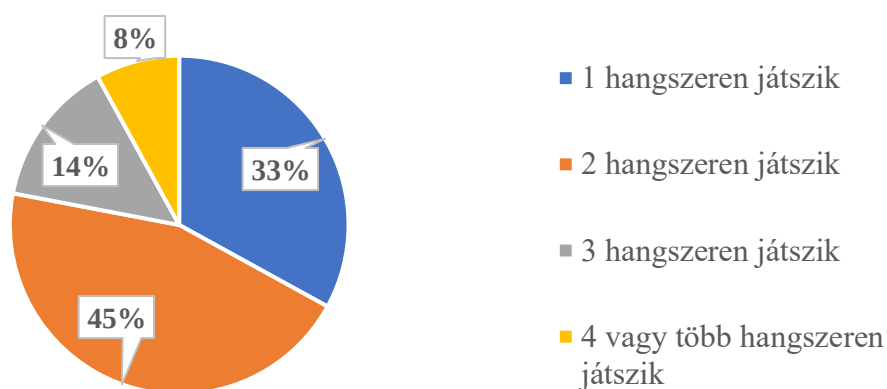
6. ábra: A kérdőíves minta tanintézményeinek településrész szerinti eloszlása (%p)

Fontosnak tartottam megkérdezni a pedagógusok pedagógiai végzettségét és hangszeres tanulmányaik legmagasabb szintjét is. Pedagógiai végzettség alapján szinte egyenlő arányban jelennek meg a nem zenei műveltségterülettel végzett tanítók (26%), a zenei műveltségterülettel végzett tanítók (31%) és az ének-zenetanár végzettségűek (34%). Legkevesebben zeneművésztanári diplomával (6%) rendelkeznek. Megközelítőleg felük (41%) folytatott hangszeres tanulmányokat zeneiskolai képzés keretében, 20%-uk egyáltalán nem vett részt hangszeres képzésben, kisebb arányban pedig a zeneművészeti képzés középfokú vagy felsőfokú főiskolai, esetleg egyetemi képzésében részesültek (4. táblázat).

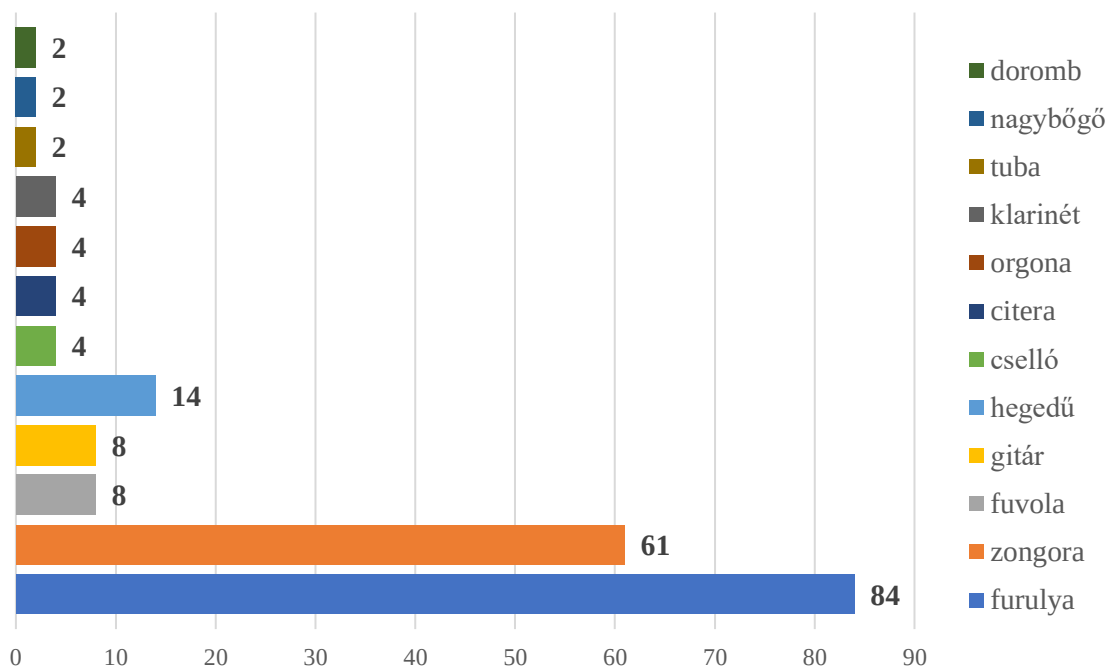
4. táblázat: A kérdőíves minta pedagógiai végzettség és hangszeres tanulmányok szerinti eloszlása (%p)

Pedagógiai végzettség	Tanító nem zenei műveltség-területtel (%)	Tanító zenei műveltség-területtel (%)	Ének-zene-tanár (%)	Zeneművész-tanár (%)	Összesen:
Hangszeres képzés foka					
Nincs (%)	16	2	2		20
Zeneiskola (%)	8	27	6		41
Zeneművészeti középiskola (%)			8		8
Zeneművészeti főiskola (%)	2	2	8	2	14
Zeneművészeti egyetem (%)			10	4	14
Összesen:	26	31	34	6	

A kérdőív tartalmazta a hangszertudásra vonatkozó adatokat is. A pedagógusok mindegyike játszik hangszeren. Megközelítőleg felük két hangszeren tud játszani (45%), kisebb arányban vannak, akik három, de akár négy vagy több hangszeren is játszanak (7. ábra). A minta majdnem minden tagja játszik furulyán (84%), zongorán több mint felük (61%), más hangszereken pedig csak kisebb arányban jelenik meg a hangszertudás (8. ábra).

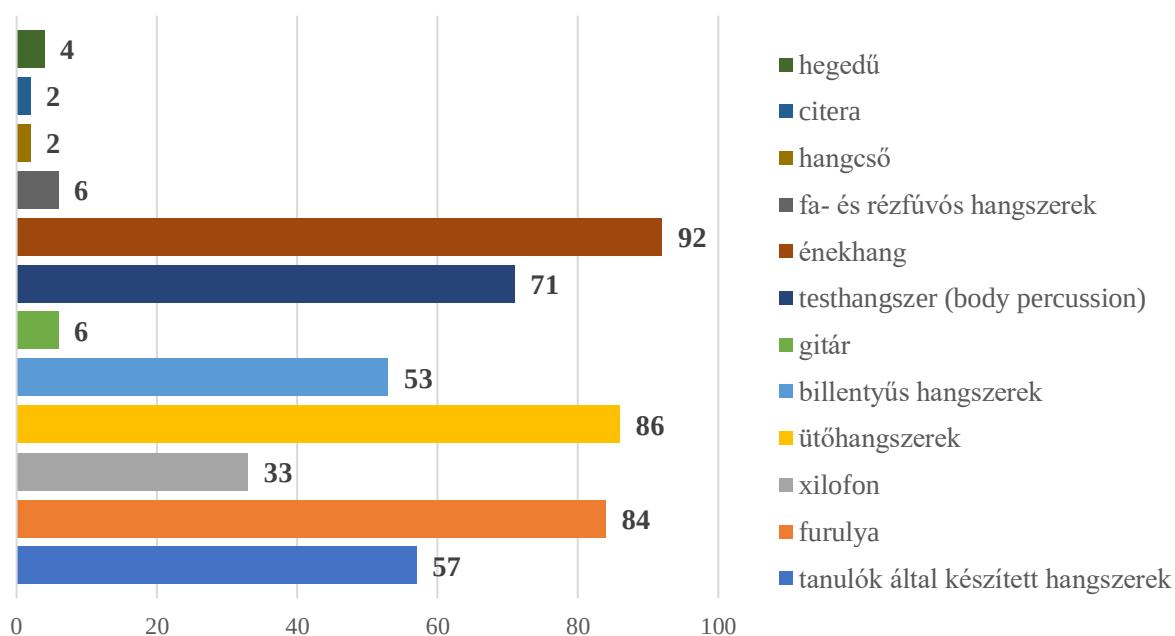
7. ábra: A kérdőíves minta hangszertudás száma szerinti eloszlása (%p)

8. ábra: A kérdőíves minta hangszerjáték szerinti eloszlása (%p)

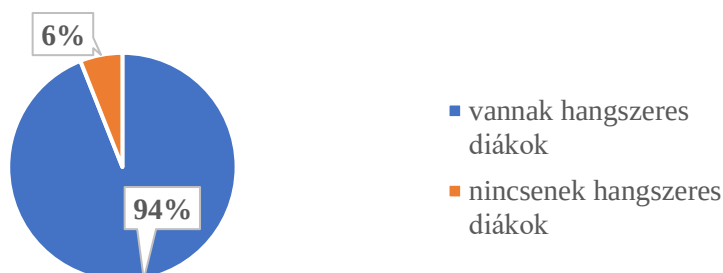
3.2.3. A kérdőíves kutatás bemutatása

Kérdőívem első kérdéseként feltettem azt a kérdést, hogy milyen zenei kifejezőeszközökkel, hangszerekkel találkozhatnak a diákok a pedagógus által vezetett ének-zene órákon. A pedagógusok a legmagasabb arányban az énekhangot (92%), az ütőhangszereket (86%), a furulyát (84%), a testhangszereket (71%) jelölték meg. Több mint felük biztosítja még a tanulók által készített hangszerekkel (57%) és a billentyűs hangszerekkel (53%) való találkozást a diákjainak (9. ábra).

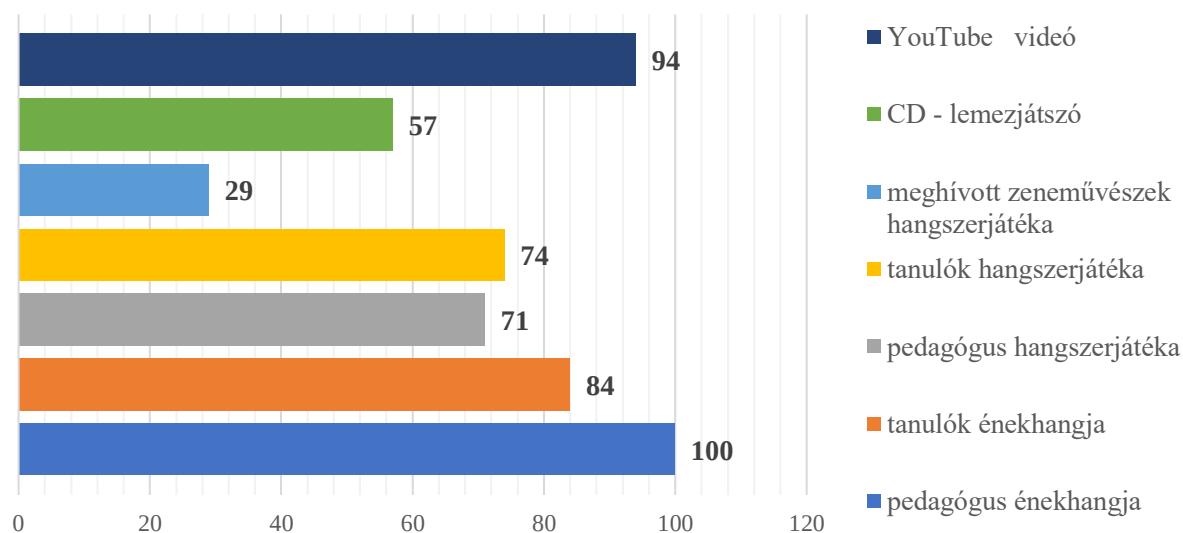
9. ábra: A ének-zene órákon megjelenő zenei kifejezőeszközök és hangszerek (%p)

A tanórákon a pedagógus támaszkodhat a zenét tanuló gyermekek hangszerjátékára is. Ezért választ vártam arra a kérdésre is, hogy a pedagógusok diákjai között vannak-e hangszereken tanulók. A válaszok alapján megközelítőleg minden pedagógus (94%) talál az osztályában ilyen tanulókat (10. ábra).

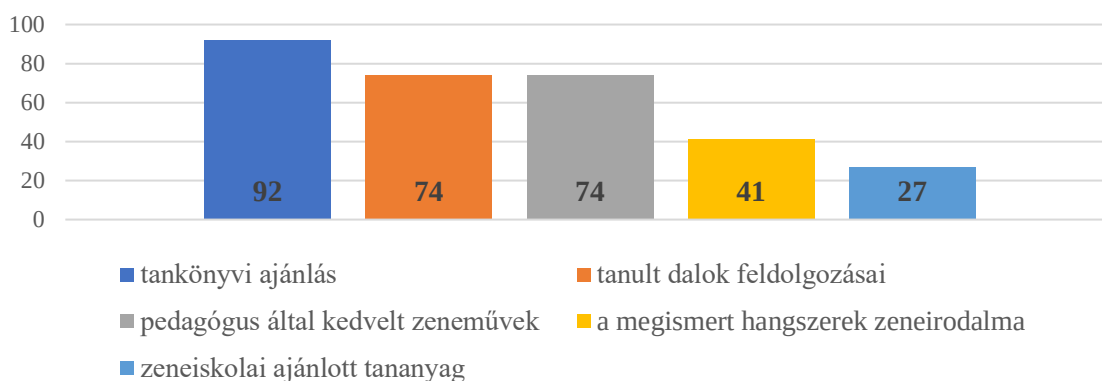
10. ábra: A pedagógusok hangszeres diákjaik alapján való eloszlása (%p)

Érdekelt a pedagógusok hangszereken kívüli eszközellátottsága is, ezért a következő kérdésem az volt, hogy milyen zenei eszközöket tud alkalmazni a pedagógus a tanóráin. A legtöbben a saját énekhangjukat jelölték meg (100%), ezt követi a YouTube videók használata (94%). A tanórákra mindössze 29%-uk hív meg zeneművészeket (11. ábra).

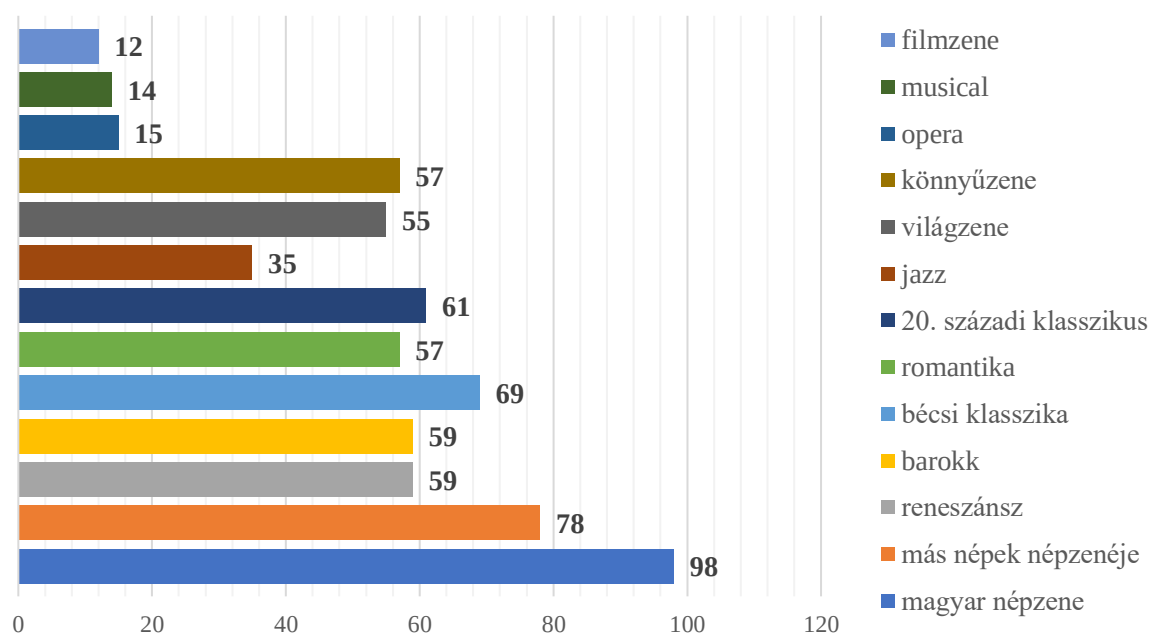
11. ábra: A pedagógusok által használt zenei eszközök aránya (%p)

Kérdőívem harmadik szakaszának első kérdése arra irányult, hogy a pedagógusok milyen ajánlások alapján választják ki az ének-zene órák hangszeres zeneirodalomból való szemelvényeit. A legtöbben a tankönyvi ajánlásokat veszik elsődlegesen figyelembe (92%), ugyanakkor többségben megjelölték még a tanult dalok feldolgozásainak beemelését (74%) és a saját maguk által is kedvelt zeneművek bemutatását is (74%) (12. ábra).

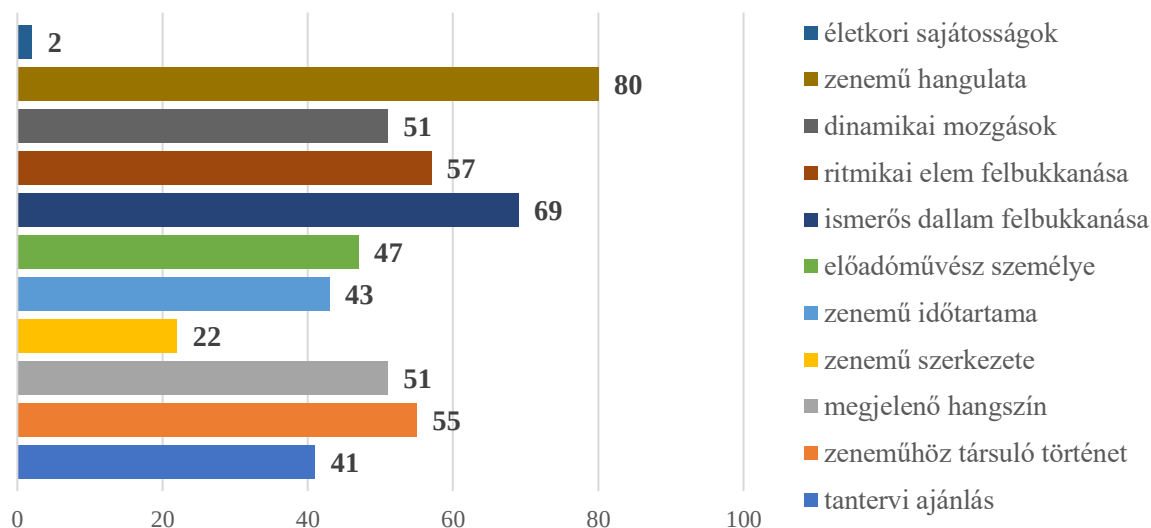
12. ábra: A zeneórai hangszeres zeneirodalom előnyben részesítésének szempontjai (%p)

Érdekelt az a kérdés is, hogy vajon mennyire színes az ének-zene órák zeneirodalma a zenei stílusok területén. Megközelítőleg az összes pedagógus óráin megjelenik a magyar népzene (98%), nagy számban választják még a más népek népzenejéből való zeneműveket (78%) is. A komolyzenei stílusok közül a bécsi klasszikus (69%) és a 20. századi (61%) zeneművek szólnak a legtöbb pedagógus tanóráin (13. ábra).

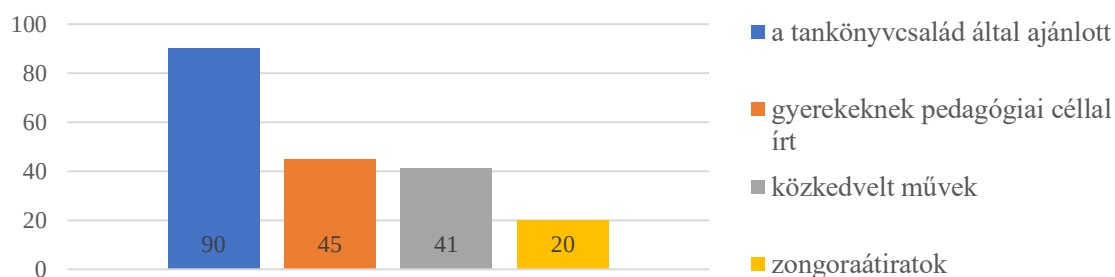
13. ábra: A zenei stílusok pedagógusok általi megjelenítésének aránya (%p)

Kíváncsi voltam, hogy vajon milyen szempontok érvényesülnek leginkább az ének-zene órák zenei anyagának kiválasztásakor. A legtöbb pedagógus a zenemű hangulata alapján válogatja össze a tanórai zenei anyagát (80%), ezután az ismerős dallam felbukkanását veszik figyelembe sokan (69%), majd a ritmikai elemek felbukkanását (57%). Az életkori sajátosságokra alig néhány pedagógus figyel (2%) (14. ábra).

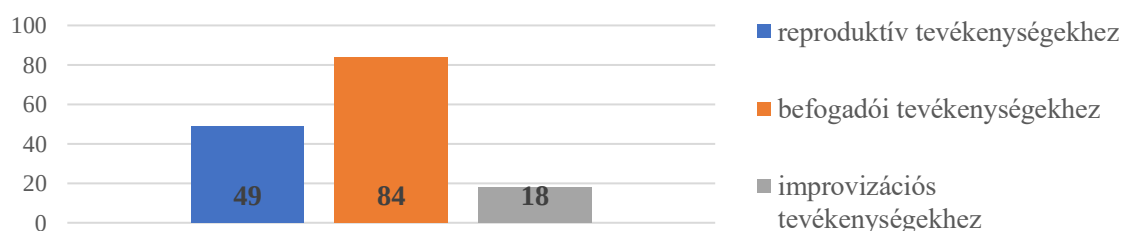
14. ábra: A pedagógusok által figyelembe vett szempontok a zenei anyag kiválasztásakor (%p)

Kérdőívem negyedik szakaszának első kérdésével azt akartam megtudni, hogy a zongorairodalomból milyen típusú zeneműveket visznek be tanóráikra a pedagógusok. A pedagógusok 90%-a a választott tankönyvcsalád által ajánlott zongorairodalmat alkalmazza az ének-zene órákon, a kimondottan gyerekeknek pedagógiai céllal írt zongoraműveket kevesebb mint felük (45%) (15. ábra).

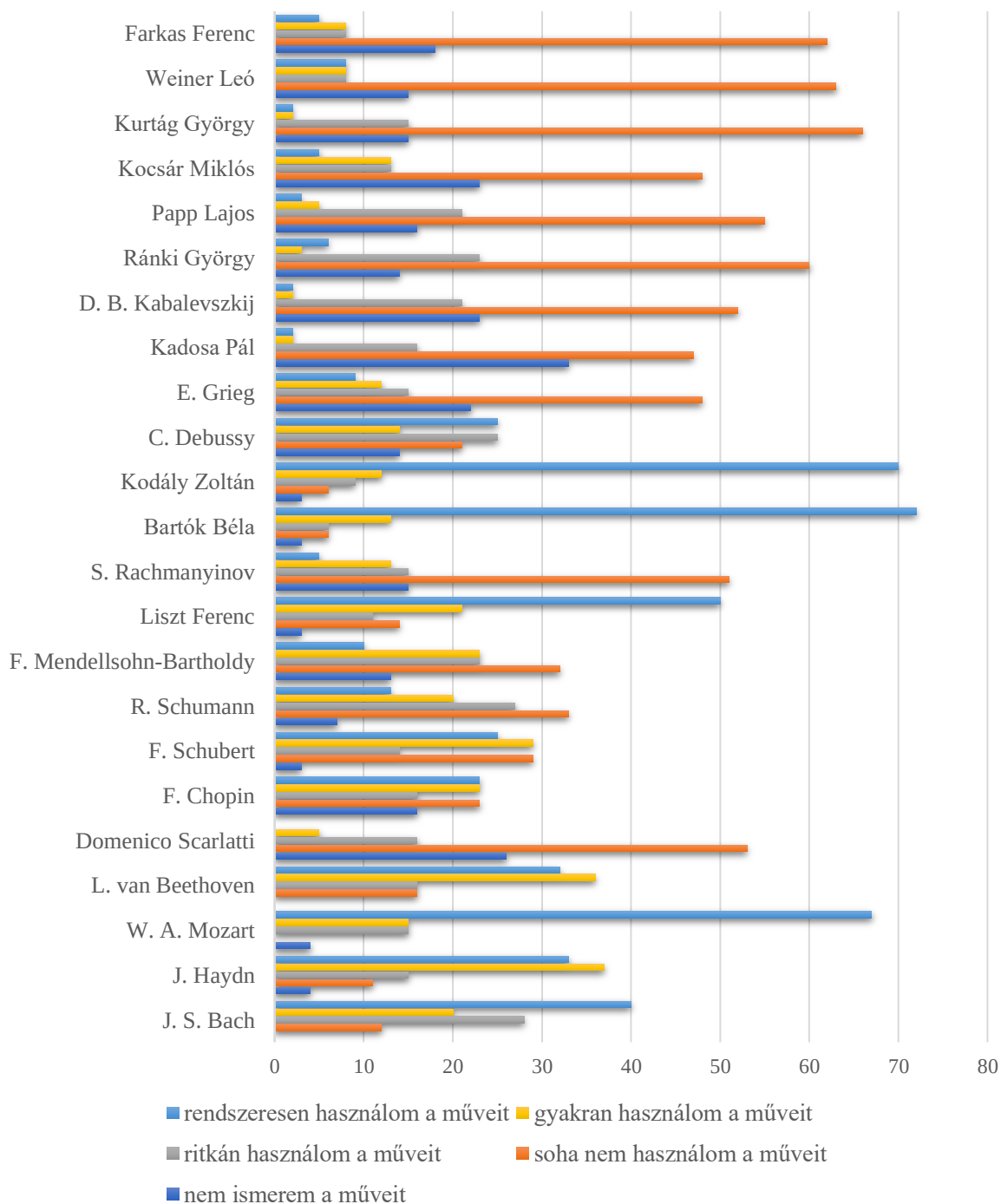
15. ábra: A zongorairodalom rétegeinek pedagógusok általi választottsága (%p)

Kíváncsi voltam, hogy az ének-zene óra mely típusú tevékenységeihez szokták kapcsolni a pedagógusok a zongorairodalom zeneműveit. A pedagógusok többsége (84%) a befogadói tevékenységekbe építi be őket, megközelítőleg felük (49%) alkalmazza a reprodukzív tevékenységek során is ezeket a zeneműveket, és néhányan (18%) improvizációs tevékenységekbe is be tudják vonni azokat (16. ábra).

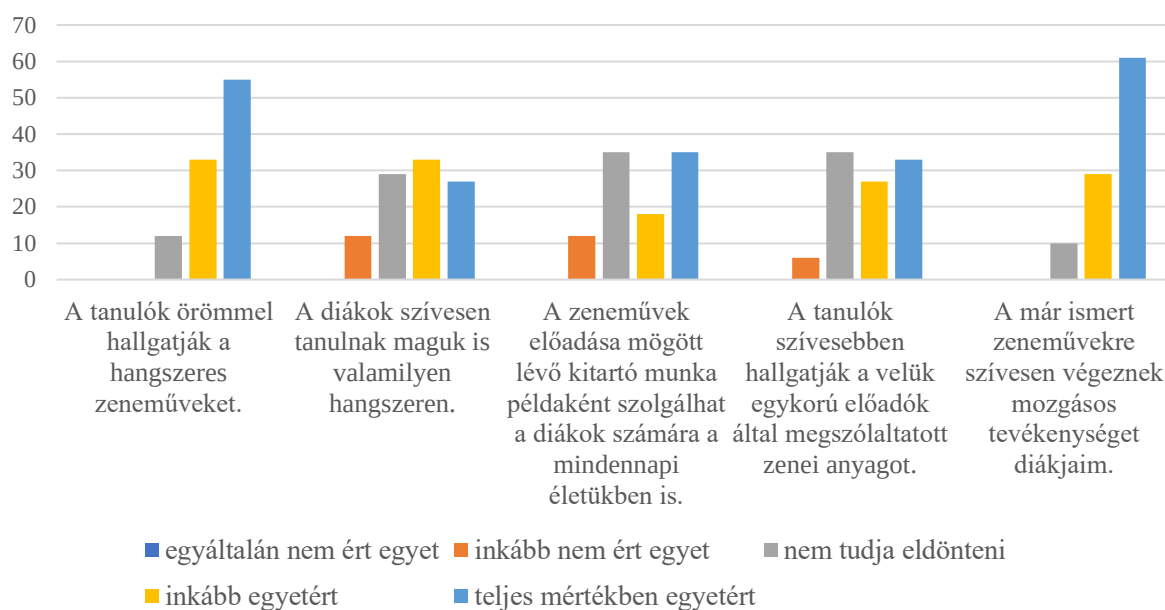
16. ábra: A zongorairodalom bevonása az ének-zene óra különböző tevékenységeibe (%p)

Következő kérdésben arra vártam a pedagógusok választát, hogy a zongorairodalom egyes zeneszerzőinek művei milyen gyakran jelennek meg az óráin. A pedagógusok legkevésbé Kadosa Pál zongoraműveit ismerik (33%), míg többségben a rendszeresen használt zongoraművek zeneszerzői közül Bartók Bélát (72%), Kodály Zoltánt (70%) és Wolfgang Amadeus Mozartot (67%) emelik ki. Ismerik, de többségben soha nem használják Kurtág György (66%), Weiner Leó (63%), Farkas Ferenc (62%) és Ránki György (60%) zongoraműveit (17. ábra).

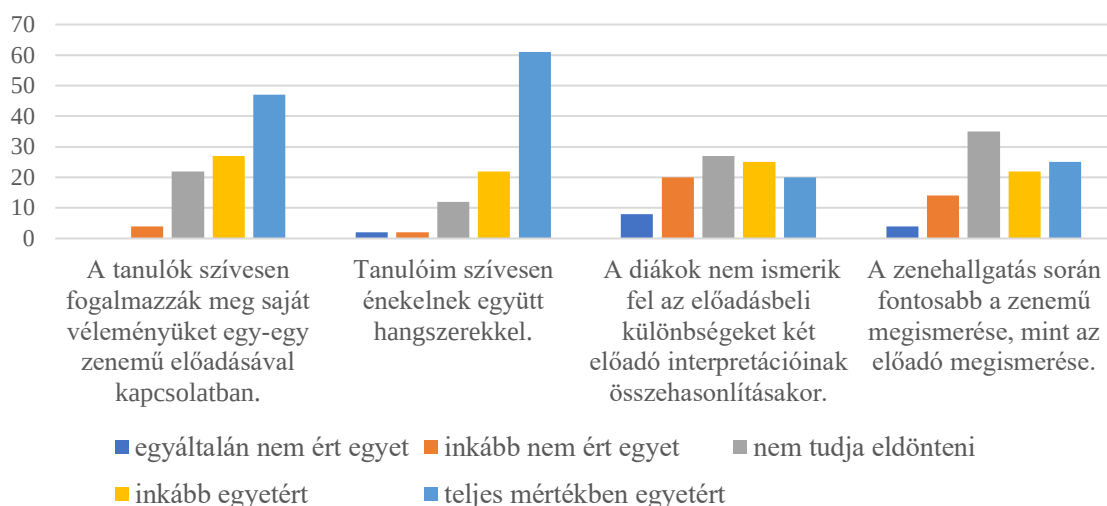
17. ábra: A zongorairodalom egyes zeneszerzőinek megjelenési gyakorisága az ének-zene órákon (%p)

A kérdőív utolsó szakaszában a pedagógusoknak ötfokozatú likert skálán kellett jelölniük, hogy mennyire értenek egyet a kérdőív állításaival. A pedagógusok közel 90%-a egyetért abban, hogy a tanulók szívesen hallgatják a hangszeres zeneműveket. Ugyanakkor kicsit több mint felük (60%) érzi úgy, hogy ez hatással van a diákjaik hangszer tanulási motivációira. Nem egyöntetű arra a válaszuk, hogy a zenehallgatások alkalmával megismert előadóművészek kitartó munkája példa lenne-e a tanulók szemében. Alig több mint felük (53%) válaszolt igennel erre a kérdésre. Hasonló eredményt kaptam abban a témában is, hogy a tanulók szívesebben hallgatják-e a velük egykorú művészek előadásában megszólaló zeneműveket, 59%-uk érzi helytállónak ezt az állítást. Az ismert zeneművekhez kapcsolt mozgásos tevékenységek kapcsán viszont ismét nagy egyetértés van a pedagógusok között (90%), akik azt gondolják, hogy diákjaik örömmel vesznek részt ezekben a feladatokban (18. ábra).

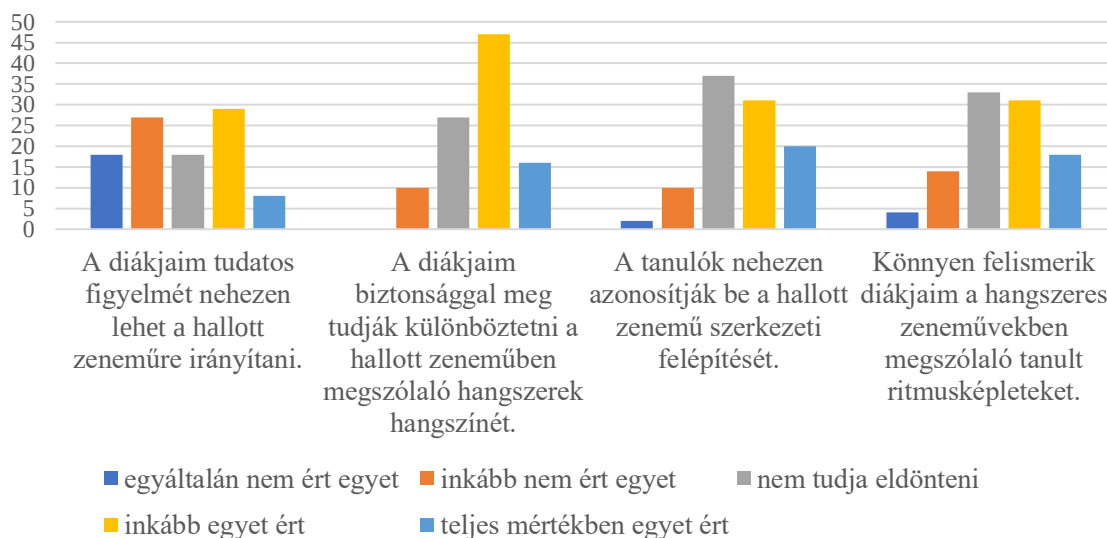
18. ábra: A zenehallgatás tanulói attitűdökre tett hatásai a pedagógusok szerint (%p)

A diákok kritikai gondolkodásának fejlettségére utal, hogy a pedagógusok 74%-a tapasztalja azt, hogy tanulói szívesen alkotnak véleményt zenehallgatás során a zeneművek előadásával kapcsolatban, ugyanakkor kevesebb mint harmaduk (28%) gondolja azt, hogy fel is ismerik az előadásbeli különbségeket két művész interpretációjának összehasonlításakor. Érdekesnek tartom, hogy mindössze 18%-uk érzi úgy, hogy a zenemű megismertetése mellett fontos az előadó megismertetése is. Megközelítőleg minden megkérdezett azon a véleményen volt (83%), hogy diákjaik szeretnek hangszerekkel együtt énekelni (19. ábra).

19. ábra: *A diákok zenekritikai kompetenciáinak fejlettsége a pedagógusok szerint (%p)*

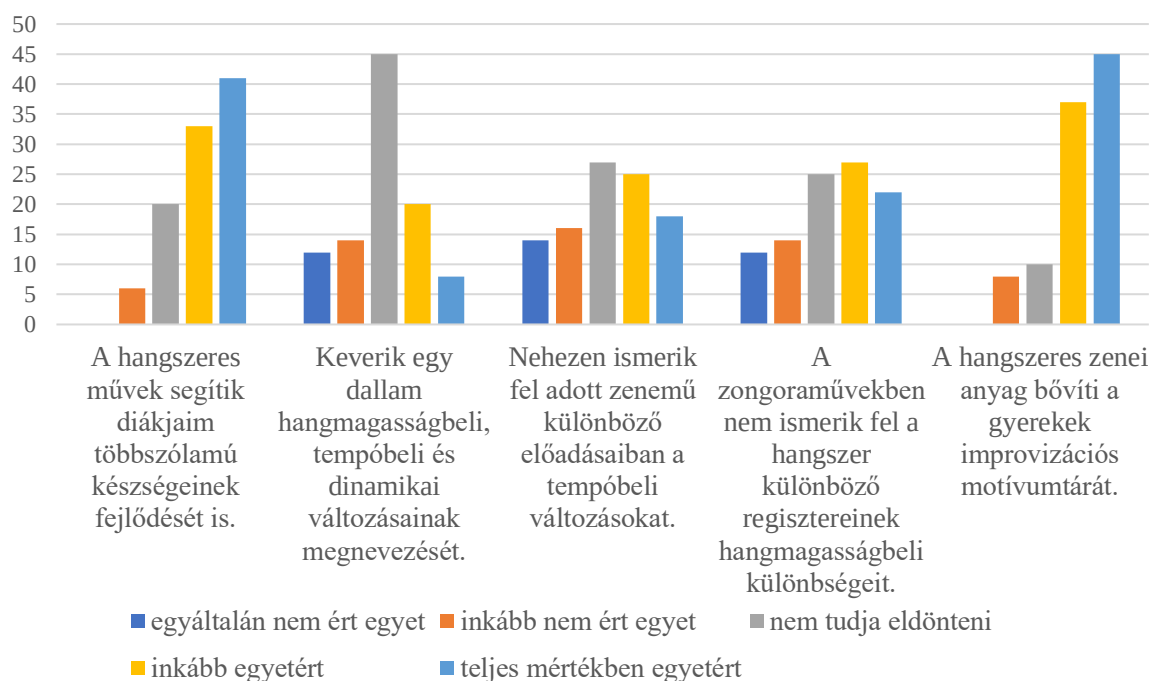
Megközelítőleg a pedagógusok felének (45%) nem okoz problémát diákjai tudatos figyelmét a zeneműre irányítani zenehallgatás közben. Többségük (63%) úgy érzi, hogy tanulóinak hangszínészlelése jól fejlett, mert biztonsággal meg tudják nevezni hallás után a zeneműben megszólaló hangszereket. Ugyanakkor megoszlik a pedagógusok véleménye a zenemű szerkezeti felépítésének felismerésével kapcsolatban, 51%-uk igen választ adott arra, hogy diákjaik nehezen azonosítják be zenehallgatások alkalmával, és mindösszesen 12% válaszolt nemmel. Hasonló megosztottság jellemzi a tanult ritmusképletek felismerését is, közel felük (49%) véli ezt könnyű feladatnak diákjai számára (20. ábra).

20. ábra: *A zenei elemek felismerésének fejlettsége a diákoknál pedagógusaik szerint (%p)*

A zenei készségfejlesztési lehetőségekkel kapcsolatban a pedagógusok háromnegyede (74%) a hangszeres művek hallgattatásával úgy érzi, hogy fejleszteni tudja diákjai polifonikus képességeit, és többségükben megegyezik a véleményük abban is (82%), hogy egyben bővül a

tanulók improvizációs motívumtára is, melyeket be tudnak építeni az ilyen típusú órai tevékenységekbe. Ugyanakkor a hangmagasság-, dinamika- és tempóérzékeléssel kapcsolatban már nem ilyen bizakodóak. A megkérdezettek 26%-a szerint diákjaik magabiztosan megnevezik a hangmagasság, tempó és dinamikai változásokat zenehallgatáskor, megközelítőleg felük (43%) adott igen választ arra, hogy egy adott zenemű két különböző előadásában nem vagy nehezen ismerik fel a tempóváltozásokat a gyerekek, míg 49%-uk a zongorahangszínen belüli hangmagasságváltozások felismerését is nehéz feladatnak tartja diákjai számára (21. ábra).

21. ábra: A tanulók zenei képességeinek fejlettsége zenehallgatás során a pedagógusok szerint (%p)

A kérdőív legutolsó kifejtendő kérdésével arra voltam kíváncsi, hogy vajon a zenei nevelésben gyakorlatot szerzett pedagógusok a hangszeres zeneirodalmat hogyan építik be a tanórák reprodukív és improvizációs tevékenységeibe. Az ötletek közül a leginkább visszatérő a hangszeres zeneművekhez a diákok általi ritmus hozzáadása volt taps, saját test vagy ütőhangszerek segítségével, sokan említették a zenére való mozgástevékenységek valamilyen formáját, a zeneművek dallamainak felhasználását improvizálás céljából és a zene és rajz, festészet művészetének összekötését (5. táblázat).

5. táblázat: *A pedagógusok javaslatainak összegzése a hangszeres zeneirodalom reprodukív és improvizatív tevékenységekbe való bevonására*

Reprodukív tevékenységek	Improvizációs tevékenység
Zeneművek diákok általi áthangszerelése és előadása.	Zeneművek dallamaiból indított improvizációs játék.
A hallott dallam visszaéneklése szolmizálással.	Hangszínekkel való játék: kitalált hangszerimitálás.
Zenére menetelnek, táncolnak, tapsolnak vagy játékos mozdulatokat végeznek a tanulók.	Egy-egy zenemű karakterének megjelenítése a diákok által. Példa.: „Hogyan ugrálna a kenguru a zongorán?” (Saint-Saens: Állatok farsangja)
A zenéhez mérőt vagy előre megadott ellenritmust adnak a gyerekek.	Ellenritmust találnak ki a gyerekek a zenéhez.
Az ismert dalok együtt éneklése annak valamelyik hangszeres feldolgozásával.	Hallott motívumokat tetszőlegesen egymás után tenni és elénekelni.
Kérdés-felelet játékként visszaéneklük a diákok a hallott zenei részlet dallamát.	A diákok rajzolnak a zenéhez, színekkel ábrázolják a zene hangulatát.
A zene hallgatása közben a dallam mozgásának ívét a levegőbe rajzolják a tanulók.	Zenére mozdulatok, mozgások kitalálása.
Rövid zenei dallamok „bújtatása” (zene lenémítése), a hiányzó dallamot a gyerekek éneklük.	

4. A zongoraismeret online vizsgálata

4.1. A mérőeszköz bemutatása

A dolgozatom további részében a saját fejlesztésű online tesztet, és annak eredményeit fogom bemutatni. A kutatásban 600 felső tagozatos 10-12 éves tanuló vett részt. Az adatok rögzítésére a Google Űrlapok alkalmazásban került sor. A mérésben résztvevők a teszt elektronikus linkjét kapták meg, ahol azonnal a teszt felületét érték el, melyet saját otthonukban töltöttek ki. A tanulók anonimitását a teszt ilyen adatra vonatkozó kérdéseinek hiánya biztosította.

A teszt kitöltése előtt a tanulóknak hét általános, háttérváltozókkal kapcsolatos kérdést (nem, lakhely, évfolyam, szülők végzettsége, hangszertudás, zeneiskolai évek) tettem fel. Az ezt követő szakaszban az online teszt három részterületet mér fel, melyek a következők: (1) a zongoratorténét; (2) zeneszerzők és zongoraművészek; (3) zenei képességek (6. táblázat). A teszt kitöltését két a teszt kitöltés közbeni attitűddel kapcsolatos kérdéssel zártam. Több feladat volt zenehallgatással és felismeréssel kapcsolatos, ezért a tesztet csak audio rendszerrel rendelkező digitális eszköz, illetve fülhallgató segítségével lehetett kitölteni.

6. táblázat: *A teszt felépítése*

Teljes teszt	Itemszám
zongoratorténét	7
zeneszerzők, zongoraművészek	6
zenei képességek	11
Összesen	24

Az online teszt feladatszerkezete sokféleképpen tükrözi a zongoraismeret korosztálynak megfelelő összetevőit (22-24. ábra). Az online felület nem okozott akadályt, a tanulók könnyen motiválhatóak voltak a teszt kitöltésére, amely körülbelül húsz percet vett igénybe.

14. Mi üti meg a húrt a zongorabillentyű lenyomásakor? *

1 pont

- ☐ toll szárából készített pengető
- ☐ fém- vagy faérintő
- ☐ ütő
- ☐ kalapács

22. ábra: Példa a zongorával kapcsolatos feladatra

17. A felsorolt zeneszerzők közül ki ő? Már 5 évesen komponált, 6 évesen koncertezett a királyi udvarokban. Csodagyerek volt. *

1 pont

- ☐ Johann Sebastian Bach
- ☐ Wolfgang Amadeus Mozart
- ☐ Kodály Zoltán
- ☐ Frederic Chopin

23. ábra: Példa a zeneszerzőkkel kapcsolatos feladatra

21. Melyik gyermekdalt ismerted fel? *

1 pont

☐ Bújj, bújj, zöld ág
☐ Szegény legény vagyok én
☐ Csillagok, csillagok
☐ Cickom, cickom

24. ábra: Példa a zenei képességekkel kapcsolatos feladatra

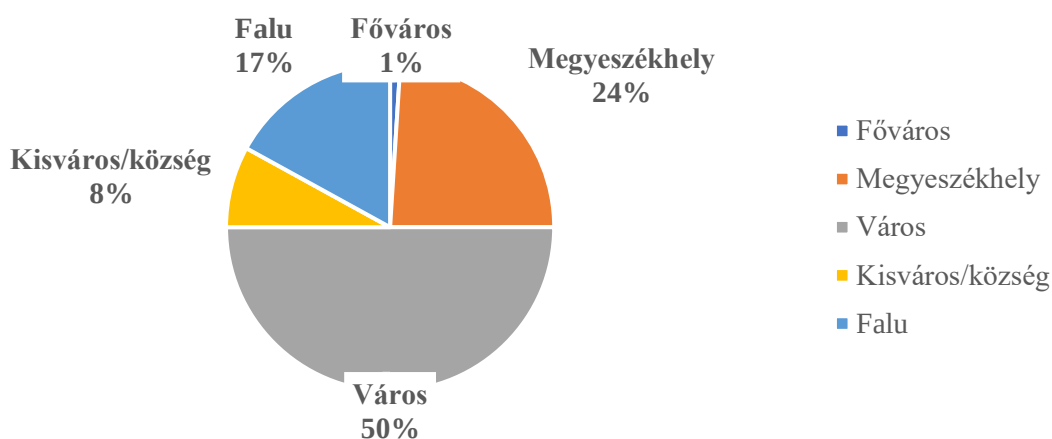
4.2. A zongoraismereti online teszt mintája

Az online felmérés 2020. november elejétől zajlott 2021. február végéig országosan az ötödik és hatodik évfolyamos diákok körében, összesen 600 fő részvételével. Az ötödik osztályos tanulók elemszáma a legmagasabb (333 fő), a lányok és fiúk aránya megközelítőleg azonos (7. táblázat).

7. táblázat: A tanulói minta korcsoportonkénti elemszáma és nemek szerinti eloszlása (%p)

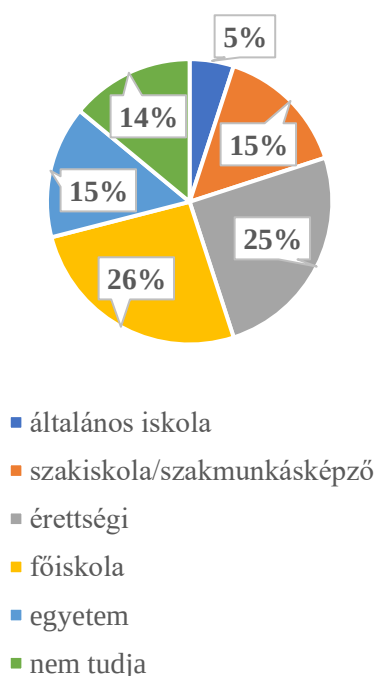
Évfolyam	N	Fiú (%)	Lány (%)
5. évfolyam	333	49	51
6. évfolyam	267	39	61
Összesen:	600	45	55

A teszt elején arra voltam kíváncsi, hogy a tanulók milyen típusú lakókörnyezetben élnek. Felük Magyarország valamelyik nem megyei jogú városában él (50%), sokan megyei jogú városokban vagy falvakban élnek, kisebb arányban a fővárosban, illetve kisvárosokban és községekben (25. ábra).

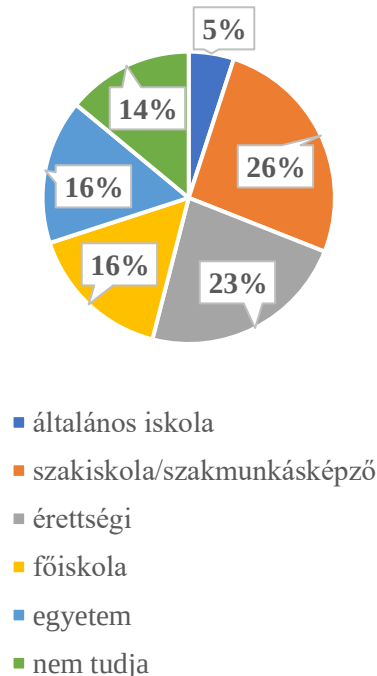

25. ábra: A tanulói minta településrész szerinti eloszlása (%p)

A teszt tartalmazta az édesanyákra és édesapákra vonatkozó adatokat is. Az anyák körében az középfokú érettségi és a felsőfokú főiskolai végzettség jelenik meg a legmagasabb számban. Az apáknál a fő jellemző megközelítőleg egyenlő arányban a szakmát adó szakiskolai és az érettségi bizonyítványt nyújtó középfokú végzettség (26. és 27. ábra).

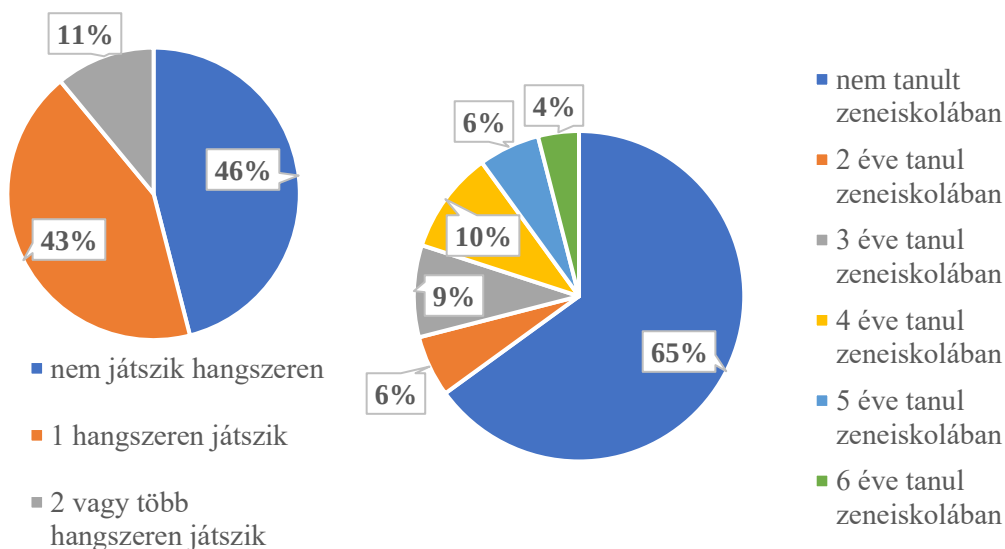

26. ábra: Az anyák iskolai végzettségének eloszlása (%p)

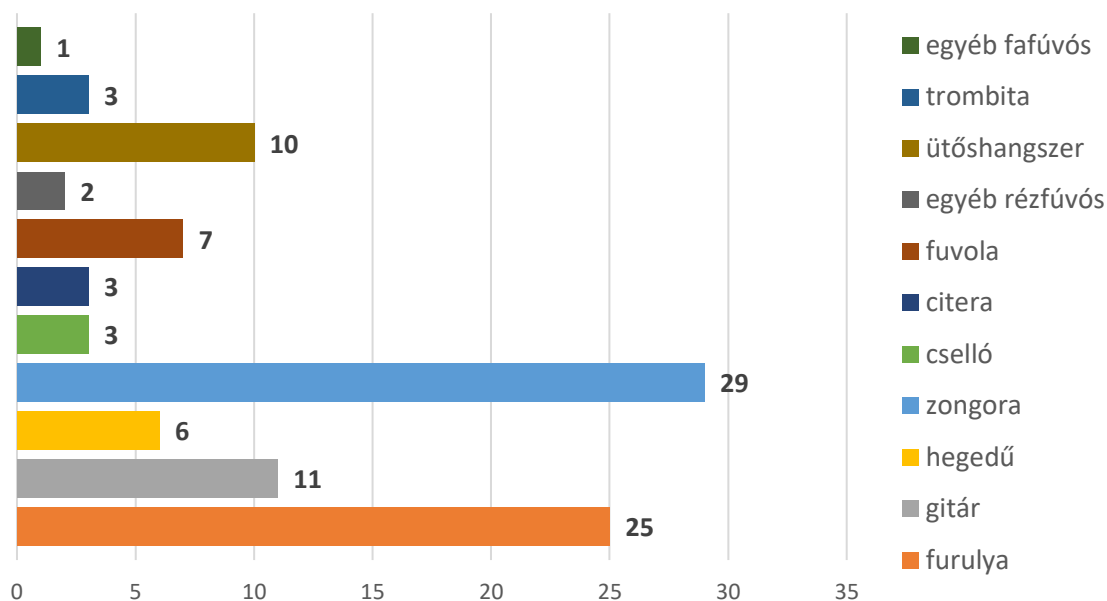
27. ábra: Az apák iskolai végzettségének eloszlása (%p)

A teszt rákérdez a tanulók hangszer tudásával kapcsolatos adatokra is. Alig több mint felük (54%) játszik valamilyen hangszeren (28. ábra). A tanulók 65%-a nem részesül zeneiskolai oktatásban (29. ábra). A hangszeres diákok csaknem harmadának hangszere a zongora (29%), megközelítőleg ugyanannyian játszanak furulyán (25%), kisebb arányban pedig más hangszereken (30. ábra).

28. ábra: A tanulói minta hangszertudás száma szerinti eloszlása (%p)

29. ábra: A tanulói minta zeneiskolai évek száma szerinti eloszlása (%p)

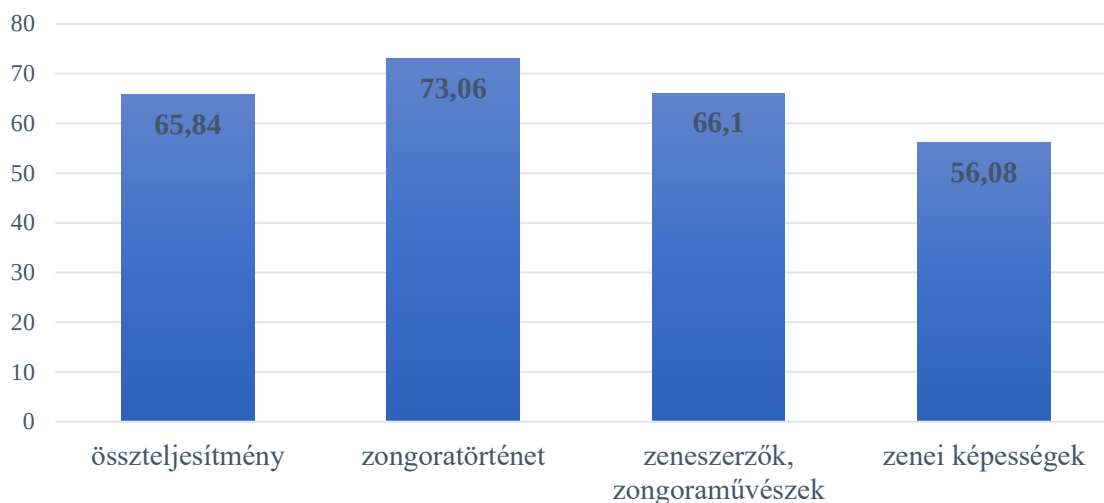
30. ábra: A hangszeres tanulói minta hangszertudás szerinti eloszlása (%p)

4.3. A mérőeszköz reliabilitása

A teljes teszt megbízhatósága (Cronbach alfa = 0,787) megfelelőnek bizonyult, tehát alkalmas a korosztály hangszeres ismereteinek, képességeinek mérésére. A résztesztek megbízhatóságának vizsgálatakor a legmagasabb reliabilitása a zenészerzők, zongoraművészek résztesztnak (Cronbach alfa = 0,677), a leggyengébb a zongoratórténnel kapcsolatos résztesztnak volt, talán a kevesebb itemszámnak köszönhetően (Cronbach alfa = 0,510).

4.4. A zongoraismereti teszt eredményeinek bemutatása

Az ötödik és hatodik évfolyamos tanulók átlagteljesítménye a zongoraismereti teszten 65,84%, a hozzátartozó szórásérték 17,44. A tanulók legjobban a zongoratornénettel kapcsolatos kérdésekre válaszoltak, melyekre közel 75%-uk felelt helyesen, ezt követte a zeneszerzők és zongoraművészek ismerete részteszt, melynek feladatait több mint 65%-uk oldotta meg. A leggyengébben a zenei képességekkel kapcsolatos részteszt sikerült, melyet körülbelül a tanulók 50%-a válaszolt meg jól (31. ábra) (8. táblázat).

31. ábra: A teljes teszten és a részteszteken elért teljesítmény (%p)

Az évfolyamok teljes teszten elért teljesítményei között, és a résztesztek eredményei között sem találtam szignifikáns különbséget. A teljesítményátlagok stagnálásából a zenei képességek fejlődésének megtorpanására, esetleges hanyatlására következtetek az ide kapcsolódó résztesztek eredményei alapján (8. táblázat).

8. táblázat: A zongoraismereti teszten elért eredmények (%p)

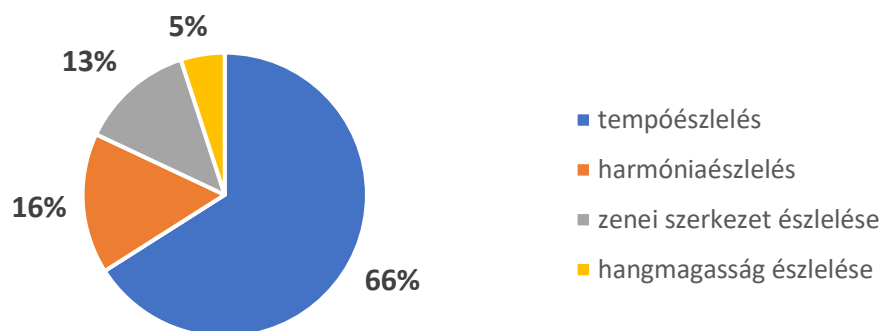
	5. évfolyam		6. évfolyam		Összes minta	
	átlag	szórás	átlag	szórás	átlag	szórás
zongoratornénét	72,32	19,26	73,99	20,15	73,06	19,67
zeneszerzők, előadók	65,96	26,87	66,28	28,46	66,1	27,57
zenei képességek	56,61	21,28	55,42	25	56,08	23
összpontszám:	65,36	16,58	66,44	18,47	65,84	17,44

A tanulók számára a legnehezebbnek a 20. számú feladat bizonyult, a nyújtott ritmus zenei részletben való felismerése, amit csupán alig több mint 30%-uk tudott megoldani. Szintén nehézséget okozott a zongora dinamikai működésével kapcsolatos 6. számú item, amit 35% körüli arányban oldottak meg helyesen. A hallott és zongorabillentyűzeten eljátszva látott

népdalrészlet kottájának beazonosítása szintén csupán a diákok 40%-ának sikerült. A legkönnyebb számukra az 1., 3. és 15. kérdések voltak, amit szinte mindenki helyesen válaszolt meg. A 3. kérdésben a zongora billentyűzetét kellett felismerniük, a 15. feladatban pedig a zongora hangszínét. A csembaló hangszínét 70%-uk ismerte fel.

A zeneszerzők, zongoraművészek részteszt zeneszerzőkre irányuló kérdéseit a diákok 73,22%-a tudta helyesen megválaszolni, míg a zongoraművészekre irányuló kérdéseket csak az 58,74%-uk. A 11.-12. feladat során a tanulók kevesebb mint 30%-a ismerte fel, hogy egy zeneszerző mellett zongoraművészek is fel vannak sorolva.

A 21. feladat eredményei alapján tájékozódhatunk arról, hogy a tanulók egy ismeretlen zeneműben a tempót, a harmóniát, a hangmagasság változásait vagy a zenei szerkezetet milyen szinten képesek észlelni. A tanulók többsége elsődlegesen a tempót emelte ki (66%), míg a hangmagasság-változásokkal kapcsolatos zenei jellemzőre alig néhány diák (5%) figyelt fel (32. ábra).

32. ábra: A tanulók elsődleges zenei elemek észlelése szerinti eloszlása (%p)

A teljes teszten és a részteszteken elért eredményt és szórást a 8. táblázat összesíti. Valamennyi tesztfeladat megoldási átlagát a 9. táblázat tartalmazza.

9. táblázat: A zenei műveltségteszt feladatainak megoldottság szerinti sorrendje az átlagok és a szórások alakulása alapján (%p)

Feladatszám / itemek száma	Átlag	Szórás
21. / 1	100	0
3. / 1	98,16	13,42
1. / 1	97,16	16,6
15. / 1	93,33	24,96
8. / 1	89,66	30,46
5. / 1	85,95	34,77
10. / 1	80	40,03
14. / 1	75,83	42,84
2. / 1	74,33	43,71
22. / 1	70,66	45,56
9. / 1	70,33	45,71
17. / 1	69	46,28
4. / 1	63,5	48,18
19. / 1	62,5	48,45
11. / 1	60,16	48,99
16. / 1	58	49,39
7. / 1	56,83	49,57
13. / 1	50	50,04
18. / 2	48,25	38,12
12. / 1	45,74	49,86
23. / 1	39,33	48,88
6. / 1	35,83	47,99
20. / 1	35,83	47,99

A teszten és a részteszteken elért eredmények erős kapcsolatban állnak egymással, tehát a mért ismeretstruktúra homogén. A legerősebb összefüggést a teljes teszt és a zenei képességek részteszt között találtunk ($r=0,868$, $p<0,001$). A korreláció szintén erős a teljes teszt és a zeneszerzők, előadóművészek ($r=0,797$, $p<0,001$), valamint a teljes teszt és a zongoratorténét ($r=0,781$, $p<0,001$) résztesztek között.

4.5. A teszteredményeket befolyásoló tényezők

A teljes teszten elért teljesítmény és a szülők iskolai végzettsége között szignifikáns kapcsolatot találtam. A középfokú érettségivel vagy felsőfokú végzettséggel rendelkező édesapák gyermekei a teljes tesztet jobban, 70,69%-ra, míg az ennél alacsonyabb végzettségű apáké

62,96%-ra oldották meg ($t=4,993$, $p<0,001$), ellenben a zenei képességek részteszt eredményeiben nem találtam szignifikáns különbséget az apák iskolai végzettségével összefüggésben.

Hasonló eredményt nyertem a teljes teszten elért teljesítmények és az édesanyák legmagasabb iskolai végzettsége között is. A felsőfokú végzettséggel rendelkező édesanyák gyermekei a teljes teszten szignifikánsan jobb eredményt értek el (71,07%), mint az alacsonyabb végzettségű anyák gyermekei (64,68%) ($t=4,319$, $p<0,001$). A zenei képességek részteszttel kapcsolatosan nem találtam szignifikáns összefüggést. A településtípus és a teljes-, valamint a részteszteken elért teljesítmény kapcsolatát vizsgálva minden esetben szignifikáns kapcsolatot találtam. A megyei jogú városokban vagy a fővárosban élő tanulók szignifikánsan jobb eredményt értek el a teljes teszten és a részteszteken is. Tehát az eredmények szerint a tanulók zenei képességeinek fejlettsége és hangszerismerete összefüggésben áll a szocio-ökonomiai háttérváltozókkal. Az eredményeket a 10. táblázat tartalmazza.

10. táblázat: A teszteredmények szocio-ökonomiai szignifikancia vizsgálatának eredményei

			Teljes teszt		Zenetörténeti		Zeneszerzők		Zenei képességek	
			%	szignif.	%	szignif.	%	szignif.	%	szignif.
Anya végzett-sége	alap-, közép-fok	átlag	64,68	$t=4,319$	71,84	$t=3,29$	65,04	$t=3,788$	56,48	nincs
		szórás	17,71		20,43		28,82		22,23	
	felsőfok	átlag	71,07	$p<0,001$	77,54	$p=0,001$	73,93	$p<0,001$	57,57	
		szórás	15,83		18,56		23,89		25,03	
Apa végzett-sége	általános, szakiskola	átlag	62,96	$t=4,993$	71,03	$t=3,529$	63,51	$t=3,529$	54,98	nincs
		szórás	17,2		19,62		27,97		21,45	
	érettségi, felsőfok	átlag	70,69	$p<0,001$	77,16	$p<0,001$	72,35	$p<0,001$	58,22	
		szórás	16,1		18,73		25,66		24,5	
Település típusa	falu, község, város	átlag	63,48	$t=6,469$	71	$t=4,903$	62,6	$t=6,015$	54,52	$t=2,889$ $p=0,004$
		szórás	17,74		20,19		27,98		22,76	
	megye, főváros	átlag	72,8	$p<0,001$	79,13	$p<0,001$	76,42	$p<0,001$	60,7	
		szórás	14,48		16,67		23,52		23,17	

A két nem között szignifikáns különbséget sikerült kimutatni a teljes teszten elért teljesítménnyel összefüggésben. A teljes tesztet a fiúk 63,49%-ra, a lányok 67,72%-ra oldották meg ($t=2,997$, $p=0,002$). Szignifikáns különbséget mutattam ki még a két nem között az online teszt zongorátörténeti résztesztjén elért teljesítményben is, amit a fiúk alig több mint 70%-ra oldottak meg, míg a lányok 75%-ra ($t=2,79$, $p=0,005$), és a zeneszerzők, előadóművészek

részteszten elért teljesítmények között. Itt is a lányok elért eredménye lett jobb (68,66%), mint a fiúké (62,91%) ($t=2,556$, $p=0,01$).

A hangszeres tanulmányokkal kapcsolatban szoros összefüggés van mind a teljes tesztre, mind a zenetörténeti és a zeneszerzők, zongoraművészek résztesztekre vonatkozólag a zeneiskolai oktatásban való részvétellel. Mindkét esetben az a feltevés igazolódt be, hogy a 10-12 éves diákok közül a zeneiskolában is tanulók jobb eredményt értek el ezeken a teszteken, mint a többiek. A teljes tesztet a zeneiskolai tanulók 73,49%-ban, míg a zeneiskolába nem járók 61,78%-ban oldották meg helyesen ($t=8,134$, $p<0,001$). A zenei képességek részteszten elért teljesítménnyel kapcsolatban már ilyen összefüggést nem találtam.

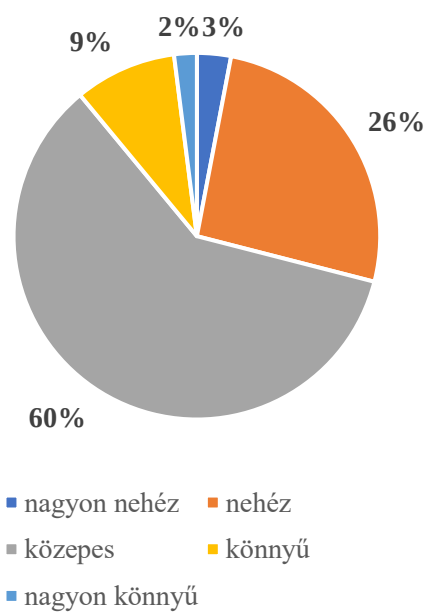
A hangszertudással kapcsolatban szignifikáns különbséget nem tudtam kimutatni a zenei képességek részteszten elért teljesítmény és a választott hangszer között, viszont a fővárosban vagy megyei jogú városban élő zongorázni tanuló diákok átlagteljesítménye a zenei képességek részteszten magasabb értéket mutatott (65,1%, $SD=28,06$), mint az ugyanott élő egyéb hangszereken tanulóké (57,42%, $SD=21,27$) (11. táblázat).

11. táblázat: *A teszteredmények nemmel és zeneiskolai tanulmányokkal kapcsolatos szignifikancia vizsgálatának eredményei*

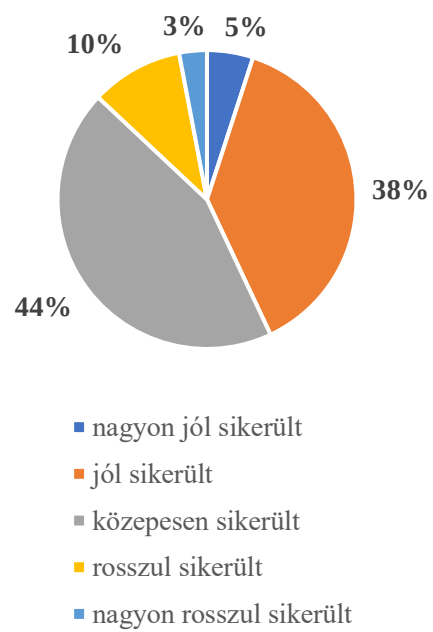
			Teljes teszt		Zenetörténeti		Zeneszerzők		Zenei képességek	
			%	szignif.	%	szignif.	%	szignif.	%	szignif.
Nem	fiú	átlag	63,49	$t=2,997$	70,56	$t=2,79$	62,91	$t=2,556$	55,05	nincs
		szórás	16,76		19,17		28,25		20,37	
	lány	átlag	67,72	$p=0,002$	75,06	$p=0,005$	68,66	$p=0,01$	56,91	
		szórás	17,77		19,86		26,78		24,91	
Zene-iskola	nem tanuló	átlag	61,78	$t=8,134$	68,17	$t=9,044$	60,79	$t=6,814$	55,25	nincs
		szórás	16,23		19,02		26,85		19,43	
	tanuló	átlag	73,49	$p<0,001$	82,27	$p<0,001$	76,11	$p<0,001$	57,64	
		szórás	17,1		17,48		26,13		28,54	

4.6. Az online tesztrel kapcsolatos tanulói attitűdök

A tesztet két tanulói attitűddel kapcsolatos kérdéssel zártam. A tanulók 60%-a az online zongoraismereti tesztet közepesen nehéznek, 26%-uk pedig nehéznek érezte (33. ábra). Ugyanakkor a teszt kitöltésének várható eredményéről a diákok 38%-a gondolta azt, hogy jól sikerült, 44%-uk pedig úgy vélte, hogy közepesen sikerült (34. ábra).

33. ábra: A tanulók testnehézség-szint-
érzet szerinti eloszlása (%p)

34. ábra: A tanulók teszteredmény-érzet
szerinti eloszlása (%p)

5. Összegzés

Dolgozatom célja az volt, hogy megismerjem a közoktatásban ének-zene tantárgyat oktató pedagógusok zenei anyag kiválasztásával kapcsolatos gyakorlatait, preferenciáit, ezen belül is legfőképp a zongorairodalommal kapcsolatos ismereteiket, és hogy tapasztalataik szerint milyen hatással van a hangszeres zeneirodalom megismertetése a tanulók zenével kapcsolatos attitűdjeire és zenei képességeikre. Célom volt az is, hogy összevegyem ezeket a véleményeket a tanulók ténylegesen felmért ismereteivel és képességeivel. Részleteztem a magyar ének-zene oktatással kapcsolatos problémákat, a módszertani megújulás különféle megközelítéseit és eredményeit, a zongora zenetörténeti és zenepedagógiai szerepét és jelentőségét. A pedagógus hangszerjátéka nemcsak gazdagítja az örömteli zenei élményszerzés tárházát, hanem motiválhatja magukat a tanulókat is a hangszertanulásra, segítségével könnyebben lehet szemléltetni az egyes zenei elemeket és előadóművészi jellemzőket, a tanár-diák kapcsolat személyesebbé válhat, ezáltal a képességfejlesztéssel és közönségneveléssel kapcsolatos pedagógiai célok is eredményesebben valósulhatnak meg.

Kutatásom során kiderült, hogy a pedagógusok kicsit több mint fele van birtokában olyan képességeknek és feltételeknek, hogy énekóráit saját zongorajátékával színesítse, tanulóik pedig a tanteremben előadóművészekkel főként csak különböző felvételeken keresztül találkoznak. A hangszeres zeneirodalmat a legtöbb pedagógus a befogadói tevékenységekhez kapcsolja munkája során, ugyanakkor bebizonyosodott az is, hogy kiváló ötleteken keresztül be tudják építeni azokat a reprodukciós és improvizációs tevékenységekbe is. A zongorairodalom tanórai megjelenése főként a tankönyvi ajánlásokra és a zeneirodalom gyöngyszemeire korlátozódik, így sajnos nem ismerkedhetnek meg a tanulók Bartók Béla és Kodály Zoltán tanítványainak magyar zenei anyanyelv inspirálta, célzottan a gyermeki fantázián alapuló és azt megmozgató 20. századi zeneműveivel.

Kérdőíves kutatásom során alátámasztást kapott az a feltételezésem, hogy a zenehallgatások alkalmával a pedagógusok a tanulóknak leginkább zeneszerzőkre és zeneművekre vonatkozó ismereteket adnak át és maga az előadóművészi tevékenység háttérbe szorul. A tapasztalatok megerősítették azt a hipotézisemet is, hogy a diákok zenei percepciós képességeinek hiányosságaival szembesülnek a pedagógusok a hangszeres zeneművek hallgatása során, amely képességek kiterjednek a tempó, a hangmagasság és dinamikai változások észlelésétől kezdve a zenei szerkezet és a tanult ritmikai elemek felismerésére is.

Az online felületen fejlesztett tesztet, amely a 10-12 éves tanulók zongoraismeretét és zenei tudását és képességeit mérte fel megbízhatónak bizonyult, könnyen és jól alkalmazható általános iskolai környezetben. Mérési eredményeim szerint a tanulók a zongorát, mint

hangszert jól ismerik, a zeneművek hallgatásakor a zongora hangszínét biztonsággal felismerik, ellenben a csembaló hangszíne már nem minden diák számára beazonosítható. Az ének-zene tanterv ismeretközpontúságát tükrözi az a megfigyelés, hogy az ismeretjellegű résztesztek feladatainak megoldása könnyebbnek bizonyult a diákok számára, mint a zenei képességekkel kapcsolatos feladatok megoldása. Az online teszt eredményei szerint nem volt szignifikáns fejlődés a vizsgált évfolyamok között, a felsőbb évfolyam zenei képességei nem mutattak fejlődést az 5. évfolyamos diákokhoz képest.

A kérdőívvel összezsengő eredményt kaptam a zeneszerzők és az előadóművészek tanulók általi ismertségével kapcsolatban. A diákok zeneszerzőkre vonatkozó ismerete megfelelő színvonalat jelöl, ugyanakkor az előadóművészekkel kapcsolatos ismereteik hiányosak, igen alacsony színvonalon jelennek meg. Kutatásom eredményei szerint a tanulók a leggyengébb teljesítményt az ismert ritmikai elem beazonosításával kapcsolatos feladatban érték el, ugyanakkor a polifonikus hallás és hangmagasság-észlelés is rendkívül alacsony színvonalat jelölt. A kapott eredmények nem igazolták azt a feltételezésemet, hogy a zongorabillentyűzet látványa segítené a diákok kottaolvasását. Ez nem feltétlenül kell jelentse a hipotézis elvetését, ugyanis a pedagógiai gyakorlatban a felismerő kottaolvasást nem szokták segíteni a zongorabillentyűzeten való játék megjelenítésével, tehát a kapott eredmény azt is mutathatja, hogy nem tudták a diákok, hogyan segítheti a feladat megoldásában őket a vizuális látvány.

Az eredményeim alátámasztják, hogy a zenei teljesítmény összefüggésben áll szocio-ökonomiai háttértényezőkkel. Kutatásomban a szülők legmagasabb iskolai végzettsége és a teszten elért teljesítmény között szignifikáns összefüggés volt megfigyelhető, ugyanakkor érdekes módon a zenei képességekre vonatkozó részteszt kapcsán hasonló eredmény nem volt látható. A tanulók zenei ismeretekre vonatkozó teljesítményeit meghatározó legmagasabb iskolai végzettség az édesapák esetében már az érettségi is, míg az édesanyák esetében szignifikáns kapcsolat csak a főiskolai vagy egyetemi végzettséggel mutatható ki. A kapott eredmény úgy gondolom, hogy részben az utóbbi évtizedekben tapasztalható családi munkamegosztásban történt változásokra vezethető vissza. Az édesapák ma nagyobb szerepet vállalnak a gyermeknevelésben, mint pár évtizeddel ezelőtt, ugyanakkor nem titkolt gazdasági tény, hogy a férfiak magasabb bérjuttatást kapnak, mint a nők. Tehát az édesapák iskolai végzettsége nagyobb befolyással bír a családok anyagi helyzetét tekintve, ezáltal a gyermekeknek biztosítható oktatási lehetőségekre nézve is.

Az online teszt eredményei összefüggést mutattak ki a zenei képességek és a lakóhely típusa között, ugyanakkor meglepő módon a zeneiskolai tanulmányok vagy a hangszertudás esetében ugyanez nem volt látható. Ezek szerint a fővárosban vagy megyei jogú városokban élő gyermekek zenei képességei magasabb fejlettségi szintet mutatnak, mint az egyéb más

települések diákjainak zenei képességei. A zeneiskolai tanulmányok eredményeim szerint a tanulók zenei ismereteit biztosan bővítik, erre utal, hogy összefüggés zeneiskolai oktatással csak a zenetörténeti részteszten és a zeneszerzők, zongoraművészek részteszten elért teljesítmények kapcsán volt kimutatható.

Meggyőződésem, hogy a zenei nevelés közösség- és közönségnevelő funkcióját erősítené, ha az ének-zene oktatás során a mai előadóművészekkel is megismertetné a diákokat. Az utóbbi években a Virtuózok komolyzenei tehetségkutató műsornak köszönhetően nagyon sok gyermekkorú előadóművésszel ismerkedhetett meg a nagyközönség. Átgondolva a koncertválasztási szokásainkat, a közönség az előadóművész személyét választva dönt egy koncert mellett, illetve csak az ismertebb vagy valami miatt különleges, ritka művek esetében lesz a zenemű a koncertválasztás alapja. Tehát Kodály Zoltán pedagógiai céljaival ellentétesnek tartom azt a szemléletet, hogy elválasztjuk egymástól a zeneszerzőt, a zeneművet és az előadóművészt. Ez a hármas egy egységet alkot, és nekünk is egyenrangúan kell kezelnünk őket a pedagógiai munkánk folyamatában is.

5.1. További kutatási irányok

Kutatásom eredményei szerint a zenepedagógusok már hosszú ideje tisztában vannak a magyar zenei nevelés korszerűsítésének szükségességével. Az utóbbi években egyre több forrást biztosítanak olyan programokra és kutatásokra, melyek a módszertani megújulásra törekednek. Az MTA-SZTE Ének-zene Szakmódszertani Kutatócsoport munkája középpontjába a 21. századi technika bevonását, az IKT-lehetőségek zenei nevelésben való alkalmazhatóságának bővítését helyezte. Az MTA-LFZE Aktív Zenetanulás Kutatócsoport a gyerekek mozgásigényére alapozva az irányított, és az improvizatív, szabad mozgást vonták be a zenei ismeretszerzés folyamatába, kifejlesztve ezzel két zenepedagógiai modellt is. Mindkét kutatócsoport munkájának eredményeként számos pedagógiai segédanyag született meg, amelyek elérhetők a pedagógusok számára. A *Látható hangok* program a zenei és a vizuális nevelést köti össze. Tehát a kutatások jelenleg a *hogyan* irányában indultak meg.

Kutatások rávilágítottak arra, hogy a zongorázni tanuló diákok téri képességei fejlettebbek, ugyanakkor a matematika és a tudományok területén is jobb eredményt érnek el. A digitális zongorák elterjedésének köszönhetően egyre könnyebben beszerezhetővé válnak azok a pedagógusok és iskolák számára is, ezért talán érdemes lenne longitudinális vizsgálatokat végezni annak megfigyelésére, hogy a zongora ének-zene órán való használata milyen hatással lenne a tanulók zenei képességeire.

A *hogyan* mellett örök dilemma a pedagógusok számára a *mit* kérdése is. Eredményeim szerint a pedagógusok a zenei anyag kiválasztásakor a tankönyvi ajánlásokra, az általuk is

ismert zeneművekre és az internetes megosztókra támaszkodnak. Fontosnak tartom többek között a pedagógusok segítésére is, hogy induljanak olyan zenepedagógiai kutatások, melyek a gyermekek életkori sajátosságainak megfelelő zeneművek rendszerezésére és összegyűjtésére irányulnak, kiemelt figyelmet szánva a 20. század és a jelen kor magyar zeneszerzői által gyermekeknek írt zeneművekre, ezzel megteremtve a „*gyermek-zeneirodalom*” fogalmkörét is.

A gyermekeknek írt zeneművek általános ismertségének hiánya annak is köszönhető, hogy szinte lehetetlen fellelni őket művészi igényességű felvételeken, ez is oka annak, hogy nem tudnak beépülni a zenepedagógiai tananyagba. Az előadóművészek szemléletváltására lenne szükség. Szükséges lenne, hogy saját hangszerirodalmuk tanulmányozásakor a gyermekek zenei nevelését segítő műveket is felvegyenek saját repertoárjukba, ugyanakkor felvételek sokasága készüljön, amelyből a pedagógusok pedagógiai céljaiknak és feladataiknak megfelelően válogathatnának.

Érdemes lenne megvizsgálni azt is, hogy van-e befolyással a tanulók zenei élményeire az előadó kora. Vajon a korban hozzájuk közelebb álló gyermek előadóművészek előadásai nagyobb hatással vannak-e rájuk, zenei attitűdjeik változnak-e és szívesebben kezdenek-e a tanulók maguk is hangszeres zenetanulmányokba?

Gyermekkorom óta a zene a mindennapjaim része. Előadóként lakóhelyem zenei életének gazdagítására törekszem, koncerteket szervezek, összefogom a zene iránt fogékony amatőr előadókat és profi előadóművészeket, akikkel közösséget alkotva adjuk át az éneklés és a közös zenélés örömét a közönségnek. Pedagógiai munkám során módszertani táramba szeretném beépíteni a koncertpedagógiát, a zongora rendszeres tanórai használatát. A 20. századi zongorairodalmat át szeretném tekinteni olyan zeneműveket keresve, amelyek a gyerekekhez szólnak, ezeket gyűjteménybe rendezni, esetleg felvételek készítésével a pedagógusok munkáját segíteni azok tanórai felhasználásában.

Dolgozatomat Kodály Zoltán szavaival zárom: „*Lehet élni zene nélkül is. A sivatagon át is vezet út. De mi ... azt akarjuk, hogy az ember ne úgy járja végig élete útját, mintha sivatagon menne át, hanem virágos réteken.*”

6. Summary

The practice and possibilities of using piano literature in music lessons of 1-6. graders in mainstream school music education

Developing students' musical literacy and abilities is one of the central tasks of elementary music education and music school education. Music education in Hungary is based on the principles of music pedagogy and national education of Zoltán Kodály, which is often not interpreted in the same way by the teachers. Research has highlighted the problems of primary and secondary school singing and music education, so several initiatives have been launched to renew the pedagogical approach and methods of music education. It would be crucial for singing music teachers to show them what motivating and valuable musical material they can be use and show to their students. At present, music pedagogical research is less concerned with the question of exactly what criteria musical compositions are suitable for children.

In the last two hundred years, the piano has been given a decisive role in music education. Research studies show that students who play the piano have more advanced spatial abilities and perform better in mathematics, among other things, whereas we do not know how the use of the piano in singing lessons affects the musical abilities of elementary school students.

The aim of my cross-sectional research is to examine the application and use of piano literature in singing lessons, and to assess the piano knowledge and musical abilities of 10-12 year old students. In the first part of my research, I present what aspects educators take into account when selecting music, how well they know and how often they apply the compositions of individual authors of piano literature, what types of lessons they incorporate, and how they influence students' musical abilities.

A survey related to my second study included 600 students. To test piano knowledge, I used my own online test, which includes the elements of music history, knowledge of composers and pianists, and tasks to measure musical perception skills.

The results of my research can contribute to the renewal and expansion of the curriculum and pedagogical methods of music education. I hope that in the future, more and more students will meet the piano in the singing class, and this wonderful instrument will become an important tool for singing and making music together.

Irodalomjegyzék

Könyvek:

- ALBERTNÉ BALOGH Márta: *Harmadik és Negyedik daloskönyvem –3. és 4. évfolyamos tankönyvek*. Eger : Eszterházy Károly Egyetem (Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet), 2016
- BUZÁS Zsuzsa, CSONTOS Tamás: *A nyelvi és zenei feldolgozási folyamatok kapcsolódási pontjai*. In: Új kutatások a neveléstudományokban 2016 – A tanulás és nevelés interdiszciplináris megközelítése. Szeged: Szegedi Tudományegyetem BTK Neveléstudományi Intézet Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Tudományos Bizottsága, 2016. p. 173-192.
- BÁRDOS József, GALUSKA László Pál: *Fejezetek a gyermeirodalomból*. Bp. : Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó, 2013. 223 p.
- BODNÁR Gábor, ERDŐS Ákos, KABDEBÓ Sándor: *Ének-zenei ismeretek - Tananyag az ének-zenei kritériumvizsgálathoz*. Bp. : Eötvös Lóránd Tudományegyetem, 2015. 61 p.
- KIRÁLY Katalin: *Ének-zene 5 - 8. évfolyamos tankönyvek*. Szeged : Mozaik Kiadó, 2019.
- LACZÓ Zoltán: *Zenehallgatás az általános iskola alsó tagozatában*. Bp. : Tankönyvkiadó, 1984. 195 p.
- LASSÚNÉ RUSKÓ Renáta: *Ének-zene 1- 4. évfolyamos tankönyvek*. Szeged: Mozaik Kiadó, 2020.
- RÁPLI Györgyi, SZABÓ Katalin: *Énekeskönyv 5. – 8. – tankönyvek*. Bp. : Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet, 2016
- SÜLE Ferenc: *Első és Második daloskönyvem – 1. és 2. évfolyamos tankönyvek*. Eger : Eszterházy Károly Egyetem (Apáczai Kiadó Kft), 2018.
- TURMEZEYNÉ HELLER Erika, BALOGH László: *Zenei tehetséggondozás és képességfejlesztés*. Debrecen : Kocka Kör & Faculty of Central European Studies, Constantine the Philosopher University in Nitra, 2009. 316 p.

Folyóiratok:

- GÖNCZY László: Kodály-koncepció: a megértés és alkalmazás nehézségei Magyarországon. In: *Magyar Pedagógia*, 2009. 109. évf. 2. sz. p. 169-185.
- ITTZÉS Mihály: Zoltán Kodály 1882–1967: Honorary President of ISME 1964–1967. In: *International Journal of Music Education*, 2004. 22. évf. 2. sz. p. 131-147.
- JANURIK Márta: Áramlatélmény az iskolai ének-zeneórákon. In: *Magyar Pedagógia*, 2007. 107. évf. 4. sz. p. 295-320.

- MARCZY Mariann: Ligeti György zongoraetűdjéről I. In: *Magyar Zene*, 2010. 48. évf. 3. sz. p. 355-367.
- NAT (2020): Nemzeti alaptanterv. In: *Magyar Közlöny*, 2020. jan. 31., 17. sz. p. 290-446.
- NEMES László Norbert: Az iskolai zeneoktatás válsága. In: *ZeneKar*, 2014. 2. sz. p. 20-23.
- SZENTKIRÁLYI Aladár Miklós: Az izlandi, a romániai és a magyarországi zeneoktatás egyes elemeinek összehasonlító elemzése és ezek hatása a zenei kultúrára. In: *Opus et Educatio*, 2015. 2. évf. 4. sz. p. 230-244.
- VÁRADI Judit, DRAGON Y Gábor (2018): Az egyházi iskolák szerepe a zenei nevelésben. In: *Iskolakultúra*, 2018. 28. évf. 12. sz. p. 3-16.

Internetes források:

- ADORATUS Kórus: *Alternatív zenepedagógiai irányzatok a 20. századi Európában*. In: Parlando [online] 2015. márc. [2021. 03. 25.] <https://www.parlando.hu/2015/2015-3/Alternativ-zenepedagogia.htm>
- AMA (2020): *Az alapfokú művészetoktatás követelményei és tantervi programja (2020)*. In: Oktatási Hivatal [online]. Bp.: 2020. [2021. 03. 11.] https://www.oktatas.hu/kozneveles/kerettantervek/2020_nat/iranyelvek_alapprogramok/alapfoku_muveszetoktatasi
- ANDORKA Péter (2013): *Az Orff-koncepció bemutatása – szakdolgozat*. In: Andorka Péter szerzői weboldala [online] Bp.: Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, 2013. [2021. 03. 25.] http://www.andorkapeter.hu/letoltes/andorka_peter_szakdolgozat.pdf
- ANTAL-LUNDSTRÖM Ilona: *Megújuló ének-zene órák (2. rész) - Szemléletváltás és új taneszközök a korai zenei fejlesztésben*. In: Parlando [online]. 2021. jan. [2021. 03. 05.] https://www.parlando.hu/2021/2021-1/Antal-Lundstrom_Ilona-2.pdf
- ASZTALOS Kata: *A zenei észlelési képesség szerkezete és fejlődése 5-17 éves korban - online diagnosztikus mérések óvodai és iskolai környezetben*. In: SZTE Doktori Repozitórium [online]. Szeged: 2016. [2021. 03. 11.] <http://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/2998/>
- BÁNKY József: *Rendhagyó zongora szak módszertan*. In: Pécsi Tudományegyetem Művészeti Kar [online]. Pécs: Pécsi Tudományegyetem Művészeti Kar - Zeneművészeti Intézet, 2019. [2021. 03. 11.] https://www.art.pte.hu/sites/www.art.pte.hu/files/files/menuk/dokument/tudomany/innovacio/zmi/banky_jozsef_szakmodszertan_vegl.pdf

- BARANYAY László: *Gondolatok a zongorajátékról - A 100 éve született Gát József "Zongoramethodika" c. könyvének elemzése*. In: Parlando [online]. 2013. máj. 08. [2021. 03. 12.] <https://www.parlando.hu/2013/2013-5/2013-5-08-BaranyayL.htm>
- BENEDEKFI István, BUZÁS Zsuzsa: *A hangszertanulás lehetséges transzferhatásai*. In: Parlando [online]. 2016. jan. [2021. 03. 25.] https://www.parlando.hu/2016/2016-1/Benedekfi_Istvan_Buzas_Zsuzsa.pdf
- BUZÁS Zsuzsa: *Testing the music reading skills of 10- to 14-year-old students*. In: SZTE Doktori Repozitórium [online]. Szeged: 2017. [2021. 03. 11.] <http://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/3764/>
- DOMINKÓ István: *Élményalapú zeneoktatásra törekvés a 21. században*. In: Parlando [online]. 2020. jún. [2021. 02. 25.] http://www.parlando.hu/2020/2020-6/Dominko_Istvan_Elmenyalapu_zeneoktatasi.pdf
- DUFFEK Mihály: *Párhuzamosok találkozása, a zongora hangszertörténetének funkcionális áttekintése*. In: Debreceni Egyetem Zeneművészeti Kar [online]. 2020. jún. 20. [2021. 03. 12.] <https://music.unideb.hu/hu/parhuzamosok-talalkozasa-zongora-hangszertortenetenek-funkcionalis-attekintese>
- FIDELIO: *Miért 88 billentyű van a zongorán?* In: Fidelio [online]. 2018. máj. 17. [2021. 03. 18.] <https://fidelio.hu/klasszikus/miert-88-billentyu-van-a-zongoran-295.html>
- FÓNAGY Zoltán: *"A klavir mellett ülnek s ábrándoznak" - Polgár és zongorája a 19. században*. In: A hétköznapi élet története [online]. 2014. okt. 13. [2021. 03. 25.] https://mindennapoktortenete.blog.hu/2014/10/13/zongora_zene_polgarsag
- HONBOLYGÓ Ferenc, LUKÁCS Borbála, ASZTALOS Kata, MARÓTI Emese: *Az aktív zenetanulás két modelljének pszichológiai és idegtudományi hatásvizsgálata*. In: Liszt Academy Kodály Institute [online]. Bp.: Támogatott Kutatócsoportok Irodája, 2021. [2021. 03. 29.] https://kodaly.hu/data/articles/122/1222/article-122204/3aktiv_zene_hatasvizsgalat_kotet_21_0305.pdf
- JANURIK Márta: *A zenei hallási képességek fejlődése és összefüggése néhány alapképességgel 4-8 éves kor között*. In: SZTE Doktori Repozitórium [online]. Szeged: 2010. [2021. 03. 11.] <http://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/602/>
- JANURIK Márta: *Összefoglaló a beszámolási időszak legfontosabb eredményeiről - Harmadik éves beszámoló*. In: Magyar Tudományos Akadémia [online] Bp.: 2019. [2021. 03. 29.] https://mta.hu/data/dokumentumok/Tantargy-pedagogiai%20program/Harmadik%20eves%20beszamolok/Gevayne_Janurik_Marta_harmadik_eves_beszamolo.pdf

- LOVÁSZ László: *Tantárgy-pedagógiai kutatási program*. In: Magyar Tudományos Akadémia [online] Bp.: 2016. 04. 20. [2021. 03. 29.] <https://mta.hu/tantargy-pedagogiai-kutatasi-program/szakmodszertani-palyazat-kiiras-mta-2016-106147>
- MTA-LFZE Aktív Zenetanulás Kutatócsoport: *Záró jelentés*. In: Liszt Academy Kodály Institute [online]. Bp.: 2021. márc. [2021. 03. 29.] https://kodaly.hu/kodaly_mta-lfze/zaro-jelentes-122198
- MTA-SZTE Ének-zene Szakmodszertani Kutatócsoport: *Tantárgy-pedagógiai Kutatási Program*. In: Magyar Tudományos Akadémia [online] [2021. 03. 29.] <https://mta.hu/tantargy-pedagogiai-kutatasi-program/mta-szte-enek-zene-szakmodszertani-kutatocsoport-107084>
<http://www2.u-szeged.hu/ezk/>
- MTI/Zeneakadémia: *Kodály-módszer a 21. században*. In: Zeneakadémia [online]. Bp.: 2014. 10. 20. [2021. 02. 22.] <https://zeneakademia.hu/hirek/kodaly-modszer-a-21-szazadban-114258>
- MUDRI Szilvia: *Zenei fejlesztés kisgyermekkorban kontra zenei fejlesztés iskolában*. In: Parlando [online]. 2021. jan. [2021. 02. 24.] https://www.parlando.hu/2021/2021-1/Mudri_Szilvia.pdf
- PAPAGENO: *Újabb mérföldkőhöz érkezett a magyar fejlesztésű Bogányi-zongora*. In: Papageno [online]. 2021. márc. 24. [2021. 03. 30.] <https://papageno.hu/intermezzo/2021/03/ujabb-merfoldkoho-erkezett-a-magyar-fejlesztesu-boganyi-zongora/>
- PETHŐ Villő: *Kodály Zoltán és követői zenepedagógiájának életreform elemei*. In: SZTE Doktori Repozitórium [online]. Szeged: 2011. [2021. 02. 19.] <http://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/1080/>
- ROLAND UK: *Mit nevezünk digitális zongorának?* In: Roland [online]. 2014. [2021. 03. 25.] <http://zenelniszeretnek.hu/piano/acoustic-vs-digital-piano/>
- TERÉNYI Ede (2008. 11 10): *Zene - A csenden túl - Az interpretáció dramaturgiája*. In: Helikon 19. évf. 21. sz. [online] 2008. nov. 10. [2021. 03. 27.] https://regi.helikon.ro/index.php?m_r=1476
- VÁRADI Judit: *A zenei nevelés gyökerei*. In: Parlando [online]. 2014. márc. 17. [2021. 03. 25.] <https://www.parlando.hu/2014/2014-3/2014-3-17-Varadi-Zenei.htm>

Képek:

- BRITANNICA: *Clavichord*. In: Britannica [online] [2021. 03. 30.] <https://www.britannica.com/art/clavichord>

CSARNOE: *Egyetlen csodazongorát sem adtak el tavalý.* In: Index [online]. 2017. máj. 31.
[2021. 03. 30.]

https://index.hu/belfold/2017/05/31/csodazongora_zengafons_kft_veszteseg/?token=382424681f6e025d7735bd3420f0eb49

LAKNER Tamás: *Énekeskönyv 5.- tankönyv.* Bp. : Oktatási Hivatal, 2020. 99 p.

pixabay.com

THE MET: *Pianoforte.* In: The Met [online]. [2021. 03. 30.]

<https://www.metmuseum.org/it/art/collection/search/501788>

YouTube videók:

BACH, Johann Sebastian: *C-dúr kis preludium BWV. 933*

https://www.youtube.com/watch?v=892fojeC_QI&t=1s

BARTÓK Béla: *Gyermekeknek – Cickom, cickom*

<https://www.youtube.com/watch?v=tDW8Oo47KQ>

Erdő, erdő, erdő.... magyar népdal zongorán előadva

<https://www.youtube.com/watch?v=S1huNUXu6HI&t=1s>

LISZT Academy: *Új zenetanítási modellek a Kodály koncepció szellemében.* In: YouTube
[online] Bp.: 2021. márc. 27. [2021. 03. 31.]

<https://www.youtube.com/watch?v=xkjROXqWuxA>

PAPP Lajos: *Pókláb Manó aranyat sző szalmából*

<https://www.youtube.com/watch?v=wGiHPY4NclE&t=7s>

PROKOFJEV: *Péter és a farkas – A macska.* Zongoraátirat

<https://www.youtube.com/watch?v=wGiHPY4NclE&t=7s>

Mellékletek

1. számú melléklet: A kérdőív

Az ének-zene órák zenei anyagának kiválasztása, felhasználásának gyakorlata az általános iskola 1-6. évfolyamain

Kedves Pedagógusok!

Kovácsné Kaczur Andrea vagyok, a Károli Gáspár Református Egyetem tanító szakos hallgatója.

Kutatásomban azt szeretném felmérni, hogy a hangszeres zeneirodalom hogyan jelenik meg az ének-zene órákon, a zenei képességfejlesztés mely területein és hogyan alkalmazzák azt a pedagógusok. Kérem, hogy csak akkor töltse ki az alábbi kérdőívet, ha az általános iskola 1.-6. évfolyamok valamelyikében tanít ének-zenét. A kitöltés körülbelül 10-15 percet vesz igénybe. A kitöltés önkéntes jellegű, bármikor félbeszakíthatja. Az adatfelvétel név nélkül történik. Az adatokat kizárólag a kutatás keretein belül, összesített eredmények formájában dolgozzuk fel, az etikai irányelvekkel összhangban. Az adatlap teljes kitöltésével jelzi a hozzájárulását ahhoz, hogy az adatait feldolgozhassuk.

Amennyiben bármilyen kérdése merülne fel a kutatással kapcsolatban, forduljon hozzám vagy témavezetőmhöz az alábbi elérhetőségeken keresztül:

A kutatást végző hallgató: Kovácsné Kaczur Andrea
(zs.k.andi76@gmail.com)

A témavezető: Dr. Csontosné Dr. Buzás Zsuzsa
(zsuzsabuzas@gmail.com)

Általános adatok:

1. Az Ön életkora:

- a) 18-30 év
- b) 31-40 év
- c) 41-50 év
- d) 51-60 év
- e) 61-70 év
- f) Több mint 70 év

2. Az oktatási intézmény helye, ahol Ön dolgozik:

- a) Főváros
- b) Megyeszékhely
- c) Város
- d) Kisebb település/község
- e) Falu
- f) Egyéb:

3. Az Ön pedagógiai végzettsége: (Több választ is megjelölhet!)

- a) tanító nem zenei műveltségterülettel
- b) tanító zenei műveltségterülettel
- c) ének-zenetanár
- d) zenetanár
- e) zeneművésztanár
- f) Egyéb:

4. Hány év pedagógiai tapasztalattal rendelkezik az ének-zeneoktatás területén?

- a) 0-5 év
- b) 6-10 év
- c) 11-15 év
- d) 16-20 év
- e) 21-25 év
- f) 26-30 év
- g) 31-35 év
- h) 36-40 év
- i) Több mint 40 év

5. Jelenleg az általános iskola mely évfolyamában, évfolyamaiban tanít ének-zenét?

(Több válasz is megjelölhető!)

- a) 1. évfolyam
- b) 2. évfolyam
- c) 3. évfolyam
- d) 4. évfolyam
- e) 5. évfolyam
- f) 6. évfolyam
- g) 7. évfolyam

h) 8. évfolyam

6. Milyen hangszereken játszik? (Több válasz is megjelölhető!)

- a) nem játszom hangszereken
- b) furulya
- c) gitár
- d) zongora
- e) hegedű
- f) Egyéb:

7. Legmagasabb szintű hangszeres zenei tanulmányai:

- a) autodidakta
- b) zeneművészeti középiskola
- c) főiskolai szintű zeneművészeti képzés
- d) egyetemi szintű zeneművészeti képzés
- e) zeneiskola
- f) nem tanultam semmilyen formában
- g) Egyéb:

Zenei élményszerzéshez rendelkezésre álló eszközök

8. Milyen hangszerekkel tudnak találkozni a gyerekek az Ön által vezetett ének-zene órán? (Több válasz is megjelölhető!)

- a) saját maguk által készített hangszerekkel
- b) furulyával
- c) xilofonnal
- d) ütőhangszerekkel
- e) billentyűs hangszerrel (pianino, szintetizátor, elektromos zongora stb.)
- f) gitárral
- g) saját testükkel (body percussion)
- h) énekhanggal
- i) Egyéb:

9. Vannak-e a diákok között gyerekek, akik tanulnak valamilyen hangszereken játszani?

- a) igen
- b) nem

10. Milyen zenei eszközöket szokott alkalmazni zenei élményszerzésre az óráin? (Több válasz is megjelölhető!)

- a) saját énekemet
- b) a tanulók énekét
- c) a hangszeren tanuló diákok hangszeres előadásait
- d) CD-lemezjátszót
- e) meghívott zeneművészek, zenetanárok előadását
- f) az Ön saját hangszerjátékát
- g) youtube-videókat
- h) Egyéb:

A zenei anyag kiválasztásának gyakorlata:

11. Ön milyen zeneirodalmi anyagot alkalmaz az ének-zene óráin? (Több válasz is megjelölhető!)

- a) a választott tankönyvcsalád által javasolt zenei anyagot
- b) a tanult dalok különböző feldolgozásait
- c) az Ön által kedvelt zeneműveket
- d) a már megismert hangszerek zeneirodalmát
- e) a zeneiskolai oktatásban is használt kisebb, könnyebb hangszeres műveket
- f) Egyéb:

12. Milyen zenei stílusok jelennek meg az Ön óráin? (Több válasz is megjelölhető!)

- a) magyar népzene
- b) más népek népzeneje
- c) reneszánsz
- d) barokk
- e) bécsi klasszikus
- f) romantikus
- g) 20. századi komolyzene
- h) jazz
- i) világzene
- j) könnyűzene
- k) opera
- l) musical
- m) filmzene
- n) Egyéb:

13. Milyen szempontokat vesz figyelembe a zeneművek kiválasztásakor? (Több válasz is megjelölhető!)

- a) tantervi ajánlás
- b) a zeneműhöz társuló történet
- c) ismert vagy megismerni kívánt hangszín megszólalása
- d) a zenemű jellemzői, szerkezete
- e) a zenemű hossza
- f) az előadóművész vagy együttes személye
- g) ismerős dallam, motívum felbukkanása a zeneműben
- h) ritmikai elemek a zeneműben
- i) dinamikai mozgások a zeneműben
- j) a zenemű hangulata
- k) Egyéb:

A zongorairodalom alkalmazása az ének-zene órákon

14. A zongorairodalom mely szegmensét alkalmazza az óráin? (Több válasz is megjelölhető!)

- a) az ének-zene tankönyvcsaládokban megjelenő zongorairodalmat
- b) a gyerekeknek pedagógiai céllal írt zongoraműveket
- c) a zongorairodalom „slágerdarabjait”
- d) a zenekari művek zongoraátiratait
- e) Egyéb:

15. Az órán Ön mely tevékenységekbe vonja be a zongorairodalom egyes műveit? (Több válasz is megjelölhető!)

- a) reprodukív tevékenységekbe (például a tanult dalok kíséretként)
- b) improvizációs tevékenységekbe (például a tanulók által kitalált ritmus-osztinatóval kísérve)
- c) befogadói tevékenységekbe (zenehallgatás)

16. A zongorairodalomból mely zeneszerzők műveit használja az ének-zene óráin?

(Minden sor egy adott zeneszerző zongoraműveire vonatkozik. Jelölje be a válaszának megfelelő oszlopot! Lehetséges válaszok: 1. ha ismeri a zeneszerző műveit, de soha nem használja őket óráin. 2. Ritkán, 1-2 alkalommal jelenik meg az óráin. 3. Nem ismeri az adott zeneszerző zongoraműveit. 4. Sokszor nyúl a zeneszerző zongoraműveihez óráin. 5. A legtöbbször ezen zeneszerzők zongoraműveit alkalmazza óráin.)

Zeneszerző neve	1	2	3	4	5
Johann Sebastian Bach					
Joseph Haydn					
Wolfgang Amadeus Mozart					
Ludwig van Beethoven					
Domenico Scarlatti					
Frederic Chopin					
Franz Schubert					
Robert Schumann					
Felix Mendelssohn-Bartholdy					
Liszt Ferenc					
Sergey Rachmanyinov					
Bartók Béla					
Kodály Zoltán					
Claude Debussy					
Edvard Grieg					
Kadosa Pál					
Dmitrij Boriszovics Kabalevskij					
Ránki György					
Papp Lajos					
Kocsár Miklós					
Kurtág György					
Weiner Leó					
Farkas Ferenc					

A hangszeres zeneirodalom ének-zene órai felhasználásának hatásai

Jelölje be, hogy mennyire ért egyet az alábbi állításokkal! A skálán az egyest jelölje meg, ha egyáltalán nem ért egyet, és jelölje meg az ötöst, ha teljes mértékben egyet ért!

17. A tanulók örömmel hallgatják a különböző hangszeres zeneműveket.

1   2   3   4   5

18. A diákok szívesen tanulnak maguk is valamilyen hangszeren játszani.

1   2   3   4   5

19. A zeneművek előadása mögött lévő kitartó munka példaként szolgálhat a diákok számára a mindennapi életükben is.

1   2   3   4   5

20. Tanulóim szívesebben hallgatják a velük egykorú előadók által megszólaltatott zenei anyagot.

1   2   3   4   5

21. A már ismert zeneművekre örömmel végeznek mozgásos tevékenységeket diákjaim.

1   2   3   4   5

22. A tanulók szívesen fogalmazzák meg saját véleményüket egy-egy zenemű előadásával kapcsolatban.

1   2   3   4   5

23. A diákjaim tudatos figyelmét nehezen lehet a hallott zeneműre irányítani.

1   2   3   4   5

24. A diákjaim biztonsággal meg tudják különböztetni a hallott zeneműben megszólaló hangszerek hangszínét.

1   2   3   4   5

25. A tanulók nehezen azonosítják be a hallott zenemű szerkezeti felépítését.

1   2   3   4   5

26. Az órán használt hangszeres művek segítik diákjaim többszólamú készségeinek fejlődését is.

1   2   3   4   5

27. Diákjaim keverik a hallott zeneművekben egy adott dallam hangmagasságbeli, tempóbeli és dinamikai változásainak megnevezését.

1   2   3   4   5

28. A tanulóknak problémát okoz megfogalmazni ugyanannak a zeneműnek különböző előadásait hallgatva a tempóbeli változásokat.

1   2   3   4   5

29. Könnyen felismerik diákjaim a hangszeres zeneművekben megszólaló tanult ritmusképleteket.

1   2   3   4   5

30. Tanulóim szívesen énekelnek együtt hangszerekkel.

1   2   3   4   5

31. A zongoraművek hallgatásakor nem ismerik fel a hangszer különböző regisztereiben megszólaló dallamok hangmagasságbeli különbségeit.

1   2   3   4   5

32. A diákok nem ismerik fel az előadásbeli különbségeket két előadó interpretációinak összehasonlításakor.

1   2   3   4   5

33. A zenehallgatás során fontosabb a zenemű megismerése, mint az előadó megismerése.

1   2   3   4   5

34. A felhasznált hangszeres zenei anyag bővíti a gyerekek improvizációs tevékenységei során alkalmazható motívumtárát.

1   2   3   4   5

35. Ön szerint a hangszeres zeneirodalom hogyan vonható be a tanórán a reprodukzív és az improvizatív tevékenységekbe?

---

2. számú melléklet: Online zongoraismereti teszt

1. Háttérváltozókkal kapcsolatos kérdések

Hangszerismereti teszt 10-12 éves tanulóknak

Kedves Diákok!

Kovácsné Kaczur Andrea vagyok, a Károli Gáspár Református Egyetem tanító szakos hallgatója. Kutatásomban azt szeretném felmérni, hogy mennyire ismeritek a zongorát, a zongora hangját, az előadókat, és felismeritek-e a zene alkotóelemeit. A teszt kitöltéséhez kérhetek segítséget, de nagyon fontos, hogy a válaszokat saját döntésetek és legjobb tudásotok alapján jelöljétek meg! A teszt kitöltése névtelenül történik, és csak pár percet vesz igénybe.

Előre is köszönöm a munkátokat!

*Kötelező

1. Mi a nemed? *

☐ fiú

☐ lány

2. Milyen típusú településen laksz? *

- ☐ falu
- ☐ község
- ☐ város
- ☐ megyeszékhely
- ☐ főváros

3. Az általános iskola melyik évfolyamába jársz? *

- ☐ 4. osztály
- ☐ 5. osztály
- ☐ 6. osztály
- ☐ Egyéb: _____

4. Mi édesanyád legmagasabb iskolai végzettsége? *

- ☐ általános iskola
- ☐ szakiskola
- ☐ szakmunkásképző
- ☐ érettségi
- ☐ főiskola
- ☐ egyetem
- ☐ nem tudom

5. Mi édesapád legmagasabb iskolai végzettsége? *

- ☐ általános iskola
- ☐ szakiskola
- ☐ szakmunkásképző
- ☐ érettségi
- ☐ főiskola
- ☐ egyetem
- ☐ nem tudom

6. Milyen hangszeren tudsz játszani? *

Többet is megjelölhetsz!

- ☐ furulya
- ☐ ütőhangszereken
- ☐ gitár
- ☐ hegedű
- ☐ zongora
- ☐ nem tudok hangszeren játszani
- ☐ Egyéb: _____

7. Hány éve tanulsz zeneiskolában? *

- ☐ 1 éve
- ☐ 2 éve
- ☐ 3 éve
- ☐ 4 éve
- ☐ nem járok zeneiskolába
- ☐ Egyéb: _____

Következő

2. Az online teszt feladatai

1. / 1

A zongora, mint hangszer

8. A zongora a hangszerek mely csoportjába tartozik? *

1 pont

- ☐ vonós hangszer
- ☐ ütős hangszer
- ☐ billentyűs hangszer
- ☐ fúvós hangszer

A helyes válasz: billentyűs hangszer

2. / 1

9. Mi hiányzik a mondatból? A zongora ..... segítségével szólal meg. *

1 pont

- ☐ kifeszített bőr
- ☐ levegő
- ☐ különböző vastagságú húrok
- ☐ pengető

A helyes válasz: különböző vastagságú húrok

3. / 1

10. A zongorának mely részét látod a képen? *

1 pont

- ☐ billentyűzet
- ☐ pedál
- ☐ kalapács
- ☐ páncéltőke

A helyes válasz: billentyűzet

4. / 1

11. A felsoroltak közül melyik a legrégebbi fejlesztésű hangszer? *

1 pont

- ☐ pianinó
- ☐ szintetizátor
- ☐ zongora
- ☐ csembaló

A helyes válasz: csembaló

5. / 1

12. Mi a képen látható hangszer neve?

1 pont

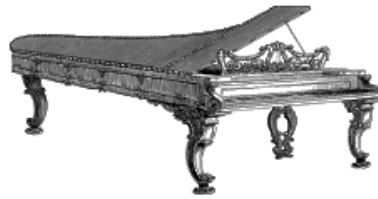
- ☐ pianinó
- ☐ csembaló
- ☐ orgona
- ☐ zsiráfzongora

A helyes válasz: zsiráfzongora

6. / 1

13. A zongorán hogyan lehet egyre hangosabb hangokat játszani? *

1 pont

- ☐ pedál lenyomásával
- ☐ a fedél felnyitásával
- ☐ a billentyű erőteljesebb leütésével
- ☐ hangszóró bekapcsolásával

A helyes válasz: a billentyű erőteljesebb leütésével

7. / 1

14. Mi üti meg a húrt a zongorabillentyű lenyomásakor? *

1 pont

- ☐ toll szárából készített pengető
- ☐ fém- vagy faérintő
- ☐ ütő
- ☐ kalapács

Vissza

Következő

A helyes válasz: kalapács

8. / 1

Zeneszerzők, előadók

15. Ki az a magyar zongoraművész és zeneszerző, aki a magyar népdalgyűjtés egyik úttörője volt? *

1 pont

☐ Ránki György

☐ Papp Lajos

☐ Kadosa Pál

☐ Bartók Béla

A helyes válasz: Bartók Béla

9. / 1

16. Ismerd fel! Ki a képen látható magyar zongoraművész? *

1 pont

☐ Kocsis Zoltán

☐ Vásáry Tamás

☐ Fischer Annie

☐ Bogányi Gergely

A helyes válasz: Kocsis Zoltán

10. / 1

17. A felsorolt zeneszerzők közül ki ő? Már 5 évesen komponált, 6 évesen koncertezett a királyi udvarokban. Csodagyerek volt. *

1 pont

- ☐ Johann Sebastian Bach
- ☐ Wolfgang Amadeus Mozart
- ☐ Kodály Zoltán
- ☐ Frederic Chopin

A helyes válasz: Wolfgang Amadeus Mozart

11. / 1

12. / 1

18. Keresd a kakukktójást! *

1 pont

☐ Cziffra György

☐ Jandó Jenő

☐ Havasi Balázs

☐ Kodály Zoltán

19. Indokold meg, miért őt jelölted kakukktójásként? *

Saját válasz

Nyílt végű feladatok, egyéni válaszellenőrzést igényel. Példák az elfogadott válaszokra:

11. / 1

Kodály Zoltán

Havasi Balázs

12. / 1

Ő zeneszerző, a többiek zongoraművészek.

Népdalokat gyűjtött.

Vonós hangszeren is játszott.

Könnyűzenei előadó.

Ma is élő kortárs művész.

20. A felsorolt zeneszerzők közül ki az, aki nem írt zongorára műveket? * 1 pont

- ☐ Wolfgang Amadeus Mozart
- ☐ Frederic Chopin
- ☐ Antonio Vivaldi
- ☐ Liszt Ferenc

Vissza   Következő

A helyes válasz: Antonio Vivaldi

Zenei képességek felmérése

1. videó: Hallgasd meg ezt a rövid művet! Válaszolj a kérdésekre!

1. videó: <https://www.youtube.com/watch?v=tDW8Oo47KQ>
Bartók Béla: Gyermekeknek – Cickom, cickom
Előadó: Gabos Gábor - zongora
Album: Zenei bemutatások az általános iskola 1-6 osztálya számára
1964 Hungaroton Records Ltd.

14. / 1

21. Melyik gyermekdalt ismerted fel? *

1 pont

- ☐ Bújj, bújj, zöld ág
- ☐ Szegény legény vagyok én
- ☐ Csillagok, csillagok
- ☐ Cickom, cickom

A helyes válasz: Cickom, cickom

15. / 1

22. Milyen hangszert hallottál? *

1 pont

- ☐ zongora
- ☐ gitár
- ☐ orgona
- ☐ csemlaló

A helyes válasz: zongora

16. / 1

23. Három részből áll a zenemű. Melyik betűsossal jellemeznéd a darab felépítését? (Azonos betű azonos dallamot jelent.) *

1 pont

Olvasd el a kérdést, majd újra hallgasd meg az előbbi videót az új szempont szerint!

- ☐ A A B
- ☐ A B B
- ☐ A B A
- ☐ A A A

A helyes válasz: A B A

17. / 1

24. Melyik állítás igaz a zenemű középső részére? *

1 pont

Olvasd el a kérdést és a lehetséges válaszokat, majd újra hallgasd meg az előbbi videót az új szempont szerint!

- ☐ gyorsabb tempójú a középső rész
- ☐ magasabb hangmagasságban szólal meg a középső rész
- ☐ lassabb tempójú a középső rész
- ☐ alacsonyabb hangmagasságban szólal meg a középső rész

A helyes válasz: gyorsabb tempójú a középső rész

25. Figyeld meg a dallamhoz tartozó kíséretet! Jelöld meg az igaz állításokat! * 2 pont

Olvasd el a kérdést és a lehetséges válaszokat, majd újra hallgasd meg az 1. videót az új szempontokra figyelve!

- ☐ A kíséret mélyebben szólal meg, mint a dallam.
- ☐ A kíséretben egyszerre több hang szólal meg.
- ☐ A kíséretben egyszerre mindig csak egy hang szól.
- ☐ A kíséret magasabban szólal meg, mint a dallam.

A helyes válasz: A kíséret mélyebben szólal meg, mint a dallam.

A kíséretben egyszerre több hang szólal meg.

2. videó: Ez egy ismerős mű lesz, ám eddig más hangszereken hallottad! Felismered?

2. videó: <https://www.youtube.com/watch?v=wGiHPY4NcIE&t=7s>

Prokofjev: Péter és a farkas – A macska

Zongoraátírat: David Blackwell

youtube-videó neve: ABRSM Piano 2017-2018, Grade 2, C2 Prokofiev - The Cat (from Peter and the Wolf, Op. 67)

feltöltő neve: Piano Music

feltöltés ideje: 2016. 07. 29.

19. / 1

26. Válaszd ki, melyik zeneművet hallottad? *

1 pont

- ☐ Vivaldi: Tavasz
- ☐ Prokofjev: Péter és a farkas
- ☐ Kodály: Háry János
- ☐ Saint-Saens: Az állatok farsangja

A helyes válasz: Prokofjev: Péter és a farkas

20. / 1

27. Hallgasd meg újra a 2. videót! Számold meg, hányszor hallasz a zenei részletben nyújtott (tám-ti) ritmust! Jelöld be a kapott eredményt! *

1 pont

- ☐ 1
- ☐ 2
- ☐ 3
- ☐ 4

A helyes válasz: 4

3. videó: Papp Lajos: Pókláb Manó aranyat sző szalmából

3. videó: <https://www.youtube.com/watch?v=EXa90HJ0hNc>

Papp Lajos: Pókláb Manó aranyat sző szalmából

Előadó: Gergely Eszter – zongora

Felvétel: Bartók Béla AMI hangstúdiója, Pápa, 2004

21. / 1

28. Mit gondolsz? Miért Pókláb a neve ennek a manónak? Figyeld meg jól a zenét! Válaszd ki a hallottak alapján a szerinted legjobb választ! * 1 pont
Ha szükséges, hallgasd meg újra a videót!

- ☐ nagyon gyors
- ☐ sok lába van
- ☐ tud ugrálni
- ☐ egyhelyben topog, forgolódik

Mindegyik válasz helyes. Az adott válasz tükrözi, milyen zenei elem ragadta meg a kitöltőt.

- nagyon gyors	tempóészlelés
- sok lába van	harmóniaészlelés
- tud ugrálni	hangmagasságészlelés
- egyhelyben topog, forgolódik	zenei szerkezet észlelése

4. videó: J. S. Bach: C-dúr kisprelúdium

4. videó: https://www.youtube.com/watch?v=892fojeC_QI&t=1s

J. S. Bach: C-dúr kis preludium BWV 933.

Előadó: Gerard Ratigan – csembaló

22. / 1

29. Milyen hangszert hallasz a 4. videóban? *

1 pont

- ☐ zongora
- ☐ gitár
- ☐ orgona
- ☐ csembaló

A helyes válasz: csembaló

5. videó: Figyeld meg a dal kezdősorát!

5. videó: <https://www.youtube.com/watch?v=S1huNUXu6HI&t=1s>

Erdő, erdő, erdő... - magyar népdal

youtube-videó címe: Zongora – kottaolvasási gyakorlatok 9.

feltöltő: Pianoschool – Zongoraiskola

23. / 1

30. Válaszd ki, hogy melyik sorszámú kottát szólaltatták meg! *

1 pont

1.

2.

3.

4.

☐ 1.

☐ 2.

☐ 3.

☐ 4.

A helyes válasz: 4.

3. Az online teszttel kapcsolatos attitűd-vizsgálat kérdései

31. Milyen nehézségűnek találtad a tesztet? *

- ☐ nagyon könnyű volt
- ☐ könnyű volt
- ☐ közepes volt
- ☐ nehéz volt
- ☐ nagyon nehéz volt

32. Hogy érzed, hogy sikerült megoldanod a feladatokat? *

- ☐ nagyon jól
- ☐ jól
- ☐ közepesen
- ☐ rosszul
- ☐ nagyon rosszul

Vissza

Küldés

4. Az online teszt záróoldala:

Hangszerismereti teszt 10-12 éves tanulóknak

Válaszát rögzítettük.

Pontszám megtekintése

[Másik válasz küldése](#)

Ezt a tartalmat nem a Google hozta létre, és nem is hagyta azt jóvá. [Visszaélés jelentése](#) - [Felhasználási feltételek](#) - [Adatvédelmi irányelvek](#)

Google Űrlapok

SZAKDOLGOZATI ADATLAP

Név: Kovácsné Kaczur Andrea

Neptun kód: XF8GKL

Szak: tanító

Szakedolgozat címe: A zongorairodalom ének-zene órákon való felhasználásának gyakorlata és lehetőségei az általános iskola 1.-6. évfolyamain

Konzulens neve, beosztása: Dr. Csontosné Dr. Buzás Zsuzsa, adjunktus

Intézet: Pedagógusképző Intézet

A KRE TFK Dékáni és Tanulmányi Hivatala képviselőjében igazolom, hogy a fent nevezett hallgató – a KRE TVSZ 77. § (10) bek. értelmében – a Kar Egységes Tanulmányi Rendszerének (Neptun) nyilvántartása alapján legalább két félévnyi szakdolgozati konzultációs kötelezettségének eleget tett.

Kecskemét, 2021. április 1.

pecsét, aláírás

A szakdolgozat címe: A zongorairodalom ének-zene órákon való felhasználásának gyakorlata és lehetőségei az általános iskola 1-6. évfolyamain

NYILATKOZAT

Alulírott Kovácsné Kaczur Andrea, a Károli Gáspár Református Egyetem Tanítóképző Főiskolai Karának tanító szakos IV. évfolyamos hallgatója kijelentem, hogy:

- a fenti címen elkészített szakdolgozatomat önállóan készítettem el,
- a szakdolgozatot más felsőoktatási intézményben, ill. egyetemünk más karán nem nyújtottam még be,
- a szakdolgozatban szerepeltetett – más szerzőktől származó – gondolatokat és idézeteket tudományos munkához méltóan, megfelelően jelöltem meg.
- Hozzájárulok, hogy szakdolgozatomat elektronikus plágium vizsgálaton átfuttassák.
- a leadott szakdolgozat nyomtatott és elektronikus példányai tartalmilag és formailag teljes egészében megegyeznek.

Kecskemét, 2021. április 1.

.....

aláírás